

Σ Κ Υ Φ Λ Σ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΗΛΙΑ ΒΕΝΕΖΗ (Ἰακωβαῖοι: Οἱ Φιλικοί	Σελ. 215
ΔΗΜΟΤΙΚΟ : Σουλιώτισσες (1792)	» 217
ΚΩΣΤΑ ΤΣΕΤΗ : Νικόλαος Σκουφᾶς	» 218
ΔΗΜΟΤΙΚΟ : Τοῦ λαθωμένου πρωτοκλέφτη	» 220
ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ : Τῆς Ἄρτας τὸ Γιοφύρι (Δράμα)	» 221
Ἄπο τὰ ἀρχεῖα τοῦ Δήμου Ἄρταιῶν : Οἱ Ἄρτινοι τοῦ 1881	» 229
ΘΕΟΧΑΡΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ: Ἄρτινὰ Μελετήματα	» 239
(Ἐπιμέλεια: ΝΙΚΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ)	
ΔΗΜΟΤΙΚΑ : Ἡ Ἀγραφιωτοπούλα, Ὁ Περιβολάρης »	245
ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗ : Γνώρισα, Δημιουργία, Ἦχος (ποιήματα)»	246
ΣΠΥΡ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ : Ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς Κ. Γεροστάθη πρὸς Ἰωαν. Καποδίστριαν	» 247
Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΟΥ : Ἡ Ἄρτα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας »	250
ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ : Σημειώσεις: (Ὁ Ραδισφ. Σταθμὸς τοῦ «Σκουφᾶ» — Ἡ «Παρηγορήτισσα» τοῦ κ. Ὁρλάνδου—Οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ΕΟΤ—Τὸ σπίτι τοῦ Σκουφᾶ—Ὁ Ἄγγελος καὶ τὰ μνημεῖα μας—Τὰ 150 χρόνια τῆς Φιλικῆς—Τὰ φλάουτα τοῦ Σπυρ. Μάγγου)—Πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις—Ἐκδρομὲς—Διαλέξεις—Ἐκδόσεις	» 253

"ΣΚΟΥΦΑΣ,,

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ — ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ "ΣΚΟΥΦΑΣ,, ΑΡΤΗΣ

Υπεύθυνος Περιοδικού: Γιάννης Τσούτσιος

Συντακτική Έπιτροπή: Κώστας Τσέτης—Γάκης Βαφιᾶς—
"Άγγελος Σιργίου—Βασίλης Πετρόπουλος—Γιάννης Τσούτσιος.

Έγλη—Έπιστολές: Γιάν. Τσούτσιον—Δικηγόρον—"Άρτιαν
Έμβάσματα: Βασίλην Πετρόπουλον—"Άρτιαν.

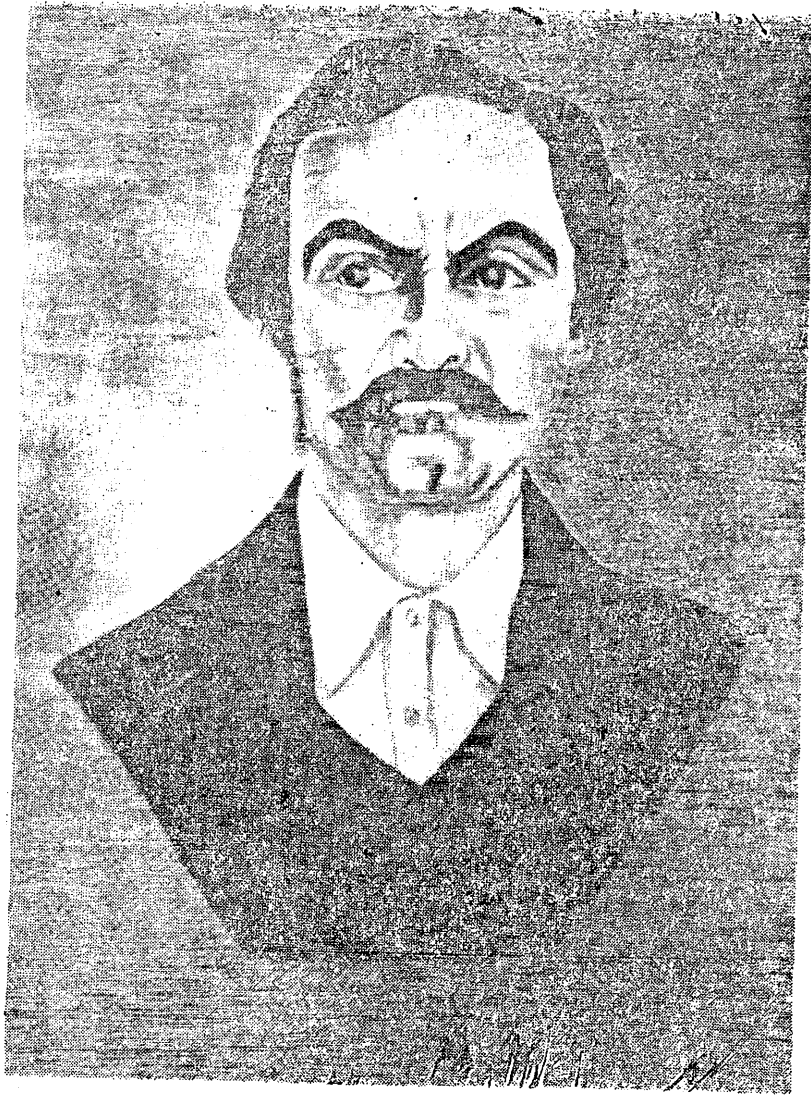
Τιμή τεύχους: δρχ. 10

Συνδρομές: Έτήσια 40 δρχ., έξαμ. 20 δρχ., Κοινοτήτων—
Νομ. Προσώπων έτήσια 100 δρχ.

Ο "ΣΚΟΥΦΑΣ,, εκδίδεται κάθε τρεις μήνες. Για να συνεχίσει την κυκλοφορία του έχει ανάγκη της ήθικῆς καὶ οικονομικῆς ενισχύσεως όλων τῶν Ἄρτινῶν.

— Ἀγοράσατε τὸν «Σκουφᾶ».

— Ἀποστείλατε τὴν συνδρομὴ σας.

Νικόλαος Σκουφᾶς

Ἐλαιογραφία Ἄγγ. Στεργίου

Σ Κ Υ Φ Λ Σ

ΙΣΤΟΡΙΑ • ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ • ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Θ'

ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1964—65

ΤΟΜΟΣ Γ' ΤΧ. 29

ΗΛΙΑ ΒΕΝΕΖΗ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ

ΟΙ ΦΙΛΙΚΟΙ

(150 χρόνια από την ίδρυση τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας)

ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ ἐφέτος 150 χρόνια ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Στὴν Ὁδησσό, στὰ 1814, ὁ Σκουφᾶς, ὁ Τσακάλωφ καὶ ὁ Ξάνθος «διενυκτέρευον πολλάκις ὀλοκλήρους νύκτας εἰς τὰς γλυκεῖας ἐπαναλήψεις τῶν ἀπεραντολογιῶν των». Μιλοῦσαν, βέβαια γιὰ τὸ Γένος. Τί ἔλεγαν; Μακρὰ ἀπ' τὸν τόπον τους γίνονται καλύτεροι. Ἡ νοσταλγία τῆς ἐφέστιας γῆς, ἡ ἀκοίμητη ἀγάπη τῆς παρμερίζει τὰ μικρὰ καὶ τὰ εὐτελῆ, βάζει εὐγένεια στὸ αἶσθημα, παρακινεῖ σὲ ἀνιδιοτέλεια καὶ σὲ γενναιότητα.

Στοχάζονταν, οἱ τρεῖς ξενιτεμένοι τῆς Ὁδησοῦ, τὴν κατάσταση τοῦ Γένους. Ποιὰ ἦταν τότε ἡ κατάστασις; Ἔως τὸν καιρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας οἱ Ἕλληνες ἀκολουθοῦσαν διαφορτικούς δρόμους. Ἄλλοι πολεμοῦσαν τὸν τύραννο καὶ πίστευαν πὼς μονάχα μὲ τὸν ἀδίκκοπο ἀγώνα θὰ ἔρθῃ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἔθνους. Ἄλλοι—καὶ ἦταν οἱ πιὸ σημαίνοντες καὶ οἱ πιὸ πεπαιδευμένοι—ἔλεγαν πὼς ἦταν πρό-

ωρο ἀκόμα νὰ ζητήσῃ ἡ Ἑλλάδα τὴν ἐλευθερία της. Ὁ κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας διετύπωνε ἐπιγραμματικά αὐτὴ τὴν ἀποψη: «Πρέπει πρῶτον νὰ μορφώσωμεν Ἕλληνας καὶ ἔπειτα νὰ κάμωμεν Ἑλλάδα». Τὸ Ἱερατεῖον παντὸς βαθμοῦ, οἱ θρόνοι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, «θεωρούμενοι ὡς ἀστέρες ἀπλανεῖς εἰς τὴν σφαῖραν τῆς μεγάλης ὑποθέσεως τοῦ Ἔθνους», οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους—ὄλοι ἐφρόντιζαν γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Ἀπὸ τὸν Κοραῆ ἕως τὸν Ἄνθιμο Γαζῆ, ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Κυθωνίων ὡς τὴ Σχολὴ τῆς Πάτμου καὶ τὸ Παῖδευτήριον τοῦ Ἀρχιεπελάγου στὴ Σίφνο, ἄνδρες ποὺ πίστευαν στὴν ἀνάγκη νὰ ξυπνήσῃ τὸ Γένος μὲ τὴν Παιδεία, δούλευαν φανατικά σ' αὐτὸν τὸ σκοπὸ. Μόρφωναν ἱεραποστόλους τῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ὕστερα σκορπίζονταν στὰ πέρατα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας γιὰ νὰ σφυρηλατοῦν στὰ παιδιὰ τῶν κωνηγημένων χριστιανῶν τὴ συνείδηση τοῦ χρέους πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ὀρθοδοξία. Ἐδίδασκαν τὸ παρελθόν, τὰ κλασικὰ Γράμ-

ματα, ἀλλὰ καὶ μαθηματικά καὶ ἀστρονομίαν, τὴν «κίνησιν τῆς Γῆς καὶ τὴν πληθὺν τῶν κόσμων».

Ὁ Ρήγας, πεθαίνοντας, δὲν εἶχε γίνει μόνον προφήτης. Εἶχε γίνει καὶ παράδειγμα. Τὸ γλυκὺ τραγούδι τῆς ἐλευθερίας ποῦ ἔψαλε, θύμισε στοὺς Ἕλληνας αὐτὴ τὴν ἀληπατρογονικὴν τοὺς δύναμη, τὴν ποίηση, ποῦ γίνεται παιὰν καὶ ρομφαία καὶ θρίαμβος. Στὰ δημοτικὰ τραγούδια τῶν παλικαριῶν, τὰ θυνὰ καὶ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ποτάμια καὶ τὰ ἄστρα κευθέντιαζαν ἀναμεταξύ τους καὶ λέγαν γιὰ ἐλευθερία. Καὶ στοὺς λογίους στίχους τῶν ἀνωνύμων Τυρταίων ἕνα ρίγας μυστικὸ διαπερνῶσε τίς λέξεις δίνοντάς τους μαγεία καὶ δύναμη:

«Ἐυπνήστε, τέκνο!

Φθάνει ὁ ὕπνος!

Τρέξατε ἔλα,

κι' ἦλθεν ὁ Δεῖπνος

ὁ μυστικός».

Παμπάλαιες προφητεῖες, κείμενα τῆς Γραφῆς, χρησμοί, δεισιδαιμονίες—ἔλα χρησιμοποιοῦνταν γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν ἀγάπη ἑνὸς εὐφάνταστου λαοῦ ποῦ ἤθελε νὰ πιστέψῃ καὶ νὰ ἐλπίσῃ. Γραμματικοὶ καὶ ἱερωμένοι ἀνέλυον τίς προφητεῖες τοῦ Ἀγαθάγγελου, τὴν Ἀποκάλυψη, τοὺς χρησμοὺς τοῦ Λέοντος τοῦ Σαφοῦ, τοῦ Ἐπισκόπου Πατάμων Μεθοδίου. Οἱ ἀστρολόγοι μελετοῦσαν τὰ ἄστρα καὶ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ, μελετοῦσαν τίς παρατηρήσεις τοῦ σοφοῦ Ρηγίνου, οἱ πῶ ἀπλοῖκοὶ διαβάζανε τὸ μέλλον στίς πλάτες τῶν σφαγμένων κατοικιῶν καὶ τῶν πρεσβύτων. Παντοῦ, μὲς στὰ ὄνειρα καὶ μὲς στοὺς χρησμούς καὶ μὲς στ' ἄστρα καὶ στὰ κόκαλα τῶν ζώων σχεδικοῦσαν, πνιγμένην σὲ χρυσὸ φῶς ὅπως στὰ εἰκονίσματα, ἢ Ἀνάστασι τοῦ Γένους.

Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάσταση τῶν πνευματικῶν στὸν κόσμον τῶν Ἑλλήνων, ἡ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα, στίς ἀρχές τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰῶνα. Οἱ λίγοι, οἱ σημαίνονταίς—ὁ Καποδίστριας, καθὼς εἶδαμε, ὁ Ἀνθίμος Γαζής, ἄλλοι—ἦταν ἀκόμα διστακτικοί. Ἐνίσχυναν φιλομούσους ἑταιρείας, ἔλεγαν νὰ περιμένουμε νὰ ὀρμάσῃ ὁ καρπός. Ὅμως ἡ ψυχὴ τοῦ Ἐθνοῦς ἦταν ἔτοιμη. Κάποιος ἔπρεπε νὰ δώσῃ τὸ ἔναυσμα.

Τότε, σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἱστορικὴν ὥρα, ἔτος 1814, ἦλθαν οἱ τρεῖς ταπεινοὶ Ἕλληνας, «οἱ ἐμπορεῦπάλληλοι» τῆς Ὀδησοῦ, νὰ δώσουν σχῆμα στὰ ὄνειρα τοῦ Γένους, νὰ ἀποφασίσουν τὸν Ἀγῶνα, νὰ θεμελιώσουν τὸ σύστημα τῆς ἐξεγέρσεως. Προξενεῖ κατάπληξη ἢ τόλμη καὶ ἡ ἀποφασιστικότητά τους. Ἀλλὰ εἶναι φανερό ὅτι τοὺς κινεῖσε τὸ μυστικὸ πάθος, ἡ φωνὴ ἡ ἐκ θαθέων τῶν προφητῶν, τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μάντεων. Δὲν εἶχαν τίποτε στὰ χέρια τους ὅταν ἀποφασίζαν νὰ συστήσουν τὴ Μυστικὴ Ἑταιρεία τους. Οὔτε ἀξιώματα, οὔτε κύρος οὔτε σχέσεις, οὔτε χρήματα. Ἡ Ἑταιρεία τους δὲν εἶχε καμιὰ σχέση μὲ τοὺς Καρμπονάρους—ὅπως θέλησαν νὰ ποῦν—οὔτε ὑπῆρχε πίσω τους καμιὰ ξένη δύναμις, ἢ Ρωσία, ὅπως ἄλλοτε ἡ Γαλλία πίσω ἀπ' τὸ Ρῆγα. Ἦταν ταπεινοὶ ἀνθρώποι μὲ ψυχὴ ποῦ ἔκαε.

Πρῶτος ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς ἀπὸ τὸ χωριὸ Κερπότη τῆς Ἄρτας. Στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς του ἔκανε σκούφος, ὕστερα μίσηψε στὴν Ὀδησοῦ κι' ἔκανε ἐμπόρια, ὅπου χρεοκόπησε. «Ἐστερήθη πολὺ τὴν ὑπόληψίν του εἰς τὴν στάσιν τοῦ ὁποίου μετήρχετο ἐμπορίου». Καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὥρα ποῦ ἄλλοι χάνονται, αὐτοὺς βρῆκε τὴ δύναμη νὰ κοιτάξῃ μέσα του, τὴ συνείδησή του, νὰ κοιτάξῃ πίσω του, τὸ παρελθὸν τῶν πατέρων του, νὰ στοχασθῇ καὶ νὰ δειροπολήσῃ. Θὰ εἶναι ὁ πρῶτος σπορευτής. «Ἦτο ἄνθρωπος αὐστηρᾶς ἠθικῆς—τὸν σκιαγραφεῖ ὁ Ἰωάννης Φιλήμων—μὲ εὐαίσθητον καὶ ἀγαθὴν καρδίαν, φιλόανθρωπος, ἐνεργητικὸς καὶ μὲ μέγαν πατριωτισμόν. Ἦτο μετρίας παιδείας, ἀλλὰ μεγάλης πείρας. Τὸ ὄνομα Ἑλλάς ἐθεώρει ὡς τὸ γλυκύτερον ὑποκείμενον τῶν στοχασμῶν του. Ἐτίμα τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ἠνάρετον ἄνθρωπον. Δὲν ἐχθρεύετο τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ τὴν διοίκησιν καὶ τὴν πολιτικὴν των. Ἀστεῖος καὶ εὐάρεστος εἰς τὴν ὀμιλίαν καὶ τὰς εὐθυμίας, ἐνθουμεῖτο πολὺ τὴν ἐνεργεσίαν, χωρὶς νὰ καταδέχεται ἐκδικούμενος τὴν κακίαν τοῦ ἄλλου». Ἐλεγε ὅτι δὲν εἶναι εὐτυχὴς αὐτὸς ποῦ ἔχει χρήματα, ἀλλὰ ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Καὶ ἄνωτερος τοῦτα ἐκεῖνος ποῦ θέλει ἐνεργῆσαι τὴν ἐλευθερίαν του.

Ἔστερα ὁ Ἰωαννίτης ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ. Τοῦτος ἤξερε κάμποσα γράμματα, ὁ πατέρας του, ποῦ ἔκανε ἐμπόριο γουναρικῶν στή Νίζνα καί στή Μόσχα, τὸν εἶχε στείλει ἴσαμε τὰ Παρίσια νὰ σπουδάσῃ. Ψυχὴ δυνατὴ, ἐλέγχει ἀδιάκοπα τὸ αἶσθημα, πράττει ὑπακούοντας περισσότερο στὸ νοῦ παρά στήν καρδιά. Καί ὅταν ἔρθῃ ἡ κρίσιμη ὥρα, αὐτὸς θὰ εἶναι ποῦ θὰ τολμήσῃ τὸ ὀδυνηρὸ ἔργο. Αὐτὸς θὰ τολμήσῃ τὸ φόνο ἐνὸς ἀθλοῦ συντρέφου τους, ὅταν ὁ φόνος θὰ γίνῃ ἡ ἀναπόφευκτη καθαρσις τῆς προδοσίας.

Τρίτος πλάι τους, θαλάσσιο πνεῦμα, δαιμόνιο τοῦ ἐλληνικοῦ ἀρχιπελάγου, ὁ Πάτριος ὁ Ἐμμανουὴλ Ἐάνθος. Ἐμποράκος καί αὐτός. Ἰπάλληλος στήν ἀρχὴ τοῦ μεγάλεμπορου Βασιλείου Ἐένη στήν Ὀδησό, πῆγε νὰ κἀνῃ ὕστερα κάτι περισσότερο: νὰ φέρῃ λάδια ἀπ' τὴν Ἡπειρο στή Ρωσία. Τότε σχετίσθηκε μὲ τὸν Σκουφᾶ καί μὲ

τὸν Τσακάλωφ. Καί ἐγινε ὁ τρίτος σπορευός.

Ὁρκίστηκαν κρατώντας ἓνα ποτήρι κόκκινο κρασί στὸ ἀριστερὸ χέρι, ἔχοντας τὸ δεξιὸ στήν καρδιά, πάνω ἀπὸ ἓνα μαχαίρι, ἓνα σπαθί κι' ἓνα κερὶ κίτρινο ἀναμμένο:

Εἶπαν:

«Ὁρκιζόμεθα ὡς τίμιοι ἄνθρωποι, ὡς ἄνθρωποι εἰ ὅποιοι δὲν κινούμεθα ἀπὸ κἀνὲν ἄλλο αἶσθημα εἰ μὴ ἀπὸ τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς τालαιπώρου πατρίδος μας, ἓνα συντρέξωμεν μὲ τὸν νοῦν, μὲ τὴν καρδίαν καί μὲ τὸ σῶμα μας εἰς τὴν ἐλευθερίαν... Ὁρκιζόμεθα ὅτι μεταξὺ ἡμῶν καί τῶν τυράννων τῆς πατρίδος μας τὸ πῦρ καί ὁ σίδηρος εἶναι τὰ μόνα μέσα τῆς διαλλαγῆς, καί τίποτε ἄλλο...».

Ἔτσι ἄρχισε ἡ δόξα τῶν ταπεινῶν ἀνθρώπων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΖΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΕΣ (1792)

Τρία μπαϊράκια στήσανε στοῦ Ἄη—Ἐλιὰ τὴ ράχη,
τὸνα εἶναι τοῦ Μουχτάρ—πασᾶ, τ' ἄλλο τοῦ σελιχτάρη;
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο ἦταν τοῦ Μητσομπόπου.
Κατὰ τὸ Σούλι πήγαιναν, κατὰ τὸ Βουργαρέλι,
στὰ δόντια σέρνουν τὰ σπαθιά, στὰ χέρια τὰ τουφέκια.
Μιὰ Παπαδιά τοὺς χεῦγιαξε, μιὰ παπαδιά τοὺς λέει:
—Ποῦ πᾶς, μωρὲ Μουχτάρ—πασᾶ καί σὺ μπρὲ σελιχτάρη;
Ἐδῶ δὲν εἶν' τὸ Χόρμεβο νὰ κάψεις, νὰ σκοτώσεις.
Ἐδῶ εἶν' τὸ Σούλι τὸ κακὸ κι' ἀντρεῖα παλληκάρια,
Σέρνουν φυσέκια στήν ποδιά καί πέτρες στὸ μαντήλι.
ποῦ πολεμοῦν μωρὰ παιδιὰ, γυναῖκες σὰν τοὺς ἄντρες.
Πίσω, μωρὲ Μουχτάρ—πασᾶ, καί σὺ μπρὲ Σελιχτάρη,
μὴ χάστε τὰ κεφάλια σας κι' ὄλο τὸ στράτεμά σας.
Κι' ὁ πόλεμος ἀρχήνισε.

ΚΩΣΤΑ Δ. ΤΣΕΤΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΚΟΥΦΑΣ

ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΕΝΟΣ ΑΡΧΗΓΟΥ

Ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς, εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ ἐπιβλητικὴ ἐθνικὴ μορφή, ποὺ δὲν ἐρευνήθηκε καὶ δὲν ἀξιολογήθηκε ἱστορικά, ὅσο ἔπρεπε οὐ βᾶθος καὶ ἔκταση.

Ἡ ἀνεκτίμητη θητεία του στὴν πατριδα καὶ ἡ γοητεία τῆς προσωπικότητός του, δημιουργεῖ μιὰ ἀκατανίκητη ἔλξη γιὰ ἔρευνα, ποὺ ὅσο προχωρεῖ τόσο ἀποκαλύπτει ἀπεριόριστες προεκτάσεις μεγαλείου.

Ὁ Ν. Σκουφᾶς, δὲν ἦταν ὁ τυχαῖος ὄνειροπόλος ἐπαναστάτης, ποὺ παρακινήθηκε στὸ ἐγχείρημά του ἀπὸ στιγμιαία ἐθνικὴ ἔξαρση. Δὲν ἦταν ἀκόμη ὁ μεγάλος σχημοσ καὶ ἐγωλάτορας ὁρχηγός, ποὺ δρᾷ ἀπὸ ἰδιοτελῆ ὑπολογισμό, μὲ μικρὸ ἀπόθεμα ἀντοχῆς καὶ εὐθινης, ἔτοιμος ν' ἀνακρούσῃ πρὶμιναν στὴν πρώτη ἀντιξοότητα.

Ἦταν ὁ μέγας ἐθνεγέρτης, γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ ὑποδούλου γένους μὲ τὸ σημάδι τῆς ἐθνικῆς δωρεᾶς στὸ μείωπο, κληρονόμος τοῦ δαιμονίου τῆς φυλῆς, τέλος γαλουχημένος μὲ προπατορικὰ μηνύματα καὶ ἔνοράσε.

Χαρὶς τῇ βοήθειᾳ τοῦ πλούτου ἢ τῆς κοινωνικῆς του καταγωγῆς, μὲ τὸ ὑπερφυσικό του μεγαλοῦργημα, ἀνῆλθε στὸ κορυφαῖο σημεῖο τῆς ἀνθρώπινης τύχης.

Ὁ Ν. Σκουφᾶς ἦταν σταλμένος ἀπὸ

τὴν θεῖα πρόοια μὲ ὑψηλὴ ἀποστολή. Ἐπαναστάτης ἐκ γενετῆς, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐφηβεία του, ζοῦσε πάντοτε σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα γλυκείας ἀναπολήσεως μιᾶς ἔλευθέρως πατρίδος.

Μὲ περιουσία του τὸ αὐστηρὸ ἦθος, τὴν καταπληκτικὴν ἐμπειρία καὶ τὸ ἐκχειλιζόν πάθος γιὰ τὴν ἐλευθερία, εὐγλωττος καὶ πειστικός, ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ διαγιγνώσκῃ τοὺς χαρακτήρας, μὲ καθαρὸ μυαλὸ καὶ πολιτικὴ διορατικότητα, διείσδυσε καὶ αἰέλυσε τὴν ἐποχὴν του, τὴν δονιμένην ἀπὸ τὸν παλμὸ τοῦ ὑποδούλου γένους.

Ὅσφρανθεις τὴν ἐπερχομένη ἀποσύνθεση στὸν ἰσραηλισμὸ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καταγράφοντας μὲ προσοχὴ τις διακυμάνσεις στὴν πολιτικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Βαλκανίων, ἀνησυχοῦσε ἐν τοῖτοις ἀπὸ τὴν ρευστότητα ποὺ παρουσιοῦσαν τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα, ἀφημένα ὡς τὴν στιγμὴ ἐκεῖνη στὴν τύχη τους.

Μέσα λοιπὸν στὴν ἀσκητικὴν του μόρφωση ὁ Ν. Σκουφᾶς, ὑπὸ τὴν σκέπην βαθέων λογισμῶν, μὲ τὴν βιοτικὴν του μέριμνα, φάσμα φοβερὸ ἐνώπιόν του, κνοφοροῦσε προσεκτικὰ καὶ ἀθέρως τὸ σπέρμα ἐνὸς μεγαλεπήβολου σχεδίου.

Ἡ ἐθνεγεροσία ἔπρεπε νὰ ὁργανωθῇ καὶ νὰ συστηματοποιηθῇ. Μιὰ ἀνωτάτη

ἀρχὴ ἦταν ἀπαραίτητο, νὰ πάρῃ στὰ χέ-
ρια τῆς τὴν ἱερὴ ὑπόθεσι, νὰ βιολῆ τὰξὴ
στὰ κακῶς ἔχοντα, νὰ καθοδηγήσῃ καὶ νὰ
κατευθύνῃ τὸν ἀγῶνα, πὺ κινδύνευε ἀσυ-
στηματοποίητος καὶ κατακερματισμένος,
χωρὶς ἀρχηγὸ καὶ ἐνιαῖο σγέδιο νὰ μὴν
τελεσφορήσῃ. Γιὰ τὸν Ν. Σκουφᾶ ἡ ὥρα
εἶχε ὠριμάσει. Δὲν ὑπῆρχαν περιθώρια
χορόνυ. Οἱ ἀντιδράσεις τῆς ὑποδοῦλου
ψυχῆς εἶχαν φτάσει στὸ ἀπόγειο.

Παρ' ὅτι οἱ διστακτικοὶ ἐλλόγιμοι τοῦ
ἔθνους δὲν ἦσαν σὲ θέση τὴν στιγμὴ ἐκεί-
νη νὰ προσφέρουν περισσότερο ἀπὸ μιᾶ
θετικὴ ὑπόσχεσι μελλοντικῆς μορφώσεως
τοῦ γένους καὶ οἱ λοιποὶ ἐξέχοντες ἄνδρες
τῆς ὤμοιοσίνης θεωροῦσαν τὴν ὑπόθεσι
τῆς ἐθνεγενείας ἀνώριμη, σχεδὸν ἕνα ἐπι-
κίνδυνο παίγιδι, ὁ Ν. Σκουφᾶς μέσα σ'
αὐτῇ τὴν ἀβεβαιότητα καὶ ἀνησυχαστικὴ
ἀδράνεια ἐκείνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἐλ-
ληνισμὸς πολλὰ προσδοκοῦσε, ἔβριξε πρῶ-
τος τὸν κῆβο. Ἰδρυσε τὴν μιστικὴ ἑται-
ρεία, κεντρικὴ ἐξουσία καὶ ψυχὴ τοῦ ἀγῶ-
νος.

Ἐκεῖνο πὺ δίστασαν ν' ἀποφασίσουν οἱ
λόγιοι καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ γένους, τὸ ἀπει-
λήσει αὐτός, πραγματοποιώντας μεγα-
λειώδη ἔκρηξὴ ἀνθρωπίνης δράσεως. Ἔ-
τσι ὁ Σκουφᾶς μῆκε στὴν παγκόσμια χο-
ρεία τῶν μεγάλων, πὺ διέγραψαν μιὰ
ἀπίθανη τροχιά στὴν ἱστορία.

Ἐπινοητικὸς στρατηγημάτων καὶ ἐπι-
τηδευμάτων, ἔθεσε σὲ λειτουργία τὶς δυνά-
μεις τοῦ ἔθνους. Ἐν μέσω φοβερῶν συν-
θηκῶν, ἄσημος ὡς τότε, ξεκινώντας ἐκ
τῶν κάτω, παρακάμπτοντας μὲ φιλοσοφι-
κῆ καρτερικότητα τὸς εἰρωνικοὺς μύθους
τῶν ἐξεχόντων τῆς ἐποχῆς καὶ τὸν γλευα-
σμὸ τῶν δυσπίστων ἐλλήνων ἐμπόρων, ὁ
Ν. Σκουφᾶς λαμπρὸς σπινθὴρ μέσα στὸ
ἄβυσσολέο σκοτάδι τῆς τυραννίας, κατήχησε
ἀνθρώπους στὸν σκοπὸ τῆς ἑταιρείας, ὑ-
περνίκησε τὸν δισταγμὸ τῶν ἐλλογίμων
καὶ κίνησε τὸ χρῆμα τῶν πλουσίων ἐμπό-
ρων πρὸς τὸν ἀγῶνα. Τὰ γεγονότα πλέον
ἐπερναν μιὰ νέα ἔκφορα, κι' ὁ ἀγῶνας
σάρκα καὶ ὀστά. Ἡ ἑταιρεία, ὑπερτάτη
ἀρχή, ἀνοίγει τὸν μεγάλο δρόμο γιὰ νὰ πε-
ράσῃ ἡ ἐπανάστασις.

Ὁ Ν. Σκουφᾶς πληρεξούσιος τῆς ἑλ-

ληνικῆς μοίρας, ὑπῆρξε ὁ πρῶτος κυβερ-
νήτης τοῦ ὑποδοῦλου ἔθνους. Περινούστα-
τος πατέρας τοῦ γένους, ταπεινώσε μὲ τὸ
ἔργο του τὴν διπλωματία καὶ τὸν λογιο-
τατισμὸ, τοὺς τίτλους καὶ τὶς περγαμινές.
Προερχόμενος ἀπὸ τὶς φυσικὰς πηγές τῆς
φυλῆς μας, ὀποτελοῦσε ὅ,τι ἐκλεκτὸ εἶχε νὰ
ἐπιδειξῇ ἕνας περιούσιος λαός.

Ἐπαναστατικὴ ἰδιοφυΐα πάντοτε ἐν ἐ-
γρηγόρει, στὴν πιὸ εὐαίσθητη καμπὴ τῆς
ἱστορίας μας, κατέστη ὁ δάσκαλος κι' ὁ
καθοδηγητῆς τῶν Φιλικῶν, πόλος ἔλξεως
καὶ ἐπικεντρο σημειὸ γύρω ἀπ' τὸ ὁποῖο
ἐκινεῖτο καὶ ἀνεπτύσσεται ἡ ὑπόθεσι τοῦ
ἀγῶνος.

Τὸ ἐρευνητικὸ μάτι του, μάτι ἀγρυ-
πνοῦ νοικοκύρη, ἀγκάλιαζε μ' ἀγωνία ὅλη
τὴ ὤμοιοσύνη. Τὸ ἀλάθητο ἔνστικτό του
ὠδηγοῦσε πάντα τὶς ἐνεργείες του ἐκεῖ
πὺ ὑπῆρχε διέξοδος.

Ταχὺς στὴν σὺλληψη καὶ ἐκτέλεσι,
στράφηκε σὲ κάθε κατευθύνσι, πὺ θὰ
μποροῦσε θετικὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργο τῆς
Φιλικῆς ἑταιρείας. Ἡ μεγάλη στρατηγι-
κὴ του ἦταν μία. Νὰ ἐμπλέξῃ στὸν ἀγῶνα
ὅλο τὸ ἐκλεκτὸ ἔμψυχο δυναμικὸ πὺ διέ-
θετε ἡ φυλὴ μας, νὰ δημιουργήσῃ μὲ τὴν
ἐθνεγενεία τετελεσμένο γεγονός σὺ μαχό-
μινο ἔθνος καὶ στὶς μεγάλες εὐρωπαϊκῆς
δυνάμεις καὶ τέλος νὰ συμπαρασύρῃ σὲ
ταυτόχρονο ξεσηκωμὸ τοὺς ὑποδοῦλους
παρὰδοναβίους λαοὺς, σοβιετὸ πλῆγμα
στὶς πλάτες τοῦ δυνάστη, ὡστε μέσω στὴ
σύνχυσσι καὶ τὴν διάσπισσι τῶν δυνάμεων
του, ν' ἀντιδράσῃ ἀσθενέστερα στὴν ἑλ-
ληνικὴ ἐξέγερσι.

Γιὰ νὰ πετύχῃ τὸ σκοπὸ τῆς, ἀπὸ ἐ-
θνικὴ ἀνάγκη, ἡ τριανδρία τῶν Φιλικῶν,
δὲν δίστασε ἀκόμη νὰ θερμάνῃ καὶ νὰ ἐ-
ξάπτῃ τὶς ἐλπίδες καὶ τὴν φαντασία τῶν
ὑποδοῦλων, μὲ ψεύτικες εἰδήσεις καὶ ὑπο-
σχέσεις, πὺς πίσω ἀπὸ τὴν ἑταιρεία μιὰ
ἀόρατη δύναμις κεντρικῶς νὰ ἐμῆμῃ
στὸ πρῶτο ὠργανωμένο ξεσηκωμὸ τοῦ
ἔθνους.

Ὁ Ν. Σκουφᾶς γεύτηκε ὅλες τὶς ἀνη-
συχίες καὶ τὶς πίκρες τῆς δύσκολης ἀρχῆς,
πὺ εἶχαν ἐν τούτοις στὴν ἡφαιστειώδη
ἰδιοσυγκρασία του μιὰ εὐεργετικὴ ἐπίδρα-
σι. Τοῦ χαλύβδωναν περισσότερο τὸ πει-

σμα καὶ τὸν φανατισμὸ γιὰ τὸ μεγάλο ἰδανικό. Μὲ ἀδάμαστο φρίκημα, βρέθηκε πάντοτε ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἀδυσώπητη πραγματικότητα. Ἄν καὶ τὴν μεγάλη του καρδιά τὴν ἀγγίξαν αἰχμές εἰρωνείας καὶ ὑπονοιῶν, γιὰ τὴν ταπεινὴ του καταγωγὴ καὶ τὶς ἐπαγγελματικὲς του ἀντιχίες, στάθηκε πάνω ἀπὸ πρόσωπα καὶ πράγματα.

Παρεξηγημένος καὶ ἀπογοητευμένος πολλὰ φορές, ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκε ἐρήμωση καὶ ἀπελπισία. Τοῦ συμπαραστάθηκε ἡ ἀφυπνισμένη ψυχὴ τοῦ ἔθνους.

Ὁ Ν. Σκουφᾶς κάτω ἀπὸ τὶς σκληρὲς συνθήκες τοῦ ἀγῶνος, λύγισε στὸ τέλος. Θρῦμματισμένος ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια του μὲ τὰ φοβερά της προηγήματα, ἀγωνιοῦσε καὶ βιαζότανε νὰ τακτοποιήσῃ τὶς ἐκκρεμότητες τῆς Ἐταιρείας, δίνοντας τοὺς πρώτους Φιλικούς τὶς τελευταῖες του ὑποθήκες γιὰ τὴν εὐδόωση τοῦ σκοποῦ, κατέστρωνε τὰ τελικὰ σχέδια καὶ ὠργάνωνε τοὺς ἀποστόλους του, πού θὰ μεταλαμπάδευαν τὸ ἔργο τῆς Ἐταιρείας στὴν ἐσχατιὰ

τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅσο οἱ δυνάμεις του τὸν ἐγκατέλειπαν, τόσο σὲ μιὰ τελευταία προσπάθεια, ἐργαζότανε ἐντατικὰ γιὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἐθνικὴ δρᾶση του, πού θὰ τοῦ στεροῦσε ὁ θάνατος. Ὡς τὸ τέλος ὁ τραγικὸς ἀρχηγός, ἦταν μιὰ πηγὴ ἐμπνεύσεως, πού συντηροῦσε τὸν ἀγῶνα.

Ἡ μοῖρα πού τοῦ ἐπεφύλαξε τὴν μεγαλύτερη ἐθνικὴ εὐθύνη, τοῦ στέρησε τὴν εὐτυχία νὰ πευθάνῃ σὲ ἐλεύθερο Ἑλληνικὸ χῶρο.

Ὁ Ν. Σκουφᾶς ἀναλώθηκε στὸν βωμὸ τοῦ ἰδανικοῦ του.

Ὁ ἀποτυχημένος ἔμπορος τῆς Ὀδησοῦ, ὁ δαιμόνιος αὐτὸς Ἀρτινός, τὰ ἐπαίξε γιὰ τὴν πατρίδα ὅλα καὶ τὰ κέρδισε ὅλα. Κέρδισε τὴν ἀθανασία.

Ἡ μεγαλειώδης μορφὴ του, αὐστηρὴ καὶ μυσταγωγικὴ, φωτισμένη ἀπὸ ἓνα κερὶ μέσα στὴν ἐπαναστατημένη νύχτα, ἀποτύπωθηκε στὴν ἱστορία.

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΤΣΕΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΤΟΥ ΛΑΒΩΜΕΝΟΥ ΠΡΩΤΟΚΛΕΦΤΗ

Σαράντα κλέφτες εἶμασταν, σαράντα δυὸ νομάτοι,
ὄλοι ἓναν ἔρχο κάναμαν μέσ' στ' ἅγιο τὸ Βαγγέλιο.
«Ἄν ἀρρωστήσει ὁ σύντροφος νὰ τὸν φυλᾶν οἱ ἄλλοι».
Ἦρθε καιρὸς κι' ἀρρώστησεν ὁ δόλιος μας ὁ πρώτος·
σαράντα μέρες κάναμαν, σαράντα μερονύχτια,
συδὸς, συντρεῖς κουθέντιαζαν, συνπέντε κουβεντιάζουν·
— Παιδιά νὰ τὸν ἀφίσουμε τὸ δόλιο μας τὸν πρώτο.
Κι' αὐτός, δόλιος, τοὺς ἄκουσε, τοὺς κράζει καὶ τοὺς λέει:
— Παιδιά μ' νὰ μὴ μ' ἀφίκετε στὸν ἔρημο τὸν τόπο,
θγαίνουν τ' ἀρκούδια καὶ μὲ σκιοῦν, οἱ λύκοι καὶ μὲ τρώγουν.
μούν' πάρτε με καὶ σύρτε με ψηλὰ σ' ἐκεῖν' τὴ ράχη,
πού 'ναι τὰ πεύκια τὰ ψηλὰ κ' οἱ μαρμαρένιες θρύσες
Σκάψτε πλατιά, σκάψτε βαθιά, ἴσια γιὰ δυὸ νομάτους
καὶ στὴ δεξιὰ μου τὴ μεριὰ ἀφίστε παραθύρι,
νὰ στέκω ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα τὰ γιομίζω,
νὰ ῥχουνται τὰ κλεφτόπουλα νὰ μὲ καλημερνᾶνε,
νὰ μπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά, τῆς ἄνοιξης τ' ἀηδόνια,
νὰ λέω πὼς ἦρθε ἡ ἄνοιξη, ἦρθε τὸ καλοκαίρι.

ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

(ΑΝΕΚΔΟΤΟ)

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ, ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΗΣ, ΠΡΟΕΣΤΟΣ, ΚΡΙΝΙΩ (Κόρη του Προεστού), **ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ, ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ** (Πρωτοβοηθοί του Πρωτομάστορα), **ΜΙΛΙΟΣ** (Μαστορόπουλο 15 χρονών), **ΖΑΧΑΡΙΑΣ** (Μαστορόπουλο 13 χρονών), **ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ** (Μάννα του Μίλιου), **ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ, ΜΙΧΑΛΙΟΣ** (Σπιούννοι των Τούρκων), **Α'. ΤΟΥΡΚΟΣ, Β'. ΤΟΥΡΚΟΣ, ΑΓΑΣ, ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΙΟΣ, ΜΑΣΤΡΟ ΒΑΓΓΕΛΗΣ, ΓΡΗΑ—ΒΑΣΙΛΙΚΗ, Γ'ΕΡΟ—ΚΑΛΑΘΟΥΝΑΣ, ΔΕΣΠΩ, ΒΓΕΝΙΩ** (Κοπέλλες που δουλεύουνε στο Γιοφύρι), **Α'. ΜΑΣΤΟΡΑΣ, Β'. ΜΑΣΤΟΡΑΣ, Α'. ΜΑΝΝΑ, Β'. ΜΑΝΝΑ, Γ'. ΜΑΝΝΑ, Α'. ΧΤΙΣΤΗΣ, Β'. ΧΤΙΣΤΗΣ, Γ'. ΧΤΙΣΤΗΣ, (ΔΥΟ ΜΑΣΤΟΡΟΙ ΟΡΓΑΝΟΠΛΑΙΧΤΕΣ—ΔΑΟΣ).**

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

Μπροστά στην "Αρτα Κοιτά στον "Αραχθο. Ένα άνοιγμα που υψώνεται κατά μήκος, στο βάθος της σκηνής, δείχνει πώς πίσω του περνάει το ποτάμι. Στο άριστερό μέρος του ανοιχτήριου, διακρίνεται το τοίχωμα της πρώτης καμάρας του γιοφυριού. Δίπλα στο τοίχωμα, προς τ' άριστερά, ένα πρόχειρο, ξύλινο έργοιτικό παράπηγμα. Στο πλάτωμα που βρίσκεται δώθ από το τοίχωμα και πάνω σ' ένα περατάρι περασμένο πάνω σε δυό ξύλα μπηγμένα στη γή, κρέμεται ένα καμπανάκι. Η περιοχή είναι σπαρμένη με θάμνους και δέντρα και μόνον μπροστά στο τοίχωμα του γιοφυριού υπάρχουν σωροί από πέτρες κι' ασβέστιες. Στο βάθος δεξιά, διακρίνεται ο τρούλος μιās εκκλησίας. Νύχτα με φεγγάρι, προς τὰ ξημερώματα.

Σκηνή πρώτη

(ΜΙΛΙΟΣ — ΚΡΙΝΙΩ)

Πάνω στο τοίχωμα του γιοφυριού, κάθεται το μαστορόπουλο ο Μίλιος, με το πρόσωπό του γυρισμένο κατά το ποτάμι. Δείχνει παγωμένο και ουλλογισμένο. Κάποτε - κάποτε σηκώνει το πρόσωπό του και κοιτάζει τον οθινό. Η σκηνή μένει για λίγες στιγμές έτσι. Από τ' άριστερά ακούγον-

ται δύο σφουρίγματα. Δείχνει πώς δυὸ ἄνθρωποι ποὺ δὲν βλέπουν ὁ ἕνος τὸν ἄλλο, συνειρηθοῦνται μεταξύ τους. Ὁ Μίλιος τινάζεται ὀρθῶς, ἀλαφιασμένος. Τὰ δυὸ σφουρίγματα ξανακιβήνουνται. Ὁ Μίλιος κηδάει πότε δεξιὰ καὶ πότε ἀριστερά, σὰ νὰ θέλει νὰ ἰδῇ ποῖος εἶναι καὶ τί συμβαίνει.

Τὰ σφουρίγματα δὲν ξανακούγονται κι' ὁ Μίλιος, περπατώντας σιγά σιγά, ἀνιβαίνει πάλι στὸ τοίχωμα τοῦ γιοφύριου ἠφουγκράζεται γιὰ λίγο ὄρθιος καὶ ξανακάθεται κοιτάζοντα ὀλόγυρα. Ἡ σκηνὴ μένει γιὰ λίγες στιγμὲς ἕτοι. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ μπαίνει ἡ Κρινιώ, περπατώντας προφυλακτικὰ μὲς ἀπ' τοὺς θάμνους.

Ἔχει σκεπλισμένο τὸ πρόσωπο μ' ἓνα τουπλάρι μεταξωτὸ ἔχει κατεῖθνηση τὸ γιοφύρι. Ὁ Μίλιος σάμπως ν' ἄκουσε θόρυβο, γυριᾷ καὶ κοιτάζει κατὰ τὸ μέρος της. Δὲ λίγο ἄκουσε καθυρότερα τὸ πηλοσισμά της, τινάζεται ὀρθῶς, πηδάει κάτω ἀπὸ τὸ τοίχωμα καὶ τρέχει κατὰ τὸ μέρος της.

ΚΡΙΝΙΩ (ποὺ ξαφνιαίνεται βλέποντας τὸ Μίλιο. Φοβισμένα καὶ συγκρατημένα). Ἄααά... (τὸ βάζει στὰ πόδια γιὰ τὸ λουφάξῃ σ' ἓνα θάμνο).

ΜΙΛΙΟΣ (Βλέποντας καὶ κνηγώντις τῆ καταπόδι ἀνάμεσα στοὺς θάμνους). Ποιὰ εἶσαι τοῦ λόγου σου; (Ἐνῶ ἡ Κρινιώ ἐξακολοιώνῃ νὰ τρέξῃ ἀπὸ τὸν ἓνα θάμνο στὸν ἄλλο). Δὲν ἔχεις μιλιὰ; Δὲν ἔχεις; Δὲ μᾶς γκρεμίζεις λοιπὸν τὸ γιοφύρι μας;

ΚΡΙΝΙΩ (Δίνει ἓνα τίναγμα κι' ἐξαφνίζεται πίσω ἀπὸ τοὺς θάμνους).

ΜΙΛΙΟΣ (Χάνοντις τῆ ταλαντεύεται ἀναποφάσιτος. Στέκεται τέλος, βάζει τὰ χέρια του γύρω στὸ στόμα καὶ φωνάζει). Χριστιανοί!... Τρέξτε, Χριστιανοί!.. (Ἄφουγκράζεται. Δὲν ἄκουει νὰ τοῦ ἀπαντήει κανεὶς). Χριστιανοί!...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Ἡ φωνὴ του ἀπὸ μακριά). Τὶ ἐπαθες καὶ ξεφωνίζεις, ὦρὲ Μίλιε! Ἄκουσαμε τὴ χλαπαταγί! Ἄκουσαμε;

ΜΙΛΙΟΣ Χριστιανοί!..

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Ἡ φωνὴ του ἀπὸ μακριά). Τὲ ξέρουμε πὼς γκρεμίστηκε! Τὸ ξέρουμε! Δὲν ἦτανε θέλημα Θεοῦ!

ΜΙΛΙΟΣ Τρέξε, μάστρο—Κωνσταντή!... Χριστιανοί!.. (τρέχει, ἀνιβαίνει πάνω στὸ τοίχωμα τοῦ γιοφύριου καὶ φωνάζει) Χριστιανοί!..

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Ἡ φωνὴ του ἀπὸ πρὸ κοιτά). Δὲν εἶσαι στὰ σίγκαλά σου, ὦρέ!

ΜΙΛΙΟΣ Τρέξε, τρέξε, μάστρο—Κωνσταντή! Τρέξς! (κατεβαίνει ἀπὸ τὸ τοίχωμα καὶ τρέχει νευρικὰ, ἀκολουθώντας τὸ ἀνάχωμα τοῦ ποιομιῦ πρὸς τὰ διξιά, ὕστερα στριφογυροῦντις φάχροντας ἀνάμεσα στοὺς θάμνους)

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ (Ἡ φωνὴ της ἀπὸ μακριά) Γιέ μου!..

ΜΙΛΙΟΣ Ὅρσε μάννα!...

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Ποὺ γυρνᾷς ὀλονυχτις ὦρὲ Μίλιο μου!...

ΜΙΛΙΟΣ Στὸ γιοφύρι μας! Στὸ γιοφύρι μας!

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Ἄστο νὰ πάει στὰ κεμμάτια του πιά! Ἐλα καὶ στὸ σπρίττι μας!

ΜΙΛΙΟΣ Χτύπησε τίς πόρτες, μάννα!... Ἄκους;.. Φώναξε τὸν Πρωτομάστρο!

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Νὰ τσακιστεῖς καὶ ἄρθεις στὸ σπρίττι μας!... Ἄκους;

Σκηνὴ Δεύτερη

(**ΜΙΛΙΟΣ—ΜΑΣΤΡΟΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ**)

(Μπαίνει ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὁ μάστρο—Κωνσταντῆς. Ὁ Μίλιος τρέχει κατὰ πάνω του.

ΜΙΛΙΟΣ Τὶ κάνουν εἰ Χριστιανοί, ἀφέντη μάστρο—Κωνσταντῆ; Δὲν ἀκούε ποὺ τοὺς φωνάζω;

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Τὶ τοὺς θές, ὦρὲ Μίλιε; Τὶ τοὺς ταλανίζεις νυχτιάτικα;

ΜΙΛΙΟΣ Ποιὰ νυχτιάτικα, μάστρο—Κωνσταντή! Δὲ ἐλέπεις πρὸς πᾶει νὰ φέξει; Πὼς μποροῦν νὰ κοιμοῦνται; Γκρεμίστηκε τὸ γιοφύρι μας!.. Τοὺς φωνάζω γιατί τὴν εἶδα... Ἐώρα ὅμως, μᾶς ἐφυγε!...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Ποιάν είδες, ώρέ;...

ΜΙΛΙΟΣ Τή φεγγαροπαρμένη!... Νά, ήμουνα πάνω στο γιοφύρι! Κάτι ποιοιά-
στηκα πώς άκτσουα. Κοιτάζω δέν βλέπω τίποτα...

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ (Ή φωνή της από μακρὰ) Γιέ μου!...

ΜΙΛΙΟΣ (Σά νά μήν άκουσε τή φωνή της) Σέ λίγο, πάλι τά ίδια... Πηδάω κά-
τω, τρέχω, τήν προφτάνω έδωδά... Όπως με βλέπεις και σε βλέπω, μαστρο—Κωσταν-
τη! Τό πρόσωπό της τόχε μπουμπουλωμένο, όμως, φαινότανε πού έλαμπε από μέσα. Κά-
νω νά τήν πιάσω, έδω τήν έχω, εκεί τήν έχω, δέν ξέρω πώς έκκανε, σκίρτησε σά λαφί-
να. Κι' άέρας νάτανε δέ ή ά χανότανε έτσι από τά μάτια μου...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Μέγας είσαι, Κύριε! Καί τ' ήθελες έδωδά, ώρέ Μί-
λιο, νύχτα ή ώρα;

ΜΙΛΙΟΣ Δέ μου κόλλαγε ύπνος, και μόλις πήρε τή μάννα μου τό πρωτεύπνι, ά-
νοιξα τήν πόρτα μας σιγά—σιγά, κι' έφυγα... Πήρα ίσα κάτω τήν ποταμιά κι' ήρθα
ναί κούρνιασα πάνω στην πρώτη καμάρα του γιοφυριού.

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Και δέ φοβόσουνα, ώρέ;

ΜΙΛΙΟΣ Λίγο φοβόμουν. "Ήτανε τόσο άμορφο όμως τό γιοφύρι μας! Δέν ξέρω
νά σού πω σάν τί ήτανε άμορφο, μαστρο—Κωσταντη! Κι' είχε ένα φεγγάρι! Κι' όπως
έβλεπες τά νερά νά κυλάνε κάτω από τίς καμάρες του, έλεγεσ πώς δέ θά γκρεμιζότανε
πιά άλλη φερα!... Τόχανε βλογγήσει χθές και τρεις παπαδες... "Έτσι έλεγα, μαστρο—
Κωσταντη, κι' είπα νά πιάσω νά λέω κι' ένα τραγούδι, αλλά φοβόμουνα λίγο...

ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Και τό είδες όταν γκρεμίστηκε;

ΜΙΛΙΟΣ "Αν τό είδα; πάνω στην πρώτη καμάρα ήμουνα. Σέ μιá στιγμή κουνήθη-
γε εύλο, σά νάτανε ζωντανό. Κι' οι μεσαιές καμάρες τριςβολήσανε. Άνοιξανε κάτι με-
γάλεσ ραγαματιές, κι' όσο ν' ανοιγοκλείου τά μάτια μου... Μπρρρ... Παναγιά μου! είπα
και πιώστρεψ νά τό θάλω σά πόδια, αλλά... δέ μπόρεσα. Τά καλάμια μου τρέμονε και
τίς πατούσεσ μου δέ μπόρεσα νά τίς σηκώσω σά νάτανε καρφωμένες. Όπως ήμουνα κι'
έγώ εκεί, καλόκατσα πάνω στην πρώτη καμάρα, κι' έλαιγα.

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Και νείνη τή στιγμή τήν είδες τήν φεγγαροπαρμένη;

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ (Ή φωνή της από μακρὰ) Γιέ μου! ..

ΜΙΛΙΟΣ Όχι, νά, τώρα τήν είδα. Τήν κυνήγησα κι' άμα δέν μπόρεσα νά τήν
πιάσω, έβαλα τίς φωνές

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Κι' ή φτιαξη της ήτανε ανθρώπινη, μπίτι για μπίτι!

ΜΙΛΙΟΣ Μπίτι για μπίτι. Κοπέλλα βεργολογερή ήτανε. Είχε άλαφράδα και φωτι-
σιά...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Χτυπάει τό πίσω μέρος του άριστερου του χεριού
στη δεξιά του παλάμη). "Αμ τά λέει ο κόσμος...

ΜΙΛΙΟΣ Αυτό δέν είναι; Τ' ήθελε τέτοια ώρα νά παρυσιαστεί κοντά στο γιοφύρι
μας; "Ας είχα μζζύ μου τό κρισφύρι μου και θάξίλεπε;! θά ξαναγκρέμιζε πιά;

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Μέγας είσαι, Κύριε; (Στρέφει κι' άρχίζει νά προ-
χωρεί κατά τό τούχωμα του γιοφυριού) Τι κακό είναι τοϋτο;

ΜΙΛΙΟΣ (Πού τον πηγαίνει από κοντά) Νά τό ξαναχτίζουμε τό γιοφύρι, άφέντη
μάστρο—Κωσταντη... Κι' έγώ θά φυλάξω τή νύχτα... Κι' άμα θά παρυσιαστεί... έννοια
σου!

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ (Από πιό κοντα) Μίλιο;

ΜΙΛΙΟΣ (Στρέφει τό κεφάλι του και χωρίς ν' άπαντήσει εξακλουθί νά βαδί-
ζει δίπλα στο μαστρο—Κωσταντη) Δέ θά τό ξαναχτίσωμε μαστρο—Κωσταντη;

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Μπιζέρισαν κι' οι μάστοροι; ώρέ Μίλιο! Φοβούνται
κιόλας!

ΜΙΛΙΟΣ Κγι' ποιόν φοβούνται, μαστρο—Κωσταντη;

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Έσύ, δέ φοβάσαι κανέναν;

Σκηνή Τρίτη

(ΜΙΛΙΟΣ—ΚΥΡΑ ΔΗΜΑΙΝΑ—ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ)

(Μπαίνει στὴ σκηνὴ ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἡ κυρὰ—Δήμαινα, κρατώντας μιὰ σκοῦρα μπόλια στὰ χέρια της. Βλέποντάς τη ὁ Μίλιος, ἀφίηνει τὸ Μαστρο—Κωσταντῆ καὶ παίρνει καταπάνω της. Ὁ μαστρο—Κωσταντῆς προχωρεῖ κατὰ τὸ τοίχωμα τοῦ γιοφυριοῦ).

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Για δὲν ἀποκρένεσαι, ὦρὲ Μίλιο, πὺ σοῦ φωνάζω; Δὲν με λυπᾶσαι ὦρὲ;

ΜΙΛΙΟΣ Σ' ἀκουσα, μάννα!..

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Γυρνώντας τὸ κεφάλι του) Καλημέρα σου, Κυρὰ—Δήμαινα!

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Καλημέρα καὶ τῆς ἀφεντιάς σου κι' ἄς μὴν ἐφεξε ἀκόμα..

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Ἀνεβαίνει πάνω στὸ τοίχωμα τοῦ γιοφυριοῦ, στέκει γιὰ λίγο, ἐξετάζει τὸ γιοφύρι, κοιτάζει τὸ ποτάμι καὶ τὰ ἀντίπερα κι' ὕστερα κατεβαίνει πάλι, κόβει ἀριστερὰ καὶ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὸ γιοφύρι ὅπου δὲ φαίνεται).

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Παρκαλίσα ἔλη τὴν νύχτα, Μίλιο μου..

ΜΙΛΙΟΣ Δὲν εἶμαι σὲ ξένον τόπο, μάννα... στὸ γιοφύρι μας κάθεται. (ὕστερα ἀπὸ λίγη σιωπὴ) Μάννα!.. Πάλι γκρεμίστηκε τὸ γιοφύρι μας!

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Πάλι καὶ πάλι, παιδάκι μου! Τοῦτο τὸ χουνέρι δὲν ἔχει τελειωμὸ, Μίλιο μου. Κι' οἱ Τσοῦρκοι!..

ΜΙΛΙΟΣ Ἐγὼ, μάννα, δὲν τοὺς φοβᾶμαι τοὺς Τούρκους!..

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Οὔτε καὶ κείνοι σὲ φοβοῦνται παιδάκι μου... Ἀλάργευε ὅσο μπορεῖς καρδούλα μου ἀπὸ τοῦτο τὸ καταραμένο...

ΜΙΛΙΟΣ Ἀπὸ τὸ γιοφύρι μας, μάννα;

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Ἀπὸ τὸ γιοφύρι, Μίλιο μου... Μαῦρες ὥρες τὴ συγυρίζουμε τὴν Ἄρτα, παιδάκι μου.

ΜΙΛΙΟΣ Θὰ τὸ ξαναχτίσουμε, μάννα...

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ (Πικρὰ) Ναι, ναι... Θὰ τὸ ξαναχτίσουμε... Τώρα πιά... Ἔτσι πὺ μπερδευτήκανε τὰ πράγματα, μονάχα ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὸ ξαναχτίσει... (ὕστερα ἀπὸ λίγη σιωπὴ). Ἐλα κι' ἀλιστράτησες πιά μ' αὐτὸ τὸ γιοφύρι, παιδάκι μου... Θεονήστικο μοῦ γυρίζεις ἀπὸ φῆς τὸ πρωτὶ. Ἐγὼ σὲ βύζαξα, δὲ σὲ βύζαξε τὸ γιοφύρι. Πᾶμε καὶ στὸ σπίτι μας λιγουλάκι...

ΜΙΛΙΟΣ Τ' ἄλλο θράδου ὅμως μάννα... ἔταν θὰ τὸ ξαναχτίσουνε οἱ μαστόροι μας..

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Ποιὸ ἄλλο θράδου, παιδάκι μου, καὶ ποιοὶ μαστόροι; (κουρναεὶ τὸ κεφάλι της).

ΜΙΛΙΟΣ Ναι, τὸ ἄλλο θράδου δὲ θὰ γκρεμιστεῖ τὸ γιοφύρι... Ἐγὼ τὴν εἶδα κι' ἐγὼ θὰ τὴν σκοτώσω τὴ φεγγαροπαρμένη..

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Για ποιὸ ἄλλο θράδου, μιλάς γιόκα μου; Στὴν Ἄρτα γίνεται ἀνάστα ὁ κύριος! Φύγε Μίλιο μου μακριὰ ἀπὸ τοῦτο τὸ γιοφύρι κι' ἐγὼ δὲν ἔχω ἄλλο βεργάδι νὰ στηρικτῶ ἔξω ἀπὸ σέβανε. Καί... ἂν θέλεις νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια... (σκύπτει σι' αὐτὴ του). Ὁ Πρωτομάστορας φταεὶ γιὰ ὅλα...

ΜΙΛΙΟΣ Ὅχι, μάννα...

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Τὶ ὄχι καὶ ξεόχι, κάτι ξέρουμε, γιέ μου, κι' οἱ Τσοῦρκοι!..

ΜΙΛΙΟΣ Οἱ Τσοῦρκοι; Μὰ οἱ Τσοῦρκοι εἶναι Τσοῦρκοι, μάννα!..

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Μὴ μ' ἀντιτείνεις, Μίλιο μου! Ὅπως σοῦ τὰ εἶπα εἶνα! Ἐρημο, σκοτεινὸ καὶ μισογκρεμισμένο θὰ μείνει τὸ γιοφύρι μας!.. Ἐλα κορώνα μου νὰ

φᾶς και λιγουλᾶκι τῶρα... Σοῦχω φέρει στὴ μπόλια λίγο ψωμί και λίγο προσφάγι...

ΜΙΛΙΟΣ Δὲν πεινώ, καλὲ μάννα...

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Ἔλα, Μίλιο μου... μὲ τὸ στασιό... Λιγουλᾶκι νὰ φᾶς. (ἀφήνει τὴν μπόλια κάτω στὸ χῶμα και τοῦ παίρνει τὰ χέρια μὲς στὰ δικά της) Τὶ χέρια κρεῦσταλλα εἶναι αὐτά, Μίλιο μου; Σ' ἔφαγε τ' ἀγιάζι τῆς νύχτας! (Σκύφτει και ξαναπαίρνει τὴ μπόλια στὰ χέρια της). Ἔλα τῶρα νὰ φᾶς τὸ ψωμάκι σου...

ΜΙΛΙΟΣ Ἔτσι ποῦ μεῦ τᾶπες, μάννα, ἔκλεισε κι' ὁ λαϊμός μου περισσότερο. Δὲν πάει κάτω μπουκιά.

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Τὶ σοῦ εἶπα, καρδούλα μου, σοῦ εἶπα νὰ ρθεῖς στὸ σπιτί μας νὰ πλυθῆς και ν' ἀλλάξεις... Νὰ θγάλεις τίς λάσπες ἀπὸ πάνω σου, νὰ σὲ δῶ κι' ἐγὼ ἢ καημένη νὰ σὲ καμαρώσω... Αὐτὸ δὲ σοῦ εἶπα, Μίλιο μου; Ἔχω ἐγὼ τίποτ' ἄλλο στὸν κόσμο, ἔξω ἀπὸ σένα τὸ μονάρφανο; Ἔλα, γυιέ μου... (Τὸν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι νὰ τὸν πάρει μαζὺ της).

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Ἀνεβαίνοντας ἀπὸ τ' ἀριστερὸ μέρος τοῦ γιοφυριοῦ, ξαναφαίνεται στὴ σκηνή. Ξανανεβαίνει πάνω στὸ τοίχωμα).

ΜΙΛΙΟΣ Κάτι μοῦ λέει, μάννα, πῶς δὲν πρέπει νὰ φύγω ἀπὸ τὸ γιοφύρι. Σὰ νᾶναι ντροπῆς ποῦ τ' ἀφήνω μοναχό του.

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Ἦ' εἶναι τοῦτα ποῦ λές, Μίλιο μου... Ἔλα μαζὺ μου ποῦ σοῦ λέω...

ΜΙΛΙΟΣ (Ἐνῶ ἡ μάννα του τὸν τραβάει ἀπὸ τὸ χέρι, στρέφοντας κατὰ τὸ γιοφύρι.) Μαστρο—Κωνσταντῆ!...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Τ' εἶναι, ρέ Μίλιο;

ΜΙΛΙΟΣ Ἄν ἔρθει ὁ Πρωτομάστορας, νὰ τοῦ εἰπεῖς πῶς πετάγομαι μιὰ στιγμή στὸ σπιτί, νὰ πάρω τὸ καρυφύλι μου κι' ἔφτασα!

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Καλά! Καλά...

(Ὁ ΜΙΛΙΟΣ κι' ἡ ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ φεύγουν)

Σκηνὴ τέταρτη

(ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ—ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ—ΜΙΧΑΛΟΣ)

(Ὁ μαστρο—Κωνσταντῆς στέκει ὀρθιος πάνω στὸ τοίχωμα τοῦ γιοφυριοῦ. Κοιτάζει πότε διεῖα κι' ἀριστερὰ τὸ ποιάμι και πότε ἀντίκρου. Σὲ μιὰ στιγμή ξυνακούγονται τὰ δυὸ σφυρίγματα τῆς πρώτης σκηνῆς. Ὁ μαστρο—Κωνσταντῆς ἀλαφιάζεται, κατεβαίνει γρήγορα ἀπὸ τὸ τοίχωμα τοῦ γιοφυριοῦ. Τὴν ἴδια στιγμή μπαίνουν ἀπὸ τ' ἀριστερὰ στὴ σκηνή ὁ Τσατσούλης μὲ τὸ Μίχαλο. Ὁ Τσατσούλης τραβάει κονιά του, ἐνῶ ὁ Μίχαλος κἀνεται στὴ ρίζα ἐνὸς θάμνου, μὲ τρόπο ποῦ νὰ μὴ φαίνεται ἀπὸ τὸ μαστρο—Κωνσταντῆ).

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Καλημέρα, μαστρο—Κωνσταντῆ!

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (Κοιτάζοντας προσεχτικὰ νὰ τὸν γνωρίσει) Καλημέρα και σέκανε..

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Δὲν σὲ καλοβλέπω κιόλας, ἀπὸ τὴν κοψιὰ σου σὲ γνόρिसα...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Νύχτα ἢ ὥρα μαθές, ποῦ νὰ μὲ γνωρίσεις... Ἄν και τὸ φεγγάρι εἶναι στὴ γιόμωσῆ τσου...

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Κατέβης νυχτιάτικα βλέπω.. νὰ τὸ καμαρώσεις...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ φαίνεται...

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Ἄμ' τί νὰ σοῦ κάνει κι' ὁ Θεός...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Ἐμεῖς, ὅτι περνᾶει ἀπὸ χέρι μας κάνουμε...

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Δὲν λέω, μᾶ... (Ἔστερα ἀπὸ, λίγη σιωπῆ). Μεγάλῃ ἀνταραχῇ στὴν Ἄρτα, μαστρο—Κωστα τῆ. Ἔτσι ποῦ μᾶς τὰ κατάφερε ὁ Πρωτομάστορας...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Μὴν ἀκοῦς τὸν κόσμον, ρὲ Τσατσούλη...

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Ἄκουσε μένα πού σου λέω... Ἐμᾶς θὰ μᾶς σφάξουν ὄλους οἱ Τούρκοι, κι' αὐτὸς ἔ' ἀπομείνει νὰ τρώει καὶ νὰ πίνει στὴν τάβλα τους. Χτίζονται καὶ χτίζονται γιοφύρια σ' ὄλους τοὺς τόπους. Τοῦτο τὸ κακὸ ὅμως, δὲν ξανάγινε πουθενά... Εἶναι νὰ τὴν λυπάται κανεὶς καὶ κείνον τὸν ἀφέντη τὸν Θειακογιάννη. Τὶ τοῦ σακρφί-στηκε κι' αὐτουνεῦ τοῦ εὐλογημένου καὶ ξεσηκώθηκε ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου κι' ἤρ-θε νὰ στεριώσει γιοφύρι στὴν Ἄρτια; Ὅχι τίποτ' ἄλλο, μὰ πετάει τοὺς παράδες του στὸ νερό ..

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Καὶ γιατί ὦρὲ; κακὸ πράγμα ἤρθε νὰ κάνει;

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Νὰ, πού γκρεμίζεται....

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Νὰ τ' ἀφήσουμε στὴ μέση λοιπὸν καὶ νὰ μαθευτεῖ σ' ὄλο τὸ ντυνιά, πὼς δὲν εἴμαστε ἄξιοι νὰ στεριώσουμε οὔτε ἕνα γιοφύρι;

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Χίλιες φερές, παρὰ νὰ λένε οἱ Τούρκοι πὼς τὸ κάνουμε ξεπίτη-δες γιὰ νὰ τοὺς μπαίνουμε στὸ μάτι. Γιὰ ἕνα τέτοιο πράμα, θὰ χαλαστοῦμε ὄλοι μαθές;

ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Νὰ ὁ ἀφέντης ὁ Θειακογιάννης τῶχει πάρει ἀλλοιῶς τὸ πράμα. Εἶναι: λείει σὰ ν' ἀρχίσαμε νὰ χτίσουμε μιὰν ἐκκλησιά καὶ νὰ τὴν ἀπαρati-σομε στὴ μέση.

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Τότε ἄς ἔφερνε ἕνα Ἀλγερίνο Πρωτομάστορα, νὰ τοῦ τὴν ἀπο-τελειώσει τὴν ἐκκλησιά...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Ναί, ἀλλὰ ὁ Πρωτομάστορας λείει πάλι, πὼς μὲ Τούρκους καὶ μὲ Ἀλγερίνους, δὲ θὰ χτιστοῦνε ποτές Ἐκκλησιές στὸν τόπο μας...

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Φύγαμε ἀπὸ τὰ γιοφύρια καὶ πήγαμε στὶς ἐκκλησιές μᾶστρο—Κωσταντῆ.... Αὐτὰ κι' αὐτὰ μαθαίνουνε κι' οἱ Τούρκοι κι' ἀκονίζουνε τὰ γιαναγιάνια τους...

ΜΙΧΑΛΟΣ (Ποὺ σηκώνεται σὰν ἀδιάφορος τάχα καὶ πηγαίνει κοντὰ τους) Γειά σας, ὦρὲ!... Νυχτιάτικα ἐδῶ χάμου;

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Ὁ δρόμος μᾶς ἔβγαλε.

ΜΙΧΑΛΟΣ Μήπως εἶδατε τ' ἄλογό μου; Μοῦ λύθηκε ἀπὸ τὸ παχνὶ καὶ δὲ μπο-ρῶ νὰ τὸ βρῶ πουθενά...

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Ποῦ νὰ τὸ ἴδουμε, ρὲ Μίχαλε, ἐμεῖς στὴ δουλειὰ μας πᾶμε ...

ΜΙΧΑΛΟΣ Καὶ δὲ φοβόσαστε ὦρὲ, νὰ στεκόσαστε ἐδῶνὰ στὸ γιοφύρι; θὰ σᾶς χαλάσουν εἰ! Τούρκοι ὦρὲ!

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ Δὲ σου τάλεγχ μαστρο—Κωσταντῆ; Δὲν τοῦ δίνουμε καλλίτερα;

ΜΙΧΑΛΟΣ Πᾶμε ὦρὲ! Ἄς πᾶει στὸ δαίμονα τ' ἄλογό μου καὶ τὸ κολὸ του...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Κεῖνο τὸ τρελλόπαιδο ὁ Μίλιος μὲ ξεσήκωσε καὶ μένα... (Φεύγει).

Σκηνὴ Πέμπτη

(ΚΡΙΝΙΩ—ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ)

(Ἡ Κρινιώ ξεπροβαίνει σιγά—σιγά μὲς ἀπ' τοὺς θάμνους Παταεὶ στὰ ρύχια κι' ἀφουγκράζεται κατὰ τὸ μέρος πού ἔφυγαν οἱ τρεῖς ἄντρες. Εἶναι σκεπασμένη μὲ τὸ τουλιπάνι της, δπως καὶ στὴν προῶτη σκηνή. Ἐχει τὸ χέρι της στὴν καρδιά της, δεί-χνοντας φοβισμένη. Βγάζει τὸ τουλιπάνι καὶ τὸ κορμαεὶ στὸ λαιμὸ της).

ΚΡΙΝΙΩ Τ' ἀστέρει εἶνχι στὴν ἴδια μεριά. Ἐγὼ γελάστηκα καὶ ξεσηκώθηκα πὶὸ νωρίς. Ὁ Πρωτομάστορας ὅμως θὰ ρθεῖ στὴν ὥρα του... (ὕστερα ἀπὸ λίγη σιωπὴ) Τὶ κακὸ πράμα πού εἶναι ὁ φόβος, θεέ μου!... (Προχωρεῖ, ἀνεβαίνει πάνω στὸ τοίχωμα τοῦ γιοφυριοῦ καὶ κοιτάζει δεδιὰ. Μένει γιὰ λίγες στιγμὲς ἔτσι. Ὑστερα κατεβαίνει ἀπὸ τὸ τοίχωμα γρήγορα—γρήγορα, τρέχει καὶ λουφάζει στοὺς θάμνους. Ἀκούγονται

βήματα. Παίζει το κεφάλι της πρόσπαθώντας να ιδεί. Μπαίνει ο Πρωτομάστορας. "Όταν ύστερα από λίγη προφύλαξη τὸν διακρίνει καλά, ξαναοίχνει τὸ τουλπάνι στὸ λαιμὸ της, τρέχει κατὰ πάνω του καὶ τὸν πιάνει ἀπὸ τὰ δύο χέρια). Τώρα δὲ φοβάμαι πιά!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Γιατὶ Φοβήθηκες, πέρδικα;

KPINIΩ Ναι, ἀφέντη μου! Πὼς ἐρέθηκε νυχτιάτικα ὁ Μίλιος πάνω στὸ τείχωμα τοῦ γιοφυριοῦ;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τὸ Μίλιο, φοβήθηκες;

KPINIΩ "Ακουσα καὶ κάτι σφυρίγματα πού σὲ πάγωναν...κι' ὕστερα πέρασαν καὶ κάτι ἄνθρωποι... κόντεψα νὰ ξεκαρδίσω...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Μήπως σ' εἶδε κανεὶς;

KPINIΩ "Όχι, ἀφέντη μου. Ἄλλὰ ἐγὼ ἔτρεμα.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Κι' ἐγὼ ἔλεγα πὼς τούτη τὴ νύχτα δὲ θὰ σ' ἔδλεπα.

KPINIΩ Γι' αὐτὸ ἦρθα. "Ἦθελα νάμαι κοντὰ σου, ἀφέντη μου.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Πὼς τὸ σκέφτηκες, Πέρδικα;

KPINIΩ "Απ' ὅταν ἀκούστηκε τὸ γκρέμισμα τοῦ γιοφυριοῦ, ἀρχίσανε νὰ μπαينو-βγαίνουνε στὸ σπίτι μας ὁ Τσατσούλης μὲ τὸ Μίχαλο. Κάτι λέγανε στὸν πατέρα μου καὶ ξαναφεύγανε. Χτυπάγανε γραμμὴ τις πύρτες τῶν Χριστιανῶν καὶ κάτι τοὺς λέγανε. "Ακουγα τὰ μωρὰ πού κλαίγανε καὶ τὰ σκυλιὰ πού γαβγίζανε...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Δὲ θὰ τοὺς περάσει, Κρινιώ... Γι' αὐτὸ μὴ φοβάσαι...

KPINIΩ Νὰ μὴν τοὺς περάσει, ἀφέντη μου... Ἄπὸ τὴ μιὰ μεριά, φοβόμουνα κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη πεισμάτωνα. "Ἐτοι μοῦρχεται, ἔλεγα, νὰ πάω νὰ μπῶ κι' ἐγὼ στὴν δου-λεψη τοῦ γιοφυριοῦ. Ἄφέντη μου, δὲ θάμ.' ἀφηνες;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Ἐγὼ; (τῆς χαϊδεύει τὰ μαλλιά) Ὁ πατέρας σου δὲ σ' ἀ-φηνει...

KPINIΩ Καὶ τί τὸν ἔχω τὸν πατέρα μου, μπροστὰ σὲ σένα, ἀφέντη μου;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ "Όλοι οἱ ἄνθρωποι κάτι τὸν ἔχουνε τὸν πατέρα τους...

KPINIΩ Οἱ κοπέλλες μὲ κοιτάζουνε παραξένα. Ἐγὼ ἔμωσ, ὅταν ὁ πατέρας μου πηγαίνει κάθε τόσο στὸ Πασσᾶ, κάθεται μονάχη μου μέσα στὸ σπίτι μας καὶ ντρέπου-μαι... Ἄλλὰ οἱ κοπέλλες δὲν τὸ ξέρουνε.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τὸ ξέρω ἐγὼ, Πέρδικα καὶ φτάνει γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους. (Τῆς χαϊδεύει τὰ μαλλιά.)

KPINIΩ Τότες, γιατί νὰ μὴν ἔρθω νὰ δουλέψω κι' ἐγὼ στὸ γιοφύρι μας, κοντὰ σὲ σένα πού τὰ ξέρεις ὅλα, ἀφέντη μου;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Μόνον νὰ μπορεῖς. Ἐγὼ ἀπὸ τὴ μερῆά μου λέω: Πὼς δὲ θὰ πρέπει νὰ μείνει Χριστιανὸς χωρὶς νὰ θάλλῃ τὸ χέρι του γιὰ τὸ στέριωμα αὐτουνοῦ τοῦ γιοφυριοῦ...

KPINIΩ Καὶ τί δουλειὰ θὰ θέλεις νὰ σοῦ κάνω, ἀφέντη μου;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Νὰ τραγουδᾶς στοὺς μαστόρους...

KPINIΩ Νὰ τραγουδῶ;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Καὶ τὰ τραγούδια δουλειὰ εἶναι, Κρινιώ. Γκαρδιώνουν τοὺς δουλεντάδες.

KPINIΩ "Όμως... δὲ θὰ μπορῶ πιά νὰ ξαναγυρίσω στὸ σπίτι μου...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Εἶναι ἀλήθεια. Ὁ προεστὸς δὲ θὰ στὸ συχωρέσει ποτέ.

KPINIΩ Θὰ μὲ κρεμάσει στὸν Πλάτανο;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Δὲ λὲω πὼς ὑπάρχει τέτοιος φόβος, ἀλλά....

KPINIΩ Τὸ ξέρω πὼς θὰ μὲ κρεμάσει στὸν Πλάτανο...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Καὶ τότε γιατί νὰ ρθεῖς;

KPINIΩ Γιὰ νὰ μὲ κρεμάσει στὸν Πλάτανο..Μιὰ μέρα θάναι ὀλη μου ἢ ζωῆ. Οἱ ἄλλες... Δίχως ἐσένα, τί φελάνε οἱ ἄλλες ἀφέντη μου;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ (Παίρνει τὸ κεφάλι τῆς πάνω στὸ στήθος του). Δὲν ξέρεи κανεὶς, ὅμως...Μιά μέρα εἶναι ἕνας χρόνος...καὶ μέσα σ' ἕνα χρόνο κανεὶς δὲν ξέρεи τι γίνεται.

(Ἀκούγεται τὸ τραγούδι τοῦ Μίλιου «Τώρα τὴν αὐγὴ, τώρα ἡ αὐγὴ χαράζει». Ἕ Κρινιὸ σκεπάζεται μετὰ τοὺς πλάγιους τὸ πρόσωπό της).

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Πήγαίνε τώρα, Πέρδικα...Προσεκτικὰ ὅμως...μὲς ἀπ' τὶς ἀλυσσοὺς.. Πῆρε νὰ φέγγει. Δέω πῶς θὰ βοηθήσει ὁ Θεὸς νὰ μὴ σὲ πάρει καὶ σήμερὰ εἶδῃς ὁ πατέρας σου». (Τὴν πηγαίνει ὡς τὴν ἄκρη τῆς σκηνῆς).

ΚΡΙΝΙΩ (τοῦ σφίγγει τὰ χέρια). Καὶ νὰ προσέχεις ἀφέντη μου, σήμερὰ...

Σκηνὴ Ἕκτη

(**ΜΙΛΙΟΣ—ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ**)

(Μπαίνει ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὁ Μίλιος, περπατώντας δίπλα στὸ ἀνάχωμα μετὰ τὸ καριόφυλλο στὸν ὄμο του).

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τὶ φορτώφηκός, ὦρὲ Μίλιο τὴν καριόφυλλα σου, σύνταχα, σύνταχα;

ΜΙΛΙΟΣ Χωρὶς καριόφυλλο...γιόκ...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τὶ θές νὰ εἰπείς, ὦρὲ;

ΜΙΛΙΟΣ Θέλω νὰ εἰπῶ πῶς χωρὶς καριόφυλλο δὲ θὰ στεριωθεῖ τὸ γιοφύρι...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Κι' ἐγὼ ἔλεγα πῶς βοηθήσει γιὰ πέρδικες μετὰ τὸ φεγγάρι...

ΜΙΛΙΟΣ Τὸ κυνήγι τῆς καλῆς πέρδικας, θὰ γίνει μετὰ τὸ φεγγάρι (φέρει τὰ δάχτυλα στὰ χεῖλη του). Σιγά, μὴ μᾶς ἀκούσει μονάχα.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Καὶ ποῦ γύριζες ὀλονυχτίς, ὦρὲ καὶ παλάθωσε ἡ δόλια ἡ μάγνα σου...

ΜΙΛΙΟΣ Ἐδῶ, νὰ, στὸ γιοφύρι μας καθόμουνα.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Καὶ τί ἔκανες, ὦρὲ;

ΜΙΛΙΟΣ Νὰ, τὸ χᾶϊδεμα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Ζωντανὸ εἶναι καὶ τὸ χᾶϊδεμα, ὦρὲ;

ΜΙΛΙΟΣ Ὅχι δηλαδῆς, κοιτοῦσα τὸ φεγγάρι, κοιτοῦσα καὶ τὸ γιοφύρι καὶ τὸ καμάρινα καὶ κάπου—κάπου, ναι, τὸ χᾶϊδεμα κιόλας..

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Σὰν δὲ γκρεμίστηκες ῥε καφαρὲ μαζὺ του, νὰ σὲ πάρῃ τὸ ῥέμμα...

ΜΙΛΙΟΣ Δηλαδῆς, κάτι γκρεμίστηκε μετὰ μου κείνη τὴ στιγμή, ὅμως ἐγὼ δὲν γκρεμίστηκα... (Τρέχει σβέλτα, ἀνεβαίνει πάνω στὸ τοίχωμα τοῦ γιοφουριοῦ καὶ κάθεται σταυροπόδι μετὰ τὸ καριόφυλλο ὀρθιο ἀνάμεσα στὰ πόδια του).

(Δὲν ἔχει καλοκάτοιε ὁ Μίλιος, ποῦ ξαφνικὰ ἀκούγονται νὰ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὁ Μίλιος σηκώνεται ὀρθιος καὶ δὲν ξανακάθεται παρὰ διὰν σταματοῦν οἱ καμπάνες. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ μπαίνουν ὁ μάστορο—Πέτρος μετὰ τὸ μάστορο—Κωσταντῆ. Τὰ βήματα τους εἶναι ἀνήσυχτα καὶ τὰ πρόσωπά τους ταραγμένα).

Συνεχίζεται

ΟΙ ΑΡΤΙΝΟΙ ΤΟΥ 1881 *

ΠΟΙΟΙ ΩΡΚΙΣΤΗΚΑΝ
ΩΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΑΙ

Δ'. Ένεργα Άγιου Δημητρίου**

1) Κων(νος) Καραπάνος	27) Κωνσταντίνος Παπαδημητρίου
2) Θεοδ. Γ. Μπέρος	28) Άθανάσιος Β. Πεκλάρης
3) Χρήστος Άθ. Βραχωρίτης (άγο.)	29) Σπυρίδων Άλεξίου Μπόνος
4) Κων(νος) Σ. Δυβγιέρης	30) Δημήτριος Καλεσιόρας
5) Άπόστολος Μανροδήμιος	31) Χρήστος Καλεσιόρας
6) Μιχαήλ Παπαδόπουλος	32) Σπυρίδων Βεΐκος
7) Άθανάσιος Καραμάνης	33) Ιωάννης Σ. Τζαβλιΐς
8) Βαγγέλης Φωτ. Μπύρρας (;) (άγο.)	34) Περικλής Δ. Βαγιΐς
9) Γεώργιος Άθαν. Κακίτης (;) (άγο.)	35) Γεώργιος Ζήσης (άγο.)
10) Άνδρέας Χαρίσης	36) Ξαΐκορος Άλεξίου
11) Βασίλειος Ιωάννου	37) Γεώργιος Φούρναρης (άγο.)
12) Θεόδωρος Ν. Γραμματικοΐλης	38) Στέφανος Μπότζιος (άγο.)
13) Άναστάσιος Ι. Άντωνιάδης	39) Γρηγόριος Άναστασίου
14) Ήλιος Λαμπράκης	40) Θεόδωρος Μανουλιΐσας
15) Νικόλαος Καΐδαρος (άγο.)	41) Εϋθύμιος Χριστοδούλου
16) Βασίλειος Παπαδημητρίου	42) Εϋάγγελος Ιωάννου
17) Χριστόδουλος Δημητρίου	43) Τριαντάφυλλος Δασκαλόπουλος (άγο.)
18) Γεώργιος Άναστασιου	44) Κωνσταντίνος Ι. Κόϊκος
19) Βασίλειος Νικ Ρίζος	45) Χρήστος Γεωργίου (άγο.)
20) Παντελής Ριΐζος	46) Κωνσταντίνος Λοΐκου
21) Α. Κοπάδης	47) Γεώργιος Μιΐμαλος
22) Κωνσταντίνος Σακελάριος	48) Γεώργιος Τασΐζ (άγο.)
23) Δημήτριος Ά. Ντάγιας	49) Κωνσταντίνος Νταβανζής
24) Κωνσταντίνος Ζήσης	50) Λιαμαντής Ι. Γιοβάννας
25) Ήλιος Γεωργίου	51) Νικόλαος Φύδου
26) Χρήστος Παπαδημητρίου	52) Θεόδωρος Άλεξίου

* Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος

** Είς τούς καταλόγους όλων των ένοριών φαίνεται ότι περιελήφθησαν και όσοι από τα τουρκοκρατούμενα χωριά τής Ήπείρου κατέφυγαν στην Άρτα, καθώς και οι έπάλληλοι (στρατιωτικοί κ.λ.π.)

- 53) Νικόλαος Ἀναγνωστόπουλος (ἀγρ.)
54) Παντελής Μάστορας (ἀγρ.)
55) Παντελής Στυπας
56) Ἀθανάσιος Τζακόπουλος
57)
58) Πάνος Κοντοπάνος
59) Νικόλαος Ἀλαχμιαέτης (ἀγρ.)
60) Νικόλαος Καπνιάς (ἀγρ.)
61) Ἰωάννης Σακκάς
62) Θεμιστοκλῆς Φώτης (ἀγρ.)
63) »
64) Ἰωάννης Ταμπακάκης
65) Ἀπόστολος Κασιοῦκας
66) Θεόδωρος Ντόρος
67) Γεώργιος Καλαμπόκης (ἀγρ.)
68) Μάνθος Σπυριδωνός (ἀγρ.)
69) Ἰωάννης Πετρόπουλος
70) Γεώργιος Σπύρου
71) Γεώργιος Ἀποστόλου
72) Νικόλαος Ζήσης
73) Βασίλειος Κουπαράκης (ἀγρ.)
74) Δημήτριος Κωνσταντίνου (ἀγρ.)
75) Ἀριστείδης Γκίολας
76) Βασίλειος Λαδάς (ἀγρ.)
77) Χρῆστος Κωνσταντίνου (ἀγρ.)
78) Γεώργιος Σπ. Δήμος
79) Ἰωάννης Κυριαζῆς
80) Χαράλαμπος Κ. Συνδουκάς
81) Δωρόθεος Ν. Μπανταλούκας (ἱερ.)
82) Κωνσταντῖνος Παπασπύρου
83) Κωνσταντῖνος Παπανικολάου
84) Λάμπρος Ἀναγνώστης
85) Πάνος Τάτσης (ἀγρ.)
86) Δημήτριος Ἀ. Ἀσημῆνας
87) Ἰωάννης Μποτσιώλης
88) Βασίλειος Μάστικας
89) Μιχαὴλ Μπέκιος
90) Νικόλαος Μηχ. Μπαλωμένος
91) Γεώργιος Ἰ. Ἀσημῆνας
92) Δημήτριος Παγώνας
93) Δημήτριος Μιχ. Λάλος
94) Δημήτριος Ἀναγν. Χριστιᾶς
95) Νικόλαος Ἀποστόλης (ἀγρ.)
96) Δημήτριος Κ. Σβέρας (ἀγρ.)
97) Νικόλαος Ἀθανάσιος (ἀγρ.)
98) Ἰωάννης Βασιλείου (ἀγρ.)
99) Ἰωάννης Κ. Βάγιας (ἀγρ.)
100) Χαράλαμπος Μπλέκας
- 101) Κώστας Νικολ. Γκάσιος
102) Δημήτριος Θεοδ. Γκάσιος
103) Στάτος Παλάτζας (ἀγρ.)
104) Κώστας Κ. Καστάσιος (ἀγρ.)
105) Ἀποστόλης Κ. Κωνσταντῆς (ἀγρ.)
106) Νικόλαος Κοντογιάννης
107) Χρῆστος Ν. Σοῦπας
108) Ἀθανάσιος Παπασπύρου (ἀγρ.)
109) Ἰωάννης Σαμάς (ἀγρ.)
110) Σπύρος Γιαννῆς (ἀγρ.)
111) Ἀναστάσιος Παπαβασιλείου
112) Δημήτριος Μήταρος (:)
113) Κωνσταντῖνος Θεοδ. Μυλωνᾶς
114) Ἰωάννης Βασ. Μπικιότης (ἀγρ.)
115) Κώστας Στρομματιᾶς (ἀγρ.)
116) Γεράσιμος Καραπάος *
117) Κωνσταντῖνος Φώτης (ἀγρ.)
118) Νικόλαος Ἀ. Μπακάλης
119) Κων)νος Παπαϊωάννου
120) Μίχος Ξ Μάστικας
121) Ἀποστόλης Ν. Μωραΐτης (ἀγρ.)
122) Νικόλαος Χρ. Κλουρκλιούλης (ἀγρ.)
123) Κων)νος Ζ. Μήτρος
124) Κων)νος Γιᾶκης (ἀγρ.)
125) Κων)νος Π. Μπῆκος
126) Νικόλαος Παναγ. Κόλλιας
127) Ἀναστάσιος Παπουτῆς (ἀγρ.)
128) Χρῆστος Σιάτρας
129) Δημήτριος Χ. Σιάτρας (ἀγρ.)
130) Κων)νος Χ. Μασούρας
131) Ἰωάννης Ζησόπουλος
132) Χρῆστος Γεωργίου (ἀγρ.)
133) Κων)νος Ἀρβανίτης (ἀγρ.)
134) Δημήτριος Κούριντας
135) Βασίλειος Ἰ Γεωρ. Λάμπρος
136) Δημήτριος Σωτ. Μπάχος (ἀγρ.)
137) Χαράλαμπος Βασιλείου (ἀγρ.)
138) Δημήτριος Κωνσταντίνου (ἀγρ.)
139) Ρισούλας Ταῖρ Βοστίνος
140) Ἀριστείδης Σαμοράς
141) Ἀθανάσιος Λινάρης
142) Ἀνδρέας Γεωργόπουλος
143) Κων)νος Γιᾶτης
144) Γούλιας Συγκουνας (ἀγρ.)
145) Νικόλαος Μπούκουτας
146) Δημήτριος Λάμπρου Μαστραπᾶς (:)
(ἀγρ.)
147) Ματθαῖος Γεωργίου (ἀγρ.)

* Ἐνεργόγη κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1564 διαταγῆς τοῦ Βασ. Ἐπιτελείου Ἀρτης.

- 148) Νικόλαος Φυγάκος (ἀγρ.)
 149) Νικόλαος Τζιτζιός
 150) Νικόλαος Καρανίκας (ἀγρ.)
 151) Λάμπρος Σάβας (ἀγρ.)
 152) Ιωάννης Σταμάτης (ἀγρ.)
 153) Χρήστος Κατσάνος (ἀγρ.)
 154) Κων/νος Κυριακόπουλος (ἀγρ.)
 155) Ζήκος Αμπάκης (ἀγρ.)
 156) Σωτήριος Εὐθυμίου (ἀγρ.)
 157) Κυριάκος Κωνσταντίνου
 158) Σωτήριος Κυριακῆς (ἀγρ.)
 159) Δημήτριος Ἀποστόλου (ἀγρ.)
 160) Γεώργιος Τριτσόνας
 161) Ἀντώνιος Ν Διαγονμῆς
 162) Γεώργιος Ν Διαγονγῆς (ἀγρ.)
 163) Νικόλαος Γεωργούλας (ἀγρ.)
 164) Βασίλειος Κ. Σφήκας
 165) Ἀποστόλης Τσαραδήμας
 166) Μιχαὴλ Τσιούτσιος (ἀγρ.)
 167) Βασίλειος Κοκότης
 168) Κωνσταντῖνος Δημήτριος
 169) Δημήτριος Ζήσης (ἀγρ.)
 170) Χαράλαμπος Ἀθανασίου (ἀγρ.)
 171) Ἰωάννης Δ. Ρήγας (ἀγρ.)
 172) Νικόλαος Χειμασιώτης
 173) Φώτιος Ἀθανασίου
 174) Ἀναστάσιος Γεωργίου
 175) Ἀναστάσιος Ζυϊκας
 176) Θεόδωρος Μίγας (ἀγρ.)
 177) Νικόλαος Γιώτη
 178) Νικόλαος Ἀθ. Ναοῦμ
 179) Γεώργιος Ἀθανασίου
 180) Θωμᾶς Ἰ Σαλονίτης
 181) Νικόλαος Γ. Πεκλάρης
 182) Γεώργιος Τζίφος ἢ Τζίμας (ἀγρ.)
 183) Χρήστος Εὐαγγελινός
 184) Ἀπόστολος Ἰωάννου
 185) Χαράλαμπος Ἰωάννου (ἀγρ.)
 186) Ἰωάννης Ντόρος (ἀγρ.)
 187) Ἀθανάσιος Βλάχος (ἀγρ.)
 188) Νικόλαος Κ. Γάτσος
 189) Ἰωάννη, Χ. Γάτσος
 190) Χρήστος Χαρίσης Πάμαρης (ἢ Σά-
 παρος)
 191) Γεώργιος Ἀλεξ. Πάπαρης (ἢ Σά-
 παρος) (ἀγρ.)
 192) Νικόλαος Πέτρου
 193) Δημήτριος Γ. Μπάγκος
 194) Ἀναστάσιος Τζαθός ἢ Ψαθά. (ἀγρ.)
 195) Δημήτριος Γ. Κοκκίνης (ἀγρ.)
 196) Κωνσταντῖνος Καστρινός
 197) Παντελῆς Δ. Σιμόπουλος
 198) Μιχαὴλ Κ. Δάφνος (ἀγρ.)
 199) Κωνσταντῖνος Καπνιάς (ἀγρ.)
 200) Βασίλειος Τσάγκος (ἀγρ.)
 201) Κωνσταντῖνος Παραλίκης (ἀγρ.)
 202) Ἀριστείδης Ζιάλογος (ἀγρ.)
 203) Φώτιος Δημητρίου
 204) Τριῦρων Γεωργίου (ἀγρ.)
 205) Βασίλειος Καλαμιόκης (ἀγρ.)
 206) Χρήστος Μάτσας (ἀγρ.)
 207) Εὐθύμιος Γεωργίου
 208) Γεώργιος Χαρολάμπους (ιερεὺς)
 209) Κων/νος Γ. Βενέτης (ἀγρ.)
 210) Κων/νος Σούλας (ἀγρ.)
 211) Νικόλαος Κατσάνος (ἀγρ.)
 212) Λάζαρος Νάκος (ἀγρ.)
 213) Κων/νος Τόλης (ἀγρ.)
 214) Γεώργιος Κουμουτσίνος
 215) Δημήτριος Κουμουτσίνος
 216) Βασίλειος Θεοδώρου (ἀγρ.)
 217) Χρήστος Ἀναστασίου (ἀγρ.)
 218) Σπυριδών Ἀνδρέου (ἀγρ.)
 219) Νικόλαος Δημητρίου (ἀγρ.)
 220) Ἀθανάσιος Βασιλείου (ἀγρ.)
 221) Νικόλαος Ἰωάννου (ἀγρ.)
 222) Νικόλαος Ζέρβας (ἀγρ.)
 223) Κων/νος Τσάικαλος
 224) Εὐάγγελος Νικάκης
 225) Γεώργιος Μπατσκάς (ἀγρ.)
 226) Δημήτριος Χρ. Σαλαώρας
 227) Ἰωάννης Κουφαρούσης
 228) Ἰωάννης Κουφαριώτης (ἀγρ.)
 229) Γεώργιος Βασ. Ντάγκαρος
 230) Ἀθανάσιος Ἀλεξ. (Σ) Ἀλαμούρας
 (ἀγρ.)
 231) Χρήστος Ἀλεξ. (Σ) Ἀλαμούρας
 (ἀγρ.)
 232) Ἰωάννης Βασ. Λάμπρης (ἀγρ.)
 233) Ἰωάννης Κων Σπάθας (ἀγρ.)
 234) Δημήτριος Γεωργ. Πεκλαρίδης
 235) Δημήτριος Πασαπόρου
 236) Ἀπόστολος Βασ. Τσώλης (ἀγρ.)
 237) Εὐστάθιος Ἰωάννου
 238) Γεώργιος Ἰωάν. Τζοβίστας (ἀγρ.)
 239) Νικόλαος Ἰωαν. Τζοβίστας (ἀγρ.)
 240) Κων/νος Σπυρ. (:) (ἀγρ.)
 241) Παναγιώτης Κ. Καντήλης
 242) Περικλῆς Β. Κορκοβίτσουλος
 243) Βασίλειος Ζαρκουκόπης

- 244) Κων]νος Ίωάννου (άγρ.)
 245) Ἀναστάσιος Παπαγγέλης.
 246) Ἰωάννης Τριτίξος (άγρ.)
 247) Κων]νος Γ. (Μ) Πηρισίμης
 248) Νικόλαος Τάχος
 249) Ἀθανάσιος Αναγνώστης
 250) Ἰωάννης Γαλιάνης (άγρ.)
 251) Κων]νος Ζώβας (άγρ.)
 252) Ἰωάννης Κατσουλᾶς (άγρ.)
 253) Δημήτριος Ἀν. Τζοσιβάρας (άγρ.)
 254) Παναγιώτῃ Κων. Παραμυθιώτης
 (άγρ.)

- 255) Κων]νος Δῆμος (άγρ.)
 256) Νικόλαος Δῆμος (άγρ.)
 257) Παναγιώτης Δῆμος (άγρ.)
 258) Γεώργιος Χρ. Νταλαγιάννης (άγρ.)
 259) Θεόδωρος Κυργιάκος
 260) Σπυρίδων Ἰωάν. Θεμελιῆς
 261) Κων]νος Λαμπράκης (άγρ.)
 262) Γεώργιος Βασ. Στράτος
 263) Δημήτριος Α. Πίσιλης (άγρ.)
 264) Μιχαήλ Κωνσταντινίδης
 265) Χρήστος Γιανέλος
 266) Νικόλαος Ἰ. Ζαζόνης (άγρ.)
 267) Νικόλαος Γ. Παπᾶς (άγρ.)
 268) Γεώργιος Ἰωάννης — άγρ.
 269) Νικόλαος Γεωρ. Κομπορόζος
 270) Βασίλειος Πήγας — Χαλκιᾶδες.
 271) Ἀθανάσιος Ν. Κρίκις — άγρ.
 272) Βασίλειος Παπαθανασίου — ξξ Ἀθ.
 (γυροκ.)

- 273) Ἀθανάσιος Δημητρ. Τσαγκᾶς ἢ
 [Τσάμης
 274) Χρήστος Δημητρ. Τσαγκᾶς ἢ Τσα-
 [μης — άγρ.

- 275) Σπυρίδων Ἰων. Πάντζιος — άγρ.
 276) Δημήτριος Παλακώστας
 277) Νικόλαος Κωνστ. Κούλης — άγρ.
 278) Σπυρίδων Κωνστ. Γενιότης — άγρ.
 279) Βασίλειος Μπάμιος
 280) Ἀθανάσιος Χρ. Κυργιάννης — άγρ.
 1) Κων]νος Σόμπολος Κωστακιού
 2) Λέξιος Α. Λαζανῆς (Χαλκιᾶδες (άγρ.)
 3) Κων]νος Ἀναστασίου (Κωστακιού)
 (άγρ.)
 4) Νικόλαος Σαοδέλης ἢ Παοδᾶλας
 (Σχορέτσονα)
 5) Δημήτριος Μπάμιος
 6) Στέφανος Χαοιλ. Κόκκινος
 7) Βασίλειος Θ. Τζιάκης (νήπιον)

- 8) Ἀλόστολος Θ. Τζιάκης
 9) Χρήστος Λουγᾶς (άγρ.)
 290) Ἰωάννης Τζαμιᾶκος (άγρ.)
 1) Βασίλειος Πανταζῆς (άγρ.)
 2) Εὐάγγελος Γεωρ. Κώπτης
 3) Γεώργιος Βασιλείου (άγρ.) Κοσμῆ-
 (τσιανᾶ ἢ Κομτζιᾶδες
 4) Σωτήριος Μπαζουῶλας (άγρ.) Κοσμῆ
 (τσιανᾶ ἢ Κομτζιᾶδες
 5) Γεώργιος Καοιτζᾶς (άγρ.) Κοσμῆ-
 (τσιανᾶ ἢ Κομτζιᾶδες
 6) Χαοάλαμπος Παναγιώτου
 7) Χρήστος Πασχᾶλης (άγρ.)
 8) Χρήστος Σγαλιῆς (άγρ.)
 9) Κων]νος Ἀναστασίου (άγρ.) οοιᾶ:
 (νος
 300) Νικόλαος Κωνσταντίνου Κλοστῶς
 (άγρ.)

- 1) Ἰωάννης Μανθομάτης
 2) Δημήτριος Γ. Γκαοζοῦνης
 3) Γεώργιος Ζήκος
 4) Ἀθανάσιος Ν. Κατσάνος
 5) Σπυρίδων Παλιτατζῆς
 6) Γεώργιος Παπαορήστου Σιμόπουλος
 7) Νικόλαος Μπαοιῶργας
 8) Εὐθῆμιος Τζιμόπουλος
 9) Βασίλειος Ἀγγελίδης
 310) Γεώργιος Καοαγιάννης (άγρ.)
 1) Νικόλαος Γεωργ. Ντζιμαης (άγρ.)
 2) Χρήστος Ἰωαν. Κομτζιᾶς
 3) Νικόλαος Ἰωαν. Λίτρας
 4) Μαθθαῖος Διαμαντίδης (χειροῦργος)
 5) Νικόλαος Μπίμης
 6) Ἰωάννης Κεχαγιᾶς
 7) Σταῦρος Καοᾶλης
 8) Παναγιώτῃ Μαοηῆς (άγρ.)
 9) Κων]νος Τσοῦτζος

- 320) Κων]νος Παπᾶς (άγρ.)
 1) Ἰωάννης Μάνθου Κονόμος (άγρ.)
 2) Χαοάλαμπος Χρ. Μάνδηλας. (άγρ.)
 3) Ἰωάννης Ν. Τσιλιγιάννης (άγρ.)
 4) Χρήστος Τζίμας (άγρ.)
 5) Βασίλης Δ. Κώτσης
 6) Βασίλης Καοιτζᾶς (άγρ.)
 7) Ἀναστασῖος Καοιτζᾶς (άγρ.)
 8) Γιάννης (ἢ Γάκης) Βάσιος (άγρ.)
 9) Ἰωάννης Δημ. Βλάχος
 330) Δημήτριος Μάνος (άγρ.)
 1) Νικόλαος Γιωτόπουλος
 2) Δημήτριος Ἀναγνωσιᾶρας

- 2) Χρήστος Τσουλιῆς
3) Γεώργιος Ζαφειρίδης
4) Εὐστάθιος Χουλιάρης
5) Παναγ. Σπανός
6) Ἡλίας Ραδοβίξης
7) Ἀθανάσιος Μπουλλός
8) Γεώργιος Εὐσταθίουδης
9) Θεόδωρος Λυκάτσας
220) Θεόδωρος Ζῶγγος
1) Γεώργιος Τζόβας (ἀγρ.)
2) Δημήτριος Σήψας (ἀγρ.)
3) Μάνθος Νούσιος
4) Μιχαὴλ Κλαμπάνιας
5) Παντελῆς Κ. Οἰκονόμου
6) Γεώργιος Χ. Κροκιδίς
7) Παναγιώτης Πάπαρης
8) Θεόδωρος Βασιλακόπουλος
9) Νικόλαος Κοζάσης (ἀγρ.)
230) Θωμᾶς Γκουβέλος (ἀγρ.)
1) Βασίλειος Βασιτάξης (ἀγρ.)
2) Ἀποστόλης Λάμπρης
3) Δημήτριος Πεξοδρόμος
4) Θεόδωρος Κοντοκόστας (ἀγρ.)
5) Δημήτριος Κατέλλης
6) Ἀναστάσιος Τοῆτης
7) Δημήτριος Σχορτσανίτης
8) Ἀθανάσιος Τατοῦλος (ἀγρ.)
9) Σωτήριος Μάνθας
240) Ἀναστάσιος Ἰ. Κεχαγιᾶς
1) Ἰωάννης Μόραλις
2) Ἰωάννης Μπαλιᾶς
3) Γεώργιος Λαλάκος
4) Ἰωάννης Μπαϊκούσης
5) Θεόδωρος Λελοβίτης
6) Θεόδωρος Πατσιλιῆς
7) Δημήτριος Μπαϊκούσης
8) Ἰωάννης Δ. Ζάρας
9) Γεώργιος Καρασταντήρης (;) (ἀγρ.)
250) Δημήτριος Κομπότης
1) Θεόδωρος Μόσχος
2) Σπυρίδων Ἀν. Γκίνος
3) Θεοχάρης Λάπας
4) Μιχαὴλ Σαραντόπουλος
5) Νικόλαος Ἀναγνωστακίης
6) Εὐστάθιος Ἰωάννου
7) Γεώργιος Ἱεροῦς Καρόνης
8) Ντούλας Καρακώστας (ἀγρ.)
9) Λεωνίδα Μάγκος
260) Χρήστος Μάγκος (ἀγρ.)
1) Γεώργιος Δ. Μάγκος (ἀγρ.)
2) Γεώργιος Δημηῶλος
3) Ἰωάννης Μαλιτζέρος (ἀγρ.)
4) Παπαδόπουλος
5) Πᾶνος Κολουμπαραῶς
6) Μάρκος Γιαννοῦλης
7) Νικόλαος Μπριτοῦνης (ἀγρ.)
8) Ἰωάννης Χατζόπουλος
9) Κωνῖνος Πραγματευτῆς
270) Μάρκος Τζιμόπουλος (ἀγρ.)
1) Γεώργιος Χουλιάρης
2) Θεόδωρος Χουλιάρης
3) Πᾶνος Ἀθαν. Ἄρτας
4) Ἀριστείδης Λέτσος (ἀγρ.)
5) Δημήτριος Πίσπερις
6) Νικόλαος Δ. Αἰγγερινός
7) Χρήστος Μπαϊκούσης
8) Γεώργιος Καρέλης
9) Νικόλαος Μλέτσης
280) Ἰωάννης Σπίρης (;)
1) Γεώργιος Ματσούκας
2) Διονύσης Εὐαγγελίου
3) Μιχαὴλ Δημοσίτας
4) Βασίλειος Ἀγραφιῶτης (ἀγρ.)
5) Βασίλειος Κυριακού (ἀγρ.)
6) Σπυρίδων Παναγιώτου (ἀγρ.)
7) Κωνῖνος Μύταρος
8) Δημήτριος Γαβλιήλ
9) Ἡλίας Οἰκονόμου
290) Γεώργιος Μαυρικόπουλος
1) Βασίλειος Μάγκος
2) Σπυρίδων Σκαροβλογιᾶς
3) Γεώργιος Μπαρμπαστάθης (ἀγρ.)
4) Παναγιώτης Λελοβίτης
5) Παναγιώτης Μοροζίνης (ἀγρ.)
6) Ἀπόστολος Μπαρμπαστάθης
7) Ἰωάννης Ἀρβανιτογιώργος
8) Σπυρίδων Κολονάτος (ἀγρ.)
9) Γεώργιος Νασούμης
300) Παναγιώτης Μαϊμάης (ἀγρ.)
1) Σπυρίδων Χρ. Λένης
2) Γεώργιος Τσαντῆς
3) Θεοχάρης Πατσιλιῆς
4) Κωνῖνος Ν. Τσιλιγιάννης
5) Ἀλέξανδρος Τζαννέτος
6) Νικόλαος Χελωνᾶς
7) Παναγιώτης Ρίγας
8) Κωνῖνος Μπαρμπαστάθης (ἀγρ.)
9) Ἀναστάσιος Νασούκας
310) Στρώτος Σταμοῦλης (ἀγρ.)
1) Σπυρίδων Βλάχος

- 13) Δημήτριος Χατζή Δήμος
- 14) Δημήτριος Μπενάλης
- 15) Δημήτριος Λίτρος
- 16) Δημήτριος Μυλωνάς
- 17) Κων/νος Παπαγιάννης
- 18) Δημήτριος Ζαχαριτζής
- 19) Ίωαννης Στρεβίνας
- 20) Γεώργιος Τσουκαλάς
- 21) Νικόλαος Πουρνάρης
- 22) Κων/νος Σκλήρης
- 23) Ἀριστείδης Λάμπρης
- 24) Νικόλαος Μπαγιάκας
- 25) Γρηγόριος Μαρέτας
- 26) Μιχαήλ Κουτσουλάος
- 27) Ἀναστάσιος Κυρίτης
- 28) Γεώργιος Ἀναλογίδης
- 29) Γεώργιος Ι. Πάτσης
- 30) Κων/νος Κουκούλης (Συρορακιώτης)
- 31) Ἀριστείδης Κάνταρος
- 32) Δημήτριος Ζορμπάς
- 33) Κωνσταντίνος Πρασσάς
- 34) Θεοδόρης Εὐστατίου
- 35) Ίωάννης Τσολιῆς
- 36) Γεώργιος Μπουρντοῖρης
- 37) Εὐάγγελος Μίσις
- 38) Γεώργιος Στραβῆς
- 39) Μάνθος Μπιστέκης
- 40) Γεώργιος Δ. Μάγγος (ἀγρ.)
- 41) Ἀποστόλης Μαμάγιας (αγρ.)
- 42) Χρῆστος Συρομικιάνος
- 43) Πανος Μπαρμούτης
- 44) Δημήτριος Τσουτσίνος (ἀγρ.)
- 45) Ἀθανάσιος Βαϊνᾶς (ἀγρ.)
- 46) Ζώης Ράγγας (ἀγρ.)
- 47) Κων/νος Γιωργάρας (ἀγρ.)
- 48) Σπυρίδων Κασούκας
- 49) Γρηγόριος Κόγιας
- 50) Γεώργιος Σιδάκας
- 51) Γεώργιος Τζίμας
- 52) Θεόδωρος Τάσος (ἀγρ.)
- 53) Κων/νος Στοῦμπος
- 54) Κων/νος Φουζας
- 55) Κοσμάς Παπακώστας
- 56) Δημήτριος Ροσλάτος
- 57) Γεώργιος Λιμούρης (ἀγρ.)
- 58) Χρῆστος Μπιλιάρης (ἀγρ.)
- 59) Στέφανος Βέργος (ἀγρ.)
- 60) Γεώργιος Ζαφείρης (ἀγρ.)
- 61) Δημήτριος Καπιστρώνης
- 62) Δημήτριος Κ. Μαλτέζος

- 63) Ζώης Παπαδοῦλης (ἀγρ.)
- 64) Βασίλειος Κυρίτης
- 65) Χρῆστος Καραλῆς
- 66) Δημήτριος Τσαντῆς
- 67) Ντούλας Σκαφιδᾶς
- 68) Ίωάννης Νικ. Κωστῆς
- 69) Παναγιώτης Γ. Μάνθος (ἀγρ.)
- 70) Χρῆστος Δ. Ραδοβίζης (ἀγρ.)
- 71) Θεόδωρος Χ. Χισάπης
- 72) Χαράλαμπος Εὐστ. Ρίζος
- 73) Γεώργιος Εὐ. Ρίζος
- 74) Χρῆστος Μωραΐτης (ἀγρ.)
- 75) Μίχος Γιαννούλης
- 76) Γεώργιος Τσουτίνος
- 77) Σπυρίδων Ν. Πέτρου
- 78) Κωνσταντίνος Κουρούκλης
- 79) Κοσμάς Σάμπας (Προβερέεος)
- 80) Γεώργιος Χρ. Κολοβός
- 81) Ἀποστόλης Κ. Λαλάκος
- 82) Ἀναστάσιος Ι. Ταμπίλας (Ίωαν. νίτης)
- 83) Ίωάννης Δ. Παλάντζας (ἀγρ.)
- 84) Γεώργιος Κολουβαράς (ἀγρ.)
- 85) Βασίλειος Τζώνης
- 86) Χρῆστος Λ. Τσαγιάννης
- 87) Νικόλαος Μπαρμποῦτης (ἀγρ.)
- 88) Κωνσταντίνος Παπαζώνης (ἀγρ.)
- 89) Νάκος Βέτσος
- 90) Δημήτριος Βαμβακάς
- 91) Δημήτριος Τοιμούνης
- 92) Χρῆστος Θεοδ. Γαλατῆς (ἀγρ.)
- 93) Κων/νος Ξ Δράκος
- 94) Γεώργιος Παν. Τοιμούνης
- 95) Γεώργιος Ν. Ψυθᾶς (ἀγρ.)
- 96) Νικόλαος Παπακωνσταντινίου
- 97) Σπυρίδων Λιάκατσας (ἀγρ.)
- 98) Νικόλαος Κουτσούμπας (ἀγρ.)
- 99) Γεώργιος Φωτ. Μπαζάκας
- 100) Δημήτριος Κων. Πρωσιλιάκος
 - 1) Νικόλαος Μπάκινας
 - 2) Γεώργιος Ἀθ. Μωραΐτης
 - 3) Σπυρίδων Ἀθ. Κοτσιάνης
 - 4) Ἀναστάσιος Χ. Τσαβλιᾶς
 - 5) Χρῆστος Κ. Κολομαράς
 - 6) Δημήτριος Οἰκονόμου
 - 7) Ίωάννης Δελήμασης
 - 8) Ἀγγνώστης Λ. Οἰκονόμου
 - 9) Ἀναστάσιος Μυλωνᾶς
- 110) Δημήτριος Ζάρας
 - 1) Στράτος ἢ Δημήτριος Πατσαλιᾶς

- 2) Μιχαήλ Μπούλκος
3) Μιχαήλ Ζορμπάς
4) Κων/νος Ζώγκος (ή Σάγκος)
5) Νικόλαος Α. Οικονόμου
6) Νικόλαος Ζέρβας
7) Σπυρίδων Μυλωνάς
8) Γεώργιος Ν. Βαρέλης
9) Σπυρίδων Ν. Βαρέλης
120) Κων/νος Ν. Βαρέλης
1) Σπυρίδων Δ. Λεκατσάς
2) Ιωάννης Ν. Αντωνόπουλος
3) Γεώργιος Δ. Λεκατσάς
4) Ιωάννης Σπ. Μάγγος
5) Δημήτριος Βαγγέλης (άγρ.)
6) Αριστοτέλης Μάγγος
7) Γεώργιος Μάγγος
8) Αριστείδης Οικονόμου
9) Παναγιώτης Τζαιέτος
130) Θωμάς Μπαγιάκας
1) Κων/νος Θεοχάρης (άγρ.)
2) Σπυρίδων Κόμπλιας
3) Βασίλειος Καπούτσης
4) Αλέξιος Αλεξόπουλος
5) Βασίλειος Ζέθβας
6) Ιωάννης Σακκάς (άγρ.)
7) Γεώργιος Καλέλης
8) Κων/νος Κυρίτσης
9) Αλέξιος Στούμπος
140) Χρήστος Χατζόπουλος
1) Δημήτριος Πατακώστας
2) Αλέξανδρος Μάγγος
3) Ιωάννη Μπρίτσας
4) Γεώργιος Κ. Κογιαντής
5) Παναγιώτης Χατζόπουλος (άγρ.)
6) Δημήτριος Μίγας (ή Μαϊρός) (άγρ.)
7) Βασίλειος Ράγκος
8) Αναστάσιος Τζαβίλλας
9) Θεόδωρος Βαντάτζος
150) Απόστολος Καραμάνης
1) Νικόλαος Σιάντος
2) Κων/νος Μπουκοβάνος
3) Αναστάσιος Τάτσης
4) Χρήστος Ι. Φραγκογιώργης
5) Δημήτριος Φωτονιάτας
6) Σπυρίδων Α. Μαρχαμπέλας
7) Ανδρέας Φιλπίτζης (άγρ.)
8) Δημήτριος Τσαγιάννης
9) Γεώργιος Ρίζος
160) Δημήτριος Μίξερης
1) Κωνσταντίνος Καπούτσης
2) Κωνσταντίνος Γ. Κολομβαράς
3) Θεόδωρος Σπανίς
4) Χρήστος Πάσπερης
5) Βασίλειος Λογοθέτης
6) Κων/νος Λογοθέτης
7) Θεοχάρης Μυλωνάς
8) Αντώνιος Καραμπουλιάκας
9) Αθανάσιος Γκιφορλής
170) Ιωάννης Σακκάς
1) Χρήστος Νταλιάνης
2) Απόστολος Καρυτσινός
3) Κων/νος Μάγγος
4) Δημήτριος Ζηγούρης
5) Χαράλιμπος Βαριάς
6) Ιωάννης Γ. Πατσάλιας
7) Γεώργιος Θεοχάρης
8) Κολύβης Παπαγιάννης
9) Βασίλειος Χ. Πλάτος
180) Χρήστος Κ. Χοροβίβης (άγρ.)
1) Σπυρίδων Ι. Κατσιώφας (άγρ.)
2) Αλκιβιάδης Μουρουζής
3) Χρήστος Βαριάς
4) Σωτήριος Α. Κολιούλης
5) Ιωάννης Αγαθής (άγρ.)
6) Παναγιώτης Δ. Ήρακλειώτης
7) Γεώργιος Θ. Στριβίνας
8) Ηλίας Γ. Πουσσάς
9) Κυριάκος Αλ. Μανέγας
190) Απόστολος Σπήλιος
1) Κων/νος Τατζέντζος (άγρ.)
2) Σωζός Μυλωνάς (άγρ.)
3) Δημήτριος Σεντζός
4) Γεώργιος Καραμπίνας (άγρ.)
5) Σωζός Καραμπίνας (άγρ.)
6) Ιωάννης Ν. Πατσάλιας
7) Σωτήριος Κυρίτσης (άγρ.)
8) Νικόλαος Γ. Ζαμάνος
9) Ιωάννης Σεφέρης
200) Ευστάθιος Στούμπος
1) Κων/νος Μπαλιτάς
2) Νικόλαος Μπαλιτάς
3) Γεράσιμος Πυρής
4) Δημήτριος Απ. Ζάγκλης
5) Πάνος Θεοδώρου Στριβίνας
6) Ανδρέας Σακκάς
7) Ιωάννης Γαλανός (άγρ.)
8) Νικόλαος Δ. Αλίβεργης
9) Σπυρίδων Γ. Γκαρζουίνης
210) Θεόδωρος Κουσαφής
1) Ιωάννης Σκαμνέλος

- 3) Παναγιώτης Σπ. Μπούκουρας (ἀγρ.)
 4) Νικόλαος Ι. Γουργιάρης (ἀγρ.)
 5) Κων/νος Γεωργίου (ἀγρ.)
 6) Δημήτριος Τσακαμπίκας
 7) Ἀριστείδης Οικονόμος
 8) Ἰωάννης Χρ. Λένης
 9) Κων/νος Α. Κεχαγιᾶς
 30) Βασίλειος Στ. Κουτσογιάννης (ἀγρ.)
 1) Γεώργιος Χ. Μπίμπας
 2) Γεώργιος Χρ. Μπούρης (ἀγρ.)
 3) Κων/νος Γεωργίου (ἀγρ.)
 4) Σπυρίδων Γ. Πάσχος (ἀγρ.)
 5) Ἀλέξιος Νικ. Μπαμπίκος
 6) Χρῆστος Μπούτας
 7) Σπυρίδων Βασιλῆς (ἀγ. Γεώργιος)
 (ἀγρ.)
 8) Νικόλας Δημήτρης (Ποδογόρα)
 9) Βασίλης Σταύρος (Ποδογόρα)
 35) Μάρκος Βάσιος (Ποδογόρα)
 1) Βασίλειος Θύμιος (Ποδογόρα) (ἀγρ.)
 2) Ἰωάννης Θύμιος (Ποδογόρα) (ἀγρ.)
 3) Μιχαὴλ Μπαρούτης
 4) Χρῆστος Λινάρης
 5) Γούλας Μπατρίκας (ἀγρ.)
 6) Γρηγόρης Βαγγέλης
 7) Ἡρώδης Ψιρικός
 8) Κύρκος Γεωργίου (Καστάνια)
 9) Δημήτριος Κουρκουμέλης
 36) Γεώργιος Μελενάκης (ἀγρ.)
 1) Κων/νος Ν. Πολύζος
 2) Δημήτριος Φώτης (Χυμαραῖος) (ἀγρ.)
 3) Γεώργιος Κώτης (ἀγρ.)
 4) Χαρίσης Γ. Καλόγερος
 5) Δημήτριος Πολύζος
 6) Γεώργιος Λάπας
 7) Γεώργιος Χρ. Γεωργόπουλος
 8) Νικόλαος Γ. Μυλωνᾶς (ἀγρ.)
 9) Ἀνιστάσιος Φώτης (ἀγρ.)
 37) Γεώργιος Δημ. Λύτρας
 1) Σωτήριος Γκέκας
 2) Μιχαὴλ Σταῖρου
 3) Κωνσταντῖνος Νικολάου (Τεροβί-
 τής)
 4) Κωνσταντῖνος Ἀναστασίου (Ποδο-
 γόρα)
 5) Κωνσταντῖνος Κουπανιώτης (ἀγρ.)
 6) Βασίλειος Θανάση Ντούλας ἢ Λού-
 χας (ἀγρ.)
 7) Γεώργιος Δ. Κατσᾶνος (ἀγρ.)
 8) Γεώργιος Χ. Παραλίκης
 9) Ἰωάννης Κρίκας
 38) Νέστορας Ζήσης
 1) Χριστόδουλος Ἀπ. Τζίμας
 2) Κων/νος Ἀποστόλου Τζίμας
 3) Ἀλέξιος Κατσῆς
 4) Παρασκευᾶς Β. Σάλας ἢ Πάλας (ἀγρ.)
 5) Κωνσταντῖνος Στεφανῆς (ἀγρ.)
 6) Περικλῆς Γ. Μονικᾶς
 7) Γεώργιος Νικ. Δημητριάδης
 8) Κωνσταντῖνος Νικ. Δημητριάδης
 9) Κων/νος Γεωργ. Λεοντάρης (ἀγρ.)
 39) Δημήτριος Τζίμας
 1) Δημήτριος Δήμιος
 2) Βασίλειος Λούφας
 3) Νικόλαος Καρατζόλος (ἀγρ.)
 4) Θεόδωρος Γροῦμπας
 5) Κωνσταντῖνος Ἀν. Δήμιος
 6) Δημήτριος Λιούμπης (ἀγρ.)
 7) Ἀναγνώστης Ἰωάν. Παπᾶς
 8) Σωτήριος Μάρης
 9) Δημήτριος Σταύρος
 40) Δημήτριος Νικ. Τζαβός
 1) Κωνσταντῖνος Νικ. Τζαβός
 2) Βασίλειος Κ. Κατσαρός
 3) Ἰωάννης Ν. Μωραΐτης
 4) Γεώργιος Σπύρου
 5) Ἰωάννης Νικολάου
 6) Ἀθανάσιος Ἀθανασίου
 7) Δημήτριος Χρ. Μπότσαρης

Ε'. Ἐνορία Ἁγίας Θεοδώρας [καὶ Ἁγ. Νικολάου καὶ Μητροπόλεω.]

- 1) Ἰωάννης Καζανόβας
 2) Χρῆστος Καλαμάτας ἢ Λεῦκας
 3) Ἀθανάσιος Νικαῖκης (ἀγρ.)
 4) Κων/νος Πηρ. Δημόπουλος
 5) Κων/νος Τσικανάκης
 6) Δημήτριος Μέγας
 7) Γεώργιος (Αναστασίου)
 8) Μιχαὴλ Κουσαρῆς
 9) Γεώργιος Λουκᾶς
 10) Πάνος Ραχόπουλος
 11) Γεώργιος Φακίρης
 12) Ἰωάννης Ρίζος

- 2) Βασίλειος Μποσιώλης (ἀγρ.)
- 3) Θεοχάρης Πεζοδρομός (ἀγρ.)
- 4) Ἀπόστολος Παπαγεωργίου
- 5) Γεώργιος Μπούτικος
- 6) Κων/νος Χατζηγιάννης
- 7) Δημήτριος Πετινίτης (ἀγρ.)
- 8) Σωτήριος Δούκας
- 9) Ιωάννης Κοντογιάννης
- 320) Δημήτριος Καπιστρώνας
 - 1) Γεώργιος Ἰωάν. Γάτσιος
 - 2) Δημήτριος Ντίνος (ἀγρ.)
 - 3) Ἀποστόλης Δημητριάδης (ἀγρ.)
 - 4) Χρήστος Γκοιβελος (ἀγρ.)
 - 5) Νικόλαος Μπιντολισίος (ἀγρ.)
 - 6) Νικόλαος Γιαννούλης
 - 7) Χριστόδουλος Ρίζος
 - 8) Ἰωάννης Σιδάμπολος
 - 9) Ζαφείρης Ἀν. Ζαφείρης (ἀγρ.)
- 330) Ἀπόστολος Ζαμιάνης (ἀγρ.)
 - 1) Θεόδωρος Στριβίνας (ἀγρ.)
 - 2) Ἰωάννης Κ. Δάφνος
 - 3) Δημήτριος Ἀποστολίδης
 - 4) Δημήτριος Πατσαλιῆς
 - 5) Χρήστος Μπιντολισίος (ἀγρ.)
 - 6) Κων/νος Νούλας (ἀγρ.)
 - 7) Πέτρος Κασονίκας
 - 8) Δημήτριος Δωρόθεος (ἀγρ.)
 - 9) Δημήτριος Τσέτης (ἀγρ.)
- 340) Βασίλειος Πραγματενίτης
 - 1) Ἀπόστολος Παραλίης (ἀγρ.)
 - 2) Λάμπρος Σγαμιδᾶς (ἀγρ.)
 - 3) Δημήτριος Πανταζόπουλος
 - 4) Σπυριδών Λαλάκος
 - 5) Θωμᾶς Ἀ. Σαρτζῆς
 - 6) Φώτιος Τσακανάκης (ἀγρ.)
 - 7) Βασίλειος Ἀρβανίτης (ἀγρ.)
 - 8) Ἰωάννης Τζανέτος
 - 9) Ἰωάννης Χ. Κασίμης
- 350) Κων/νος Πατσούρας
 - 1) Κων/νος Μουλάρης
 - 2) Κων/νος Θεοχάρης
 - 3) Θωμᾶς Κοϊντράς (ἀγρ.)
 - 4) Ζώης Μακρῆς (ἀγρ.)
 - 5) Ζώης Κακαβίτης
 - 6) Δημήτριος Ἀντικλάτης (ἀγρ.)
 - 7) Χριστόδουλος Ζήση Ντίνος
 - 8) Χρήστος Δ. Συνδώρας
 - 9) Κων/νος Δ. Ζάρας
- 360) Γεώργιος Χρ. Ἰωάννου
 - 1) Γεώργιος Μανούκας (ἀγρ.)

- 2) Δημήτριος Δεμάτας ἢ Δημάκης (ἀγρ.)
- 3) Δημήτριος Γ. Ἀντωνόπουλος
- 4) Παναγιώτης Γεωργόπουλος
- 5) Γιώτης Γεωργόπουλος
- 6) Βασίλειος Τζαβλιᾶς (ἀγρ.)
- 7) Γεώργιος Δ. Οἰκονόμου
- 8) Σωτήριος Ν. Τσαούσης (ἀγρ.)
- 9) Γεώργιος Βᾶσ. Ζάτζος
- 370) Νικόλαος Τζανέτος
 - 1) Χρήστος Σακκάς (ἀγρ.)
 - 2) Σωτήριος Κότσενας (ἀγρ.)
 - 3) Κωνσταντίνος Παπατσέτης
 - 4) Βασίλειος Μουστᾶνης
 - 5) Γεώργιος ἱερεὺς Γιαννατζῆς
 - 6) Σπυριδών Παπαγεωργίου
 - 7) Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου
 - 8) Δημήτριος Ν. Ἀντωνόπουλος
 - 9) Γεώργιος Πορνεῖρης
- 380) Γεώργιος Γιάννης
 - 1) Εὐστοθῆσιος Σκληβοῦνος
 - 2) Πάνος Λαλάκος
 - 3) Ἀθανάσιος Ἀιλογιάννης
 - 4) Ἀπόστολος Δ. Βουλάκος
 - 5) Χρήστος Δημητρίου
 - 6) Νικόλαος Πίσπερης
 - 7) Ἰωάννης Γ. Καραπάνος
 - 8) Κώστας Πρόνιος
 - 9) Κων/νος Ἰ. Δάφνος
- 390) Παπαχρήστος Οἰκονόμου
 - 1) Λαμπρῆκης Δημητριάδης
 - 2) Ἀπόστολος Σκαροβλογιάς
 - 3) Παναγιώτης Σακκάς (ἀγρ.)
 - 4) Γεώργιος Σκάρλος
 - 5) Θωμᾶς Πετανίτης
 - 6) Ἰωάννης Τηλιγάδης
 - 7) Βασίλειος Ν. Λιάπης
 - 8) Νικόλαος Ἀλεξίου (ἀγρ.)
 - 9) Πάνος Σκαροβλογιάς (ἀγρ.)
- 400) Κωνσταντίνος Τσικνιάς
 - 1) Γεώργιος Ν. Τζαβλιᾶς
 - 2) Χαρόλαμπος Τσακαμπίκας
 - 3) Παπα — Βασίλης Κορέλης
 - 4) Ἀπόστολος Ἀρχιμανδρῆτης
 - 5) Ἀπόστολος Τζώνης
 - 6) Δημήτριος Καζιῆρης (:) (ἀγρ.)
 - 7) Νικόλαος Λύτρας
 - 8) Βασίλειος Ραδοβίτης
 - 9) Ἰρακλῆς Γιαννακός (ἀγρ.)
- 410) Πέτρος Ξύλιος (ἀγρ.)
 - 1) Ἰωάννης Κ. Τσίτσας

- 2) Νικόλαος Κ. Ἀλίβεργης
3) Τάκτας Μιχαλάκης (ἀγο.)
4) Ἀπόστολος Πέμπας (ἀγο.)
5) Κων)νος Βλάχος (ἀγο.)
6) Κων)νος Πετανίτης (ἀγο.)
7) Πᾶνος Πετανίτης (ἀγο.)
8) Δημήτριος Τζόβας (ἀγο.)
9) Σπυρίδων Δημοουλᾶς (ἀγο.)
420) . . . Βλαχόπουλος (ἀγο.)
1) Βασίλειος Κορέλης (ἀ. ρ.)
2) Βασίλειος Χρ. Μαργώνης
3) Κων)νος Καφετζής
4) Γεώργιος Χρ. Ζιρκάλης
5) Δημήτριος Χιόνης
6) Πᾶνος Βαμβακᾶς
7) Ἀλέξανδρος Κοντοπάνος
8) Κων)νος Σπύρτης
9) Κων)νος Ἐῶστ. Στοῦμπος
430) Κων)νος Φούκας (ἀγο.)
1) Μίχος Ζαρκάλης
2) Κων)νος Τουμαλίκας (ἀγο.)
3) Χρήστος Βασ. Κολιός (ἀγο.)
4) Γεώργιος Χελιᾶς
5) Χρήστος Παραλίκης (ἀγο.)
6) Κων)νος Κουφαριώτης (ἀγο.)
7) Νικόλαος Κων. Χούθας
8) Δημήτριος Πάτρας (ἀγο.)
9) Δημήτριος Χ. Μακρουγιάννης
440) Κοσμάς Γ. Κοσμᾶς (ἀγο.)
1) Ἰωάννης Ριμαρῆς (ἀγο.)
2) Χρήστος Δημάκος (ἀγο.)
3) Κων)νος Τσέτης
4) Ἀναστασίας Κοκκίνης
5) Θεόδωρος Χασιώτης (ἀγο.)
6) Δημήτριος Βαφιάς
7) Νικόλαος Καλίνης
8) Δημήτριος Τόλης
9) Κων)νος Θ. Ζάγκλης
450) Ἰωάννης Κ. Βάζης
1) Κώστας Παροῦλης (ἀγο.)
2) Χριστόδουλος Ν. Μαργαριτόπουλος
3) Χρήστος Σινναῶς (ἀγο.)
4) Κων)νος Ι. Τζιωνῆς
5) Ἰωάννης Θεοδωρόπουλος (ἀγο.)
6) Δημήτριος Γ. Σουβλῆς
7) Ἰωάννης Μπλάκας
8) Ἀναστασίας Κ. Καρβούνης (ἀγο.)
9) Σπυρίδων Ν. Τζαβλιάς (ἀγο.)
460) Περικλῆς Γ. Κατσάνος (ἀγο.)
1) Δημήτριος Ι. Μαργιόλης (ἀγο.)
2) Ἰωάννης Κ. Κροκίδης
3) Γεώργιος Σίφας (ἀγο.)
4) Χρήστος Ἄ. Μήτσας
5) Γεώργιος Κατσιούρας (ἀγο.)
6) Ἀναστασίας Γιόργου (ἀγο.)
7) Σπυρίδων Θ. Κυρίτσης
8) Γρηγόριος Τσιρώνης (ἀγο.)
9) Κων)νος Φ. Τάτσης (ἀγο.)
470) Ἰωάννης Χρ. Κώστας (ἀγο.)
1) Πᾶνος Μποτσιώλης
2) Σπυρίδων Κ. Πολίτης
3) Πᾶνος. Π. Ἀθ. Ἄρτας
4) Ἀλέξανδρος Πολύζος
5) Γεώργιος Πανοῦτσος (ἀγο.)
6) Δημήτριος Γ. Γιάρρας
7) Σιούλας Τάσιος
8) Γεώργιος Τζώνης
9) Δημήτριος Χ. Κασιόμπης
480) Γεώργιος Τζαμαρῆς
1) Ἀναστασίας Χ. Ρίζος
2) Σταῦρος Ἰ. Γαρουφαλῆς (ἀγο.)
3) Γεώργιος Δ. Τσαγιάννης
4) Χρήστος Δ. Παναβέλης
5) Νικόλαος Δημολίτας
6) Περικλῆς Ν. Λογοθέτης
7) Γεώργιος Ν. Κοσίρης
8) Γεώργιος Ἐῶστ. Περδικάκης
9) Ἰωάννης Λούκας ἢ Δούκας
490) Ἰωάννης Κωστάκης
1) Κωσταντῆς Παπαγεωργίου
2) Φώτης Γκόγκας
3) Ἀπόστολος Κ. Ράπτης
4) Ἀνδρέας Σπάθας (ἀγο.)
5) Θεόδωρος Σταυρόπουλος (ἀγο.)
6) Ἀθανάσιος Δ. Μπαχτσοβάνος (ἀγο.)
7) Θεόδωρος Σαρδελῆς
8) Μιχαήλ Μασέ Ἀσέρ
9) Παναγιώτης Ν. Ρίγκας
500) Χρήστος Φωτονιάτας
1) Ἰωάννης Ἀνυφαντῆς (ἀγο.)
2) Παναγιώτης Σπ. Μπούκουρης (ἀγο.)
3) Νικόλαος Κούρτης

ΘΕΟΧΑΡΗ
ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ

"ΑΡΤΙΝΑ
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ,"

ΠΡΟΛΟΓΟΣ-ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ

7

ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΑΡΤΗΣ (ΚΟΙΝΩΣ ΡΙΖΟΚΑΣΤΡΟΝ)
ΚΑΙ ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΚΟΜΗΝΩΝ*

Οσάκις βλέπω τούς στρατιώτας νά κάθηνται εἰς τοὺς πύργους τοῦ Φρουρίου τῆς Ἄρτης ἢ νά ἴστανται εἰς τὰς ἐπάλξεις καὶ ἀκούω νά τραγουδοῦν ἢ νά ὁμιλοῦν μετὰ τῶν κάτω κειμένων διαβάτας πρὸς τὸν ποταμὸν Ἄραχθον, φαντάζομαι, ὅτι βλέπω τοὺς δημογέροντας τῆς Τροίας νά κάθηνται εἰς τοὺς πύργους τῶν τειχῶν τῆς Τροίας καὶ νά ἐμιλοῦν περὶ τῆς ὥρας Ἑλένης καὶ τὸν Πρίαμον νά καλῆ αὐτὴν πλησίον τοῦ διὰ νά δείξῃ εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν πύργων τοὺς κάτω εἰς τὸ Ἀχαϊκὸν στρατόπεδον διαπρέποντας Ἀχαιοὺς ὡς γνωστοὺς εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ προτέρου ἀνδρὸς Μενελάου πρὸ τῆς ἀπαγωγῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Πάριδος, δηλαδὴ τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν Ὀδυσσεά, τὸν Αἴαντα, τὸν Ἴδομενεά κλπ. (Ἰλ. Γ. 161—244) ἢ τὸν γηραιὸν Πρίαμον καὶ τὴν μητέρα Ἐκάβην κλιόντας καὶ παρακαλοῦντας τὸν υἱὸν τῶν Ἔκτορα νά εἰσελθῆ ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ νά μὴ μείνῃ ἔξω τῶν τειχῶν μόνος αὐτὸς ἐναντίον τοῦ Ἀχιλλέως διὰ νά ἀποφύγῃ τὸν θάνατον (Ἰλ. Χ. 37—95).

Τὸ τεῖχος τῆς Τροίας ἦτο εὐρύ, διότι περιελάμβανεν ὅλην τὴν πόλιν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ἦσαν τὰ ἀνάκτορα καὶ οἱ οἴκοι τῶν υἱῶν τοῦ Πριάμου (Ἰλ. Ζ.

* Δημοσιεύτηκε στὰ ἔτη ἀριθ. 278|11 - 6—1937, 281|1—7—1937 φύλλα τοῦ «Ἐλευθέρου Λόγου» τῆς Ἀτραις.

315—317 και Ἴλ. Ζ. 390—307). Κλεισμένω δὲ τῶν Πυλῶν, ἐπροστάτευσεν τὴν πόλιν ἀπὸ πάσης ἐχθρικής ἐπιθέσεως διὰ τὸ ὕψος του καὶ τὴν ἰσχυρότητα του καὶ τὰς ὑπεράνω αὐτοῦ ἐπάλλξεις καὶ πύργους (προβεβλημένα καὶ ἐξέχοντα φυλάκια καὶ ὑψηλαί σκοπιαί).

Τοιοῦτον προσωρινὸν τεῖχος ἤγειραν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ πρὸς προφύλαξιν τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν καὶ τῶν νεῶν τῶν καὶ περιέβαλον μὲ τάφρον προσέτι (Ἴλ. Μ. 1—39). Ἡ ὁμοιότης λοιπὸν τῆς οἰκδομικῆς εἶναι μεγάλη, διότι μέχρι τοῦ 1453 μ. χ., ὅτε ἐπολιορκήθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν Τούρκων, πυροβόλα δὲν ὑπῆρχον καὶ αἱ πολιορκίαι διεξήγγοντο κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ πολεμεῖν ἢ διὰ στενῆς καὶ ἐμμένου πολιορκίας ἢ δι' ἀλώσεως διὰ κλιμάκων ἢ ἄλλων πολιορκητικῶν μηχανῶν, ὅτε οἱ πολιορκούμενοι ἀπὸ τῶν πύργων ἐρριπτον δόρατα καὶ βέλη (Ἴλ. Μ. 36—37) ἢ ζέοντα ὕδατα, ἔλαια ἢ ἑματαίου δι' ἄλλων ἀντιπολιορκητικῶν μηχανῶν ἢ ὑπονόμων τὰ ἔργα τῶν πολιορκούτων (Θουκ. Βιβλ. II, 75—78) ὡς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πλαταιῶν καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, (ὅτε καὶ διὰ πρώτην φοράν ἐχύθη καὶ ἐχρησιμοποίηθῆ τὸ γνωστὸν πυροβόλον τοῦ Οὐγγρου Ὁρβανοῦ πρὸς τρομοκρατίαν τῶν πολιορκουμένων καὶ πρὸς κατάρριψιν τῶν τειχῶν).

Αὐτὴν τὴν ὁμοιότητα λοιπὸν εὐρίσκωμεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἄρτης, ὅτι εἶνε ἐκτισμένον κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ἀρχαίων τειχῶν (προβλ. ἀρχαῖον τεῖχος Βέλιανης) μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι εἶναι μικρὸν φρούριον ἐν σχέσει πρὸς τὸ εὐρὺ τῆς Τροίας ἢ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀμβρακίας (προβλ. «Ἐλευθέρον Λόγον» Ἄρτης, φύλ. ὑπ' ἀρ. 58, 60 καὶ 61) καὶ ἔχει τειχοποιεῖαν τῶν νεωτέρων χρόνων. Τὴν Ἀρχαίαν τειχοποιεῖαν συγκατεμένην ἐξ ὀγκολίθων (1) ἐλέπομεν ἐν Ἄρτῃ εἰς τὸ θορειοανατολικὸν τοῦ Φρουρίου ἔναντι τοῦ ποταμοῦ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὰ ἄνω φύλλα «Ἐλευθέρου Λόγου» Ἄρτης, τὴν δὲ νεωτέραν ἐκ μικρῶν λίθων δι' ἀσέστου καὶ κεράμου συνδεδεμέναν ἐλέπομεν εἰς τὸ σφῆζόμενον σήμερον φρούριον. Κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ ἐλέπων τὸ σημερινὸν Φρούριον ἔχει τὴν εἰκόνα ἀκριβῆ τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς Ἀμβρακίας ἢ τῆς Τροίας μὲ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους τῶν καὶ τὰς ἐπάλλξεις καὶ τοὺς διὰ τῶν ἐπάλλξεων διαδρόμους καὶ ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις (κλίμακας) καὶ τὰς εὐμεγέθεις πόλεις καὶ τὴν ἰσχυρότητα τῶν.

Ἡ τειχοποιεῖα λοιπὸν τοῦ Φρουρίου τῆς Ἄρτης εἶναι νεωτέρα καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ τὸ

(1) Οἱ ὀγκολίθοι αὐτοὶ προκάλεσαν μεγάλην ἐντύπωσιν στὸν Κυριακὸν τὸν ἐξ Ἀγ. κῶνος ποῦ ἐπισκέφθηκε τὴν Ἄρτα τὸν χειμῶνα 1435—36. Σὲ τοξεϊδιωτικῆ ἐπιστολῆ του ἀπὸ τὴν Ἄρτα, ποῦ τὴν ἔγραψε τὴν τετάρτην τῶν Καλενδῶν Ἰανουαρίου (=29 Δεκεμβρίου) καὶ ποῦ ἐκδόθη ἀπὸ τὸν L. Mehus (Φλωρεντία 1742 σ. 58) στὸ Kyriaci Antonitani Itinerarium, γράφει: «Ἀναγόμεθα ἐκεῖθεν διὰ τῶν κωπῶν καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν πορείαν ἡμέρας καὶ νυκτὸς τοῦ ἡσυχίου Προσιδῶνος τὸ ἔγρον αὐλο κίχοντες πεδίον παρὰ τὰς Δοδωναίας ἀκτὰς καὶ τὴν Πάργαν, καὶ τὸ Φανάριον καὶ τὸ Ἀρνάτιον (:) εἶδομεν καὶ τὴν πέμπτην τέλος πρὸ τῶν Καλενδῶν τοῦ Ἰανουαρίου ἡ μέραν εἰς αὐτὸ τὸ Δοδῶναιον ἦλθομεν μέγα καὶ ὀνομαστότατον ὄσοις, εἶθι περιφανῆ παρὰ τὴν ἀρχαιοτάτην Νικόπολιν πόλιν καὶ ἀρχαιοτάτην πλησίον εἶδομεν ἰχθυὶ τῶν μεγάλων Διὸς. Τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου, διὰ τῶν κωπῶν περὶ τὰ 9 χιλιόμετρα διὰ διαφόρων δένδρων παρυσσομένον καὶ ἐκ τοῦ ποικίλου τῶν πινηῶν ἄσματος καὶ τοῦ πηδήματος τῶν ἰχθύων περιχαρῆς καὶ ὄχι ὀλιγότερον ἐκ τῆς λείας τὴν ὁποίαν συνήθως ἔφερον ἀπὸ τῶν βοάχων ὁ Κάστιω (:), εἰς τὴν Ἀκροκαρίαν τέλος καὶ τὴν Ἀράχθειον πόλιν αὐτῶν ἐν τῇ δαχθῇ, τὴν ὁποίαν διὰ τσαύτης πορείας ἐζητήσαμεν, ἦλθομεν τοῦ ἀρίστου Διὸς βοηθοῦντος. Ὅσον ἀφοῦ πρῶτον εἶδομεν τὸν λαμπρότατον νέον Κάρολον τὸν εὐγενέστατον γόνον τοῦ ἐνδόξου τῆς Νεαπόλεως Οἴκου Τοσσί καὶ ἔνδοξον τῶν Ἡλειογῶν καὶ γαληνότατον βασιλεῖα, ὅστις τὸν Θωμᾶν ἐν τοῖς πρώτοις συγγειῆ καὶ ζυῆ, μεθ' ὁποίας σήμερον φιλοπροσηγορίας ὑπεδέχθη οὐ μόνον διὰ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς θὰ ἠδυνάμην μὰ τὸν Ἡ-

τείχος τῆς Ἀμβρακίας, ἀλλ' ἄλλο τεῖχος νεώτερον ἐπὶ σφισσόμενων θάσεων τῆς Ἀκροπό-
λεως τῆς Ἀμβρακίας ἐν μέρει ἐκτισμένον.

Ἀρχίζει ἡ τειχοποιία αὐτὴ ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἐπομένως τὸ φρούριον
τοῦτο εἶναι ἢ ρωμαϊκὸν ἢ βυζαντινὸν ἢ ἐνετικὸν ἢ τουρκικὸν, διότι μέχρι τῶν Τούρκων
τὰ τοιοῦτα φρούρια ἦσαν ἐν χρήσει, σήμερον δὲ παντελῶς ἐγκατελείφθησαν ἀντικατα-
σταθέντα διὰ προχωματικῶν κινήτων (προχειρίων) καὶ νεοσκάπτων ἐπὶ τῶν ὄρεων ἢ ἀλλα-
χοῦ κατὰ τὰς ἐνδεικνυμένας πολεμικὰς ἀνάγκας.

Φρούριον Ἄρτης καὶ κοινῶς Ριζόκαστρον ὡς κείμενον εἰς τὸ ριζῶμα τοῦ Πετροβου-
νίου ὀνομάζομεν τὸ φρούριον τὸ περιλαβάνον δολόκληρον τὸν ἀνατολικὸν λόφον τὸν κεί-
μενον μεταξὺ τῶν λόφων Μητροπόλεως, Ἄγ. Θεοδώρας καὶ Ἄγ. Γεωργίου πρὸς τὰ ἀρι-
στερὰ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ Ἀράχθου καὶ ἀπετελούμενον α) ἀπὸ τὸ κυρίως φρού-
ριον ἢ ἐξωτερικόν, τοῦ ὁποῦο ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ θάσιν ἔχει τὰ σωζόμενα ἐρείπια τοῦ
τείχους τῆς Ἀμβρακίας, β) ἀπὸ τὸ ἐντὸς τοῦ φρουρίου τοῦτου χερσαῖον ἢ ἐσωτερικὸν
φρούριον (Οὔτις—Καλὲ κατὰ τοὺς Τούρκους δηλ. Ἀκρόπολιν) καὶ γ) ἀπὸ τὸ μικρὸν πε-
ριτείχισμα τὸ ἐξωτερικὸν νοτιοδοτικῶς τῆς Ἀκροπόλεως (ἀπὸ τῆς κυρίας εἰσόδου ἢ νο-
τίας Πύλης μέχρι δυτικῶς τέλους τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὀπισθεν τοῦ σημερινοῦ ὥρολογίου
τῆς πόλεως), ὡς καὶ ἀπὸ τὸ ὄρειον τὸ προστατεῦον τὴν ὄρειον Πύλην τοῦ φρουρίου,
δι' ἧς ὑδρεύοντο ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ὁσάκις ἐστειρέουν τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ φρέατα. Τὰ τρία
ταῦτα εἶχη παρυσιάζουσιν διαφορὰν τινα τειχοποιίας καὶ ἐντεῦθεν ἀσαφεῖς καὶ ἀκατα-
νόητοι εἶναι αὐ πληροφώραί αἰ μέρους ἡμῶν φθάνουσαι περὶ τῆς κτίσεως αὐτοῦ.

Καὶ ρωμαϊκὸν μὲν δὲν εἶναι, εἰδί τι δὲν ἀναφέρεται, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸ τεῖχος τῆς
ἐρημωθείσης Ἀμβρακίας κατέσκαψαν ἢ ἠφάνισαν, διότι σώζονται ἔγνη τῶν τειχῶν τῆς
Ἀμβρακίας, ἐφ' ὧν ἀνετίσθη τὸ φρούριον τῆς Ἄρτης καὶ μάλιστα ὅσον ὀλιγώτερα ἔγνη,
ὅσον ἢ κτίσις εἰς χρόνους νεωτέρους πρέπει νὰ ὑποτεθῆ.

Τῷ 1204 μ.χ. μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ὁ Μιχαὴλ
Α'. Κομνηνὸς ἐγένετο ἰδρυτῆς τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἦτο εἰς αὐτὸν πρωτεύ-
ουσα ἢ Ἄρτα, κυριώτατα δὲ φρούρια τὰ Βελλάγραδα, τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Βόνδιτσα,
ἀλλὰ ταῦτα θραδύτερον (Ἰστ. Παπαρ. Τόμ. 5, σελ. 2?—23, ἐκδ. 1896). Ὅστε δὲν ἀνα-
φέρεται καὶ ἡ Ἄρτα ὡς φρούριον ὡς ἀτείχιτος εὔστα· καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ δια-
δόχου Θεοδώρου ὡς ἀτείχιτος πρέπει νὰ θεωρηθῆ, διότι οὗτος δὲν εἶχε μόνιμον ἔδραν
ὡς φιλοπέλεμος καὶ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάκτισιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Κωνσταντινου-
πόλεως μέχρις οὗ ἠχηματώσθη ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου Ἰω. Ἀσάν ἐν Θράκῃ.

Οὐδεμία ἀμφιβολία μένει εἰς τὸν παρατηροῦντα ἐπισταμένως τὸ φρούριον, ὅτι ἐκτί-
σθη ἐπὶ Μιχαὴλ Β'. τοῦ διαδόχου αὐτῶν (ἐν εἴτει 1230—1271 μ. χ. τόμ. 5, σελ. 115,
Ἰστ. Παπαρ), διότι ἡ Ἄρτα τότε ἐξελέγη ὡς μόνιμος πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τῆς
Ἠπείρου καὶ εἶχεν ἀνάγκην ὀχυρώσεως. Τοῦτο δὲ κρίνω κατὰ τὰς ἐπομένους παρατηρή-
σεις μου ἐπὶ τοῦ φρουρίου 1) ἐκ τῆς τειχοποιίας, ἣτις εἶναι νεώτερα βυζαντινὴ δηλαδὴ

ρακλέα λίαν ἀρκούντως τὰ εἶπον. Ἄλλ' ἀφοῦ τὴν μεγάλην πόλιν διωδεύσαμεν, εἶδομεν
τῆς Ἀκαρνανίας (= Ἀοῖτης) τῆς ἀρχαιοτάτης τῆς θαυμασίας διὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων
ἔργων πύλας καὶ τὰ πελώρια τὸ διὰ μεγάλων καὶ ὑπερομεγέθων λίθων
συντεθέντα τεῖχη καὶ τοὺς ἐκ τῆς τέχνης περιφανεῖς ἀνδριάντας καὶ τὰ πέντε
γνωστότατα δι' αἰτικῶν γραμμάτων ἐπιγράμματα. Ἄλλ' ἤδη ἐπιθυμῶ νὰ ὑγιαίνητε,
καὶ τοσοῦτον, γλυκῦτατοῖ μου ἄνδρες, εἰς ὑμᾶς περὶ τῆς τοῦ ἡμετέρου πλοῦ πορείας,
ὡσπερ μεταξὺν παιζῶν εἶπα Ἐκ τῆς πόλεως Ἀκαρνανίας τὴν 4ην πρὸ τῶν Καλενδῶν
τοῦ Ἰανουαρίου ἡμέραν τοῦ 1435, καθ' ἣν εἰς αὐτὴν ἐφθάσαμεν».

Καὶ τὸ Ἐπιγράμματι του (ἐκδ. Μορονι 1660) περιλαμβάνεται ἡ φράσις: «Τεῖχι
πολυτάτα τῆς πόλεως Ἀκαρνανίας (= Ἀοῖτης) ὅπου λίθοι θαυμαστοῦ μεγέθους δια-
κοίνωται». (Κοιτάξτε: Erich Ziebarth «Κυριακὸς δ' ἐξ Ἀγκῶνος ἐν Ἠπείρῳ» σὲν
«Ἠπειρο. Χρονικὰ», ἔτος Α', τχ. Β', σελ. 110—116)

ἐκ μικρῶν λίθων μετ' ἀσθέεστου, ἐν ᾧ ἡ ρωμαϊκὴ συνήθως ἔχει λίθους ὀλίγον μεγαλύτερους καὶ τετραγωνικοῦς, 2) ἔκ τινος κεραμίνου μονογράμματος εἰς τὸ μέσον τοῦ τρίτου νοτίου πύργου ἐκ δεξιῶν τῆς κυρίας πύλης (εἰσόδου) δυσδιακρίτου ἐκ τῶν κάτωθεν ἔχοντος ὡς ἐξῆς κατὰ τὴν ἀνάγνωσίν μου ΜΑΔΚ ἦτοι Μιχαὴλ Ἄγγελος Δούκας Κορνηγός, 3) ἐκ τριῶν μικρῶν θυζαντινῶν παραθύρων ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς Πύλης καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ φρουρίου, 4) ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων τοῦ τοίχου (ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ) θυρίδων, τῶν διὰ τεξέτας καὶ ἀκοντιστὰς κατασκευασμένων ἐξ ἀρχῆς, τὰς ὁποίας κραδύτερον οἱ Τούρκοι ἔκλεισαν εἰς πολέμιστρας ἢ τουφεκίστρας κατὰ τὰς νεωτέρας πολεμικὰς ἀνάγκας, ὡς φαίνεται ἐκ προσθέτου λιθοποιεῖς μεταξὺ τῶν θυρίδων, 5) ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τοῦ φρουρίου εὑρισκομένων θυζαντινῶν ἀναγλύφων καὶ συμβόλων ἢ εἰκονήμων τῶν δεσποτῶν τῆς Ἄρτας, ὡς τῶν λεόντων, κιονίσκων καὶ ἄλλων ἄνω τῆς Πύλης καὶ ἐφθαρμένου μωσαϊκοῦ, 6) ἐκ τοῦ ἐξώστου καὶ τῶν μεγάλων παραθύρων τῶν θυζαντινῶν τῶν ὁμοίων πρὸς τὰ τῆς Παρηγορητίσσης (κλειστῶν νῦν) πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν ἐξωτερικὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου καὶ τῆς ἄλλης κεραμοπλαστικῆς διακοσμῆσεως παρ' αὐτὰ θυζαντινῆς καὶ 7) ἐκ τῆς ὄλης ἐντυπώσεως, ὅτι ἡ Ἀκρόπολις ἐνέκλειε τὰ θυζαντινὰ ἀνάκτορα τῶν δεσποτῶν, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὰ θυζαντινὰ παράθυρα εἶναι ἀνεξήγητα καὶ ὁ ἐξώστης.

Τοῦτο βεβαιώνει καὶ τὸ Δοκίμιον περὶ Ἄρτης—Πρεβέζης Σερραφεῖμ Ξενοπούλου ἐν σελ. 78 λέγον «κτίσμα τοῦτου Μιχαὴλ Β! ὑπάρχει καὶ τὸ ὑπὸ Ἀλῆ—πασᾶ ἐπαυξηθὲν νεόκτιστον φρούριον τῆς Ἄρτης, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ Νικηφόρου Β! τῷ 1357 ἐπὶ τῶν ἀρχαίων βάσεων». Καὶ ὁ θίος καὶ πολιτεία τῆς ἐσίας μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας τῆς Βσιλίσσης, σελ. 6, 1928 «Ἦλθε μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀγίας Θεοδώρας εἰς τὴν Ἄρτιαν, τῆς ὁποίας κτίσας τὸ ἐξώτειχον κάστρον, ὅπερ φαίνεται τὴν σήμερον, ἐκατοίκησε τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτήν». Καὶ ἐμῶς τὰ ἐν Ὄσῃ φ Ταξειδιώτου Ἐλευθερουδάκη (Ἑλλάς, τομ. Β! Ἡπείρου, ἐκδ. νέα) λεγόμενα «Ἡ δεσπότησσα τῆς πόλεως Ἀκρόπολις 10' ἀφισταμένη ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ δεσποτάτου Μιχαὴλ τῷ 1208 μ.χ. (·) ἀνεκαινίσθη δὲ τῷ 1317 μ.χ. (·) ὑπὸ Νικηφόρου. Ἐπὶ τῇ θάσει αὐτῆς εἰ Τούρκοι ὠκοδόμησαν τὸ φρούριον, εὗ τὰ τεῖχη ὑψόμενα 5—6 μέτρα περιβάλλονται διὰ πρμαχῶνων καὶ πύργων... ἐξωθῆ δὲ ὑπάρχει ὁχύρωμα μετὰ πυροβολείου νεοδημένου καὶ ναυδρίου τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου (ἄλλοτε πυριτιδαπεθήκη)», καὶ πάλιν κατὰ Δοκίμιον Σερραφεῖμ, σελ. 334 «ἐντὸς τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει φρουρίου ὑπῆρχε καὶ λέων μαρμάρινος ἐπὶ τῆς θύρας τῆς πυριτιδαπεθήκης» καὶ ἀλλοχού «καὶ ναυδριον τῆς Θεοδώρας». (2) Ὡσαύτως ὁ Παπαρρηγόπουλος (ἐν τῇ Ἰστ. τόμ. Ε. σελ. 223, ἐκδ. 1896) ἀναφέρει, ὅτι τῷ 1314 μ.χ. ὁ Ἀνδρόνικος Β! (διὰ Ἰω. Λασκάρεως) δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπορθῆσῃ τὴν ἐτι ὀχυρωτέραν Ἄρτιαν καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια. ἐξ ἧς ὁμολογίας καταδεικνύεται, ὅτι ἐν τῷ μεταξύ διὰ τῆς κτίσεως τοῦ φρουρίου ἡ Ἄρτιαν ἐγένετο ὀχυρωτάτη.

Ἄλλ' ἔλα τὰ ἀνωτέρω λεγόμενα εἶναι ἀσαφῆ καὶ ἀκαθόριστα καὶ μόνον κατὰ τοῦ συμφωνοῦσιν, ὅτι τὸ φρούριον ἐκτίσθη ὑπὸ Μιχαὴλ Β! καὶ ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Νικηφόρου Β! καὶ ἐπεσκευάσθη ἢ ἐτροποποιήθη ἢ συνεπληρώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Καὶ διὰ νὰ ἐξηγησώμεν τὴν ἀσάφειαν, δίδομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ φρούριον τὸ ὄλον, ὡς ἔχει, ἐκτίσθη ὑπὸ Μιχαὴλ Β!, συζύγου τῆς Ἀγίας Θεοδώρας, ἀνεκαινίσθη δὲ ἡ Ἀκρόπολις ὑπὸ Νικηφόρου Β! (3) ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῆς ἀνακαινισμένης τοιχοποιεῖας τινῶν

(2) Στὸ «Δοκίμιον περὶ Ἄρτης» τοῦ Σερραφεῖμ Ξενοπούλου (ἐκδ. 1962 συμπληρωμένο ἀπὸ τὸν Γιάννη Τσοῦτσινο) καὶ οἱ σελίδες 5, 5 σμ. 6, 10, 10 σμ. 22, 17, 74, 74 σμ. λη', 76 σμ. 39 ὑπάρχοντι πληροφορίες γιὰ τὸ φρούριον τῆς Ἄρτης.

(3) Ὁ Μιχαὴλ Περάνθης γράφει: «τὸ φρούριον τῆς Ἄρτας πού σώζεται ἀκόμα γερὸ καὶ χορηγοποιεῖται σήμερα, ἀναπισκευάστηκε κατὰ τὸ 1351 κ' ἀπὸ τὸν Νικηφόρο Β' κ' ἀργότερα ἀεξήθηκε καὶ ἐπιδιορθώθηκε πάλι ἐπὶ Ἀλῆ Πασᾶ. Ὁ Σερραφεῖμ Βυζάντιος στὸ σύγγραμά του «περὶ Ἄρτης» μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἀπάνω ἀπὸ τὴν πόρτα

πύργων, ὥστε νά εἶναι ἀσφαλεστέρα ἢ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἄμυνα τῶν δεσποτῶν (ἀρχόντων τῆς Ἄρτης καί βρασιλευόντων). Διότι: ἐπὶ Νικηφόρου Β! ὑπὸ Ἄνδρονίκου Γ! τοῦ αὐτοκράτορος ἐκκρεμίσθη ἡ Ἡπειρος καί ἡ Ἄρτα πάλιν καί ἐξεβλήθη ὁ Νικηφόρος Β! καί ἐν τῷ μεταξὺ κατέλαθε τὴν Ἄρταν ὁ Σέρβος Στέφανος Δουσάν (Ἰστ. Παπαρ. Τόμ. 5, σελ. 260—262, ἐκδ. 1896). Ὅτε δὲ ἐπανήλθε τῷ 1356—1358 μ.χ. μετὰ τὴν θάνατον τοῦ Στ. Δουσάν ὁ Νικηφόρος Β!, ἀνεκαίνισε τοὺς πύργους τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1357 μ.χ. ἀλλ' ὄχι τὰ ἀνάκτορα μὴ προλαβὼν, ὡς φαίνεται, διότι τὰ αὐτοκρατορικά στρατεύματα τοῦ Ἄνδρονίκου Γ! κατέρριψαν αὐτὰ ἢ μέρος αὐτῶν ἐν τῷ μεταξὺ καί ἰδίως τὰ Σερβικά τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ Δοκίμ. Σεραφεῖμ (δύο Νικηφόρου Β! σελ. 79) ἠρήμωσαν τὴν χώραν (πρβλ. Δοκίμ. Σεραφεῖμ σελ. 335, ἐνθα καταχωρίζεται τὸ Χρυσόβουλλον Συμεῶν βασιλέως καί αὐτοκράτορος Ῥωμαίων καί Σέρβων Παλαιολόγου περὶ τῆς καταστρεπτικῆς ἐν Ἄρτῃ ἐκκρεμίσθη τῷ 1361 μ.χ. πυρκαϊᾶς καταστρεψάσης πάντα τὰ ὄψα αὐτῆς). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καί τὸ ἐξω περιτειχισμα κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον τὴν τελευταίαν ἐκτίσθη, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν θάσεων του, αἱ ὁποῖαι εἶναι βυζαντινῆς τοιοποίτας, ἐν ᾧ τὰ ἄνω στρώματα ἔπειτα κατασκευάσθησαν καί πιθανῶς ἐπὶ Ἄλῃ—πασᾶ. Πρὸ δὲ τοῦ Ἄλῃ—πασᾶ οἱ Τούρκοι κατὰ τὰς νεωτέρας ἀνάγκας τῆς πολεμικῆς τέχνης τὰς ἐπάλξεις καί πύργους ὀλίγον τροποποιήσαντες ἀντικατέστησαν τὰς ἀμυντικὰς μηχανὰς διὰ τῶν πυροβόλων τοπεθειτηθέντων εἰς τοὺς πύργους καί τοὺς τοξότας καί ἀκοντιστάς διὰ τῶν ὀπλιτῶν εἰς τὰς πολεμιστὰς καί ἐκείθεν σκοπευόντων καί βαλλόντων.

Τὸ συμπέρασμα τῆς ὅλης μου μελέτης εἶναι τὸ ὅτι φρούριον ὅλον τὸ τε ἐσωτερικὸν καί τὸ ἐξωτερικὸν καί τὸ περιτειχισμα εἶναι βυζαντινόν. Ἀποκλείω λοιπὸν τὴν γνώμην ὅτι εἶναι τουρκικόν, ὅπως ἀποκλείω καί τὴν γνώμην ὅτι εἶναι Ἑνετικόν, διότι οἱ Ἑνετοὶ ἂν καὶ ἡ συνθήκη τῆς διανομῆς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν μετὰ τὴν ἄλωσην τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐπέδικασεν εἰς αὐτοὺς τὴν Ἄρταν, ἐν ἡδυνήθησαν νά καταλάβωσιν αὐτὴν διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἰδρύθη τὸ δεσποτάτον τῆς Ἑλλάδος (Ἡπειρου) καὶ παρέμεινε μέχρις οὗ τῷ 1449 μ.χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων (πρβλ. Σύμβασιον μετὰ Ἑνετῶν καὶ Μιχαήλ Α! τῷ 1210 μ.χ. τόμ. 5, σελ. 33, Ἰστ. Παπαρ. ἐκδ. 1896).

Τὸ τοιοῦτον ἐξελέγχει τις εὐκόλως συγκρίνων τὸ φρούριον τῆς Ἄρτης μὲ τὸ ἐνετινὸν φρούριον τῆς Λευκάδος τὸ ὁποῖον ἔχει ἄνω τῆς Πύλης καί ὀπισθεν πρὸς τὴν διώρυγα τῶν Κορινθίων τὰς εἰκόνας τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου τοῦ προστάτου καί πολιούχου τῆς Ἑνετίας.

Ἐντὲς τοῦ φρουρίου τῆς Ἄρτης ὑπάρχουσι καί ἴχνη βυζαντινοῦ ναοῦ πλησίον τῆς σημερινῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγ. Πάντων καί παρ' αὐτὴν ἀρχαῖον οἰκοδόμημα ἡρειπωμένον.

Κατὰ περιέργον σύμπτωσιν τὸ ἀξιοσημειώμενον Δομίμιον τοῦ Σεραφεῖμ διὰ τὰς πολυὰς πληροφωρίας του καί τὰ ἱστορικὰ διασωθέντα ἔγγραφα δὲν ἀναφέρει τὸ Καστέλι πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Ἀράχθου καί εἰς μικρὰν ἀπόστασιν καί τὴν παρακειμένην θυνταντινὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Βρασιλείου. Ἐπειδὴ μόνον τὸ ὄνομα σώζεται, τὰ δὲ ἄλλα ἐρείπια (CASTELLUM ἐκ τοῦ CASTRUM=φρούριον, κάστρον), πρέπει νά συμπεράνωμε, ὅτι ἦτο μικρὸν φρούριον, πρμαχῶν καί διὰ τὴν παρακειμένην μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Βασιλείου ἔπαυλις, πύργος τῶν δεσποτῶν τοῦ 14 ἢ 15 αἰῶνος μ.χ. Γράφω ταῦτα, διότι πολλοὶ φρονεῦσιν, ὅτι ἔκειτο ἐκεῖ ἡ πόλις κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς σφισσόμενας ἐν Ἄρτῃ βυζαντινὰς ἐκκλησίας καί τὸ προστατεῦον ὀχυρὸν τεῖχος. Τὸ τεῖχος τ' ὅτο καί κατὰ τοὺς μετέπειτα Τουρκικοὺς χρόνους ἦτο ἀπρόσβλητον, μάλιστα δὲ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1821 μ.χ. εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἑλληνο—Ἄλ-

τῆς πυριτιδαποθήκης, σὲ μαρμαίρινη πλάκα, σωζόταν ἀνάγλυφο λέοντος, πιθανῶς ἀπὸ τῆς Βενετιανῶν. Στὰ μέσα δὲ τοῦ 18ου αἰῶνα ὑπῆρχε μπρὸς ἀπὸ τῆς πύλης, Ἰμαρέτι, φτωχοκομεῖον, μὲ μαγειρεῖα ὀλόγυρα. Καί πίσω ἄλλο κτίριον «ἰμσαλάς» ἔσπου σὲ καιρὸ πολέμου ὁ στρατὸς ἔκανε «ναζάμι» (Κοίτι. «Θεοδώρα ἡ Βασίλισσα καὶ Ἀγία» στὸν «Ἐλ. Λόγος» τῆς Ἄρτας, ἀρ. φ. 266).

βανῶν καὶ Αἰτωλοῦ—Ἀχαρνάνων ἐναντίον τῆς Ἄρτας (Ἰστ. Κοκκίνου τομ. 4, σελ. 6—69, ἔκδ. 1932).

Τὸ αὐτὸ φρούριον ἠμποδίσαι καὶ κατὰ τὸ 1822 τοὺς Ἕλληνας καὶ Φιλέλληνας νὰ καταλάβωσιν αὐτὴν, ὥστε νὰ ἔχωσιν ὄρητῆριον τῶν πρὸς τὴν Ἠπειρον ἐπιχειρήσεων καὶ ἐξ αὐτοῦ ὄρηθέντες οἱ Τούρκοι προὔξενησαν τὴν γνωστὴν πανωλεθρίαν ἐν Πέτα. Τὴν αὐτὴν ἀντίστασιν ἐδοκίμασαν κατὰ καιροῦ καὶ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα, μέχρις οὗ ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ Πετροβουνίου καὶ ὁ Ἀμυντικὸς στρατὸν καὶ ἡ ὄχυρωσις τῆς Ἄρτης ἐθεωρήθη ἀσφαλεστάτη. Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν πύργων τοῦ Οὔτς—Καλὲ τὰ μεγάλα πυροβόλα τῶν Τούρκων ἀπειλητικὰ ἐκράτουν εἰς πειθαρχίαν καὶ δουλείαν τοὺς Ἀρτηνοὺς, ὅτε τῇ 24ῃ Ἰουνίου τοῦ 1881 μ.μ. τὰ μεσάνυχτα κατεβ.θάσθησαν καὶ ἔλαμψεν ἡ ἐπομένη ἡμέρα ἡ γλυκύτερα καὶ λαμπρότερα διὰ τοῦ Ἀρτηνοῦς, ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας, καθ' ἣν ὁ Ἕλληρικὸς στρατὸς κατέλαβεν τὴν Ἄρταν εἰρηνικῶς. Ἐκτοτε τὸ φρούριον τῆς Ἄρτης σιγᾶ καὶ δὲν εἶναι ἀπειλητικόν, ἀλλὰ συγγρῶνως κατέστη καὶ ἀχρηστον διὰ τὴν νέαν ὄχυρωματικὴν τέχνην δι' ἣν οἱ Ἕλληνες δὲν ἀνεβίβασαν πυροβόλα.

Σήμερον ἐγκλείει τὰς φυλακὰς τῶν καταδικῶν καὶ μένει ὡς ἀνάμνησις ἱστορικῆ καὶ ἀρχαιολογικῆ.

Μετὰ τὴν καταγραφὴν τῶν ἀνωτέρω εὐρίσκομαι εἰς τινα εὐχάριστον θέσιν νὰ προσθέσω σημερινὰς μου παρατηρήσεις πρὸς ἐξακριβῶσιν νέων τῶν ἀνω γενομένων ἐν συνουσίᾳ τοῦ φίλου μου κ. Στ. Κετυσογιάννη τὰ ἐξῆς 1ον) ὅτι αἱ θυρίδες τῶν ἐπάλλξεων καταμετρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Στ. Κετυσογιάννη ἔχουσιν ἀνοιγμα ὃ σπιθαμῶν ἐξωτερικῶς καὶ 5 1)2) ἐσωτερικῶς, παρεμβληθείσης τῆς βραδυτέρας λιθοποιίας τῶν πολεμιστῶν πλὴν τῶν τοῦ περιτειχίσματος ἐπὶ τουρκοκρατίας κατασκευασθεισῶν.

2ον) Ὅτι τὰ παράθυρα τὰ βυζαντινὰ τῆς Ἀκροπόλεως εἶνε 16 ἐν συνόλῳ ἤτοι τρία μικρὰ ἀνοικτὰ εἰς τὴν νοτίαν πλευράν, τρία μεγαλύτερα πρὸς τὴν ἀνατολικὴν (κλειστὰ) ἀνω τῆς εἰσόδου, τρία ἄλλα πρὸς τὴν συνεχομένην βορείαν (κλειστὰ), πέντε ἄλλα, ὡν τὸ μέσον πολὺ μεγαλύτερον πρὸς τὴν συνεχομένην ἀνατολικὴν (κλειστὰ) καὶ δύο τετραγωνικά ἢ παραλληλογραμμικά μεγάλα ὡς θύραι (ἀνοικτὰ), ὧν τὸ ἐσωτερικὸν ἄνω ἐν σχήματι τῆξου (βυζαντινοῦ), ὥστε νὰ νομίζῃ τις αὐτὰ ἀπαρτίζοντα τὴν αἰθυσαν τοῦ ἤθρου καὶ ὅτι ἀνω τῶν παραθύρων καὶ εἰς τὴν τελευταίαν καμπὴν τῶν τοίχων ἀνατολικοῦ καὶ βορείου κεῖται ὁ μαρμάρινος ἐξώστης ἢ τὶ τέσσαρα στηρίγματα αὐτοῦ (οἱ τοῖχοι οὗτοι εἶδος τεθλασμένης γραμμῆς). 3ον) Ὅτι τὰ βυζαντινὰ παράθυρα δὲν εἶναι τοῦ πύργου ἢ τῆς Ἀκροπόλεως ἀμυντήρια ἢ ἀνάγκαι, ἀφ' οὗ ἔχουσιν κλεισθῆ τὰ πλείστα ὥστε νὰ εἶναι ἀφανῆ, ἀλλ' ἢ βυζαντινοῦ ναοῦ ἢ ἀνακτόρων παράθυρα.

Καὶ ἐπειδὴ βυζαντινὴ νὰς εὐρέθη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τεῖχος παρὰ τοὺς Ἀγ. Πάντας τοὺς σημερινοὺς, ἔπειτα, ὅτι τὰ παράθυρα εἶναι τῶν ἀνακτόρων τῶν δεσποτῶν Κομνηνῶν, ἀγνώστων μέχρι τοῦδε καὶ τοποθετουμένων παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀγ. Θεοδώρας ἐκτὸς τῆς Ἀκροπόλεως κακῶς ἐν τῷ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ, ὅπερ κατὰ τὸ Δοκίμιον Σεραφεῖμ ἦτο μέγαρον τοῦ ἐπὶ τουρκοκρατίας προὔχοντος Μαρτύτου. Τοιαῦτα δὲ ἀνάκτορα ἢ παλάτια ἀναφέρονται ὑπάρχοντα πρὸ τῆς κτίσεως τῶν ναῶν Παντανύσης (Βλαχερνῶν), Κάτω—Παναγίας καὶ Ἀγίου Γεωργίου, μετονομασθέντος Ἀγίας Θεοδώρας μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀγίας «Βίος καὶ πολιτεία ὁσίας Θεοδώρας σελ. 7—13 ἔκδ. 1928». 4ον) ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα τὸ ἐσωτερικὸν φρούριον (Οὔτς—Καλὲ ἢ Ἀκρόπολις) ἦτο χωρὸς τῶν Ἀνακτόρων τῶν δεσποτῶν Κομνηνῶν ἢ αὐτὰ τὰ ἀνάκτορα. 5ον) ὅτι τὰ ἀνάκτορα ταῦτα καταστραφέντα κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σέρβων τοῦ Στ. Δουτᾶν δὲν ἀνεκτίσθησαν ἐπὶ Νικηφόρου Β'. διότι δὲν προέλαβεν ἕνεκα τοῦ θανάτου του (1358 μ.χ.) ἢ καέντα κατὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐν Ἄρτι τῷ 1361 μ.χ. πυρκαϊᾶν παρέμειναν μέχρι σήμερον διὰ τὴν μετὰ ταῦτα κατοχὴν ξένων δεσποτῶν. 6ον) ὅτι τὰ ὑπόγεια ἢ ἰσόγεια τῶν ἀνακτόρων ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς πυριτιδαποθήκη μετὰ τινων ἄλλων προσθηκῶν. 7ον) Φαίνεται ἡ διακόσμησις ἢ κεραμοπλαστικὴ ἀνω τῶν βυζαντινῶν παραθύρων ὡς ἐπιγραφὴ κτιτορικὴ τῶν ἀνακτόρων, δυσανάγνωστος δ' ὅμως ἐκ τῶν κάτω διὰ

τὴν φθορὰν, τὰ χόρτα καὶ τὴν ἀπόστασιν, θον) ὅτι τὰ ἀνάκτορα ἢ κατ' ἄλλους Ἄκρόπο-
 λιν εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ ναοῦ ἀρχαίου Ἀμβρακιωτικοῦ ὡς κρίνω ἐκ τῆς εἰσόδου, ἣτις εἶ-
 ναι πύλη, ἔχουσα ἐκατέρωθεν ὀγκώδεις λαξευτοὺς λίθους μέχρις ἀναστήματος ἀνθρώπου
 καὶ τεῖχον συνεχόμενον μέχρι τοῦ ἐξώστου πρὸς δεξιὰν ἐκ μεγάλων λίθων καὶ δροφὴν εἰς
 τι μέρος ἐκ λιθίνων πλακῶν (ἐρείπια). Ὅθεν συμπεραίνω, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ὁ ἐπιφανὴς
 ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἀμβρακίας ὁ τοποθετηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ εἰκαστικῶς παρὰ τοὺς Ἀγ.
 Πάντας ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 254 φύλλῳ τοῦ «Ἐλευθέρου Λόγου» Ἀρτης καὶ θον) ἔτι κακῶς
 τὸ Πετροβούνιον ὠνομάσθη Περάνθη, διότι εἶναι βουνὸν (MONTICULUS—COLLIS)
 καὶ οὐχὶ ὄχθος λέξος; ὅπως, ἢ Περάνθη (TUMULUS) κατὰ Λίδιον (βιβλ. 38, 4. 2)
 καὶ ἐπομένως Περάνθη εἶναι ὁ λόφος τοῦ σημερινοῦ φρουρίου, ὅπου καὶ ἡ ἀρχαία Ἄκρο-
 πολιν τῆς Ἀμβρακίας (πρβλ. ὑπ' ἀρ. 61 φύλλον «Ἐλευθέρου Λόγου» Ἀρτης) καὶ βλέπει
 πρὸς ἀνατολὰς, ἐν ᾗ ἡ ἄλλη πόλις κεῖται πρὸς δυσμὰς. (πρβλ. φύλλα 260 καὶ 261 «Ἐ-
 λευθέρου Λόγου» Ἀρτης περὶ Λιμένος Ἀμβρακίας, ἣτις κατὰ Δικαίταρχον ἔχει ποταμὸν
 Ἀραχθὸν καὶ ὄρος πρόσεστιν ἱερὸν ἐπικεκλημένον δηλ. τὸ Πετροβούνιον).

Τὸ ἐν σελ. 334 τοῦ Δοκίμ. Σεραφεῖμ ἀναφερόμενον ὡς πτωχτροφεῖτον τοῦ Κιοσέ
 Μεχμέδ—Πασᾶ ἔξω τοῦ φρουρίου καὶ πρὸ τῆς Πύλης αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σε-
 ραφεῖμ χαρταπεθήκη ἦτο καὶ ἐπὶ τῶν θυζαντινῶν ἀναμφιδόλως τοιοῦτον, ὡς φαίνεται ἐκ
 τῆς σφῆζομένης τοιχοποιίας του καὶ τινος ἡμίσεως θυζαντινοῦ σφῆζομένου παραθύρου.

Νομίζω, ὅτι ἐπαρκῶς διαφωτίζω τὸ ζήτημα τοῦ φρουρίου τῆς Ἀρτης ὅχι δι' ὑστε-
 ρεφημίαν, ὡς τινες δι' ἰσχυρίζονται, ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἄλλων.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ*

Η ΑΓΡΑΦΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Γιὰ θγάτε ν' ἀγναντέψουμε τίς Ἀγραφιωτοπούλες,
 πῶς ρεβολᾶν ἀπ' τ' Ἀγραφα, στὰ χειμαδιὰ νὰ πάνε.
 Ἄλλες πεινᾶν κι' ἄλλες διψᾶν κι' ἄλλες παντρεῖα γυρεύουν.
 Καὶ μιὰ νερατζολέμενη, μιὰ γοργονολαιμοῦσα,
 οὐδὲ πεινάει, οὐδὲ διψάει, οὐδὲ παντρεῖα γυρεύει,
 μὲν ζήλεψε τὴ λεβεντιὰ καὶ πάει κοντὰ στοὺς κλέφτες.

Ο ΠΕΡΙΒΟΛΑΡΗΣ

Πῶς νᾶχταν, πῶς νὰ γίνωνταν ὁ Μακρυνόρος κάμπος,
 κι' ἡ Πρεβεξαπληγήραστρα κι' ἡ γι' Ἀρτα περιδόλι,
 κι' οἱ Ἀρτινιὲς πορτοκαλλιὲς κι' ἐγὼ περιβολάρης!
 Νὰ φύτευα, νὰ πότιζα, νὰ κάθωμαν στὸν Ἰσαιο,
 νὰ κλάδευα, νὰ σκάλιζα, νὰ πέφταν τ' ἀνθὶ ἀπάνω μ',
 νὰ πέφταν νὰ μοσχόχυναν τὰ κίτρια στὴν ποδιά μου!
 Νᾶχα καὶ νιὰ χρυσὴ σουγιὰ νὰ καθαρίζω μῆλα,
 τὰ μῆλα, τὰ χρυσόμῆλα, τὰ χρυσοπορτοκάλλια!

* Ἀπὸ τὴν ἀνεκδοτὴ συλλογὴ τοῦ κ. Χριστόφορου Κοιτοχρίστου.

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΓΝΩΡΙΣΑ

Γνώρισα ανθρώπους:
Γνώρισα ανθρώπους γερασμένους σάν τόν κόσμο.
'Η ψυχή μου δέθηγε βαθιά μ' αυτούς.
...Λούστηκα στην Κασταλία όταν ή Σελήνη ήταν νέα.
'Εχτισα τὸ κελλί μου κοντὰ στὸν κάμπο
κι' ἠ πνοή του μὲ ναοῦρισε νὰ κοιμηθῶ.
'Αγνάντεψα τὴν 'Ιθάκη κι' «ἐχτισα» ἀγάλματα πάνωθὲ της.
'Ακουσα τὸ γέλιο τοῦ 'Αρη
τότε ποὺ τόλμησα νὰ πιστεύσω
κι' εἶδα τὴν καρδιά τ' ἀνθρώπου
νὰ ματώνει: στὸ ἠλιόγερμα...
Γνώρισα ἀνθρώπους
Γερασμένους ἀνθρώπους...
'Η ψυχή μου μάτωσε σάν τὴν δική τους...

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

'Η ψυχή ποὺ στέκεις καὶ θωρεῖς καὶ κοιμισμένη μαιάζει,
ἔτσι εἶναι:
σὲ ὁμορφὴ ρίζα, τὴν ἔχει
ὁ Θεὸς σκαλίζει στὴν στάση αὐτή,
...κι' ἀφοῦ κοιμάται, πρέπει,
ζωὴ στ' ἀλήθεια νάχει...
Ἐύπνα τὴν, μίλα της,
θ' ἀποκριθεῖ:
Κάνε προσπάθεια στερνὴ νὰ καταλάβης...

ΗΧΟΣ

'Όλα ἔφυγαν'
ὁ μισεμὸς τους περνάει τρα-
γουδώντας,
κι' ἠ κίνησι ριγεῖ.
Αἰσθήματα νεκρά.
Δὲν ὑπάρχει πιά ἐρχομὸς.
Κύτταξε,
ὁ ἥλιος ἔπαψε νὰ λάμπη

ἠ ἀνοιξὶ δὲν ξανάρχεται.
Μιὰ μέρα ἔγειρε
τ' ἀστέρια σαρώνουν τὴ νύχτα.
Τὸ τελευταῖο χελιδόνι π'
ἀπόμεινε σημαίνει
θάνατο...
θάνατο...κι' ὕπνο...

ΦΩΤΕΙΝΗ ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗ

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΕΡΟΣΤΑΘΗ
ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΝ *

ΣΙΤΥΡΙΑΔΩΝΟΣ Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Ναῦπλιον
Ἰδιαιτέραν

Κορφοὶ 3)15 Ἰουνίου 1830

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ τῆς συντροφεύσω διὰ τοιαύτης μου ἀποστελλομένης διὰ τοῦ ἐν Πάτρα κύρ Ἀξιότι, ἐν πλοίων μοι ἦλθε χθὲς ἀπ' ἀγκῶναν, ὁμοῦ μὲ ἐν ἄλλο περιέχον ἐπιμερίδας Γερμανικὰς. Ἐκ Πολωνίας ἀπ' ὅσον (μία λέξις δυσανάγν.) γράμματα ἀπὸ 6 τρέχοντος ἐκῆθεν φέρουν, δὲν ἦχε λάβη ἐσχάτως τόπον καμμία σημαντικὴ μάχη. τὸν δὲ Σκίηδραν τὸν θέλουν διὰ νικημένον καὶ ἀποσυρμένον εἰς τοὺς τόπους του. Ἐπὶ σχολῶ νὰ καταφύγῃ εἰς αὐστρίαν. ἐν τοσοῦτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας διαμαρτυροῦμαι.

τῆς ἐξοχώτητός σας
ταπηνὸς δοῦλος
Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος
Κ. Ἰω. Καποδίστριαν

Κορφοὶ 15)27 Ἰουλίου 1830

Ἐκ πλοίου φθάσαντος ταύτην τὴν στιγμὴν ἀπ' ἀγκῶνα δι' ἡμέρας 3 ἔλαβον τὴν

* (Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου).

ἔνεχομένῃμ, ὅπου σὰς ἐξαποπέλω διὰ τοῦ ἀξιώτη ἐκ Πάτρως αἱ Γαλικαῖς ἐφιμερίδαις ἤλθον με τὸ ἴδιον ἐκ 10. φέρουν ἀξιοματικῶν τὴν παράδωσιν τῆς ἀλγέρης εἰς τὰς 5. ἐν τοσαύτῳ δὴχως τὶ ἀξιολογώτερον διαμαρτυροῦμαι με τὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἔξοχ.
ταπηνὸς δοῦλος
Κωνστ. Γεροστάθης

Ἐξοχώτατε Κύριε

Κορφή 9)21 Ἰουλίου 1830

Ἐκ τοῦ πρὸς ἐμὲ σεβαστοῦ σας ὑπὸ τὴν 4)16 Ἰουνίου, ἴδον τὴν παραλαβὴν διαφόρων γραμμάτων μου, ἐν αἷς καὶ τοῦ περιέχοντος τοὺς μεταξὺ λογαριασμοὺς εὐρεθέντως ἐν τάξει, καὶ ὀρθοῦς.

λαβὼν χθὲς γράμμα διὰ τὴν ἐξοχώτητά σας ἀπ' ἀνκῶναν [στοχαζώμαι νὰ εἶναι παρὰ τοῦ κυρ [Ἐκνάροδ] τὸ περικλίω εἰς ταύτην μου διευθυνομένην πρὸς τὸν διοικητὴν Μισολογγίου κύριον θάδον, ὁμοῦ με ἕτερον ἤλθεν δι' (ἐν ὄνομα δυσανάγ.) με τὴν Κυριέραν, καὶ με δύο ἄλλα διὰ κυρίου Γιανάτου, καὶ A Jaysca, ἀπ' ὅσαν φέρουν αἱ ἐφιμερίδες Βενετίας τῆς 14 Ἰουλ. οἱ Πολάκοι ἀπεσίγοντο πανταχόθεν, διὰ νὰ διαφαντεύσουν τὴν Βαρσάβιαν, ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἤχον ἠσέλθη εἰς λυθουανίον [ὅπου ἡ διέγερσις, κατέπαυσε] ἀπολέσθησαν. τὸν ἀποθανόντα Διεμενίγ, τὸν διεδέχθη ὁ Πιασὰς Σβότζ. τὰ δὲ τῆς ρούμελης ἀγνοοῦμεν εἰς ποίαν κατάστασιν διάγουν. ἐν τοσοῦτῳ με τὸ ἀνήκον σέβας διαμαρτυροῦμαι.

τῆς ὑμετέρας ἔξοχ.
ταπηνὸς δοῦλος

Κωνσταντίνος Γεροστάθης

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν
εἰς Ναῦπλιον

Ναῦπλιον

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Κορφή 13)25 αὐγούστ. 1830

Ὁφελοῦμαι ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἀτμοκινήτου διὰ Ζάκινθον, νὰ σὰς στήλω διὰ μέσου τοῦ ἐκεῖ Παναγιώτη Χαλικιόπουλου, τὴν παροῦσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρήσκοντας μίαν μοῦ ἤλθεν σήμερον διὰ τοῦ ἐν ἀνκῶναν κυρ Μαρήνογλου. Τὰ γράμματα ἐλάβομεν ἐκῆθεν κατὰ τὴν 20 τρέχοντος φέρουν τὴν ἠσοδον εἰς Βέλγιον ⁵⁰/_χ φραντέζων καὶ τὴν τῶν προελαίων εἰς λουξεμπούργον ἐπὶ λόγῳ τάχα νὰ στενωχωρήσουν τοὺς ὀλανδοὺς, νὰ γνωρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Βελγίου. ἄλλοι ἀποδίδουν τὸ κῆνυμα τοῦτο εἰς αἰτίαν πολέμου. Ὅσον διὰ τὰ ἄνωικὰ στρατεύματα, ἦσαν προχωρημένα εἰς τὰ προάστια τῆς Βαρσοβίας. γράφη καὶ τις ἀπὸ τριέστη ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος εὐρήσκειται βαρέως ἀσθενῆς. αἱ ἐφιμερίδες ὅμως ὅπου περὶ τοῦτο νὰ ἠποῦν, δὲν ἀναφέρουν τὸ παραμικρὸν. ἐν τοσοῦτῳ με τὸ ἀνήκον σέβας διαμένῳ.

τῆς ὑμετέρας ἔξοχ.
ταπηνὸς δοῦλος

Κωνστ. Γεροστάθης

Κορφοὶ 18 αὐγούστ. 1930

Τοῦ πλοιάρχου ἔφερεν ἐδῶ τὸν ἀνταδελφόν σας Κ. Βιάρου δίδει τὴν παροῦσαν ἢς τὴν ὁποίαν ἐμπεριέχεται γραφὴν σας μοὶ ἤλθεν κατ' αὐτὰς μέσον ἀγκῶνος, ἄλλην συγχρόνως λαβούσαν, ἐξαπέστηλα κατὰ τὴν 13 μὲ τὸ ἀτιμοκίνητον εἰς ζάκυνθον, ἵνα ἐκῆθεν σὰς διευθινῆ. ἐὰν ἐλύφη εὐκεριῶν, δὲν ἔχομεν νεότερα ἀπὸ εὐρώπην, ἐκ τῶν ὄσων τῆς ἐκοινοποίησα διὰ τῆς ἄνω μου. ἐν τοσοῦτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας διαμαρτυροῦμαι.

τῆς ὑμετέρας ἔσοχ.

τατηνὸς δοῦλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Ναῦπλιον

Πρὸς τὸν ἔσοχ. Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Κορφή 23)10 αὐγούστ. 1830

Πρότινων ἡμερῶν διευθίνον πρὸς τὴν ἐξοχώτητά σας διὰ Πάτρας, ἐν γράμμα [πιστεύω νὰ ἦτον ἀπὸ κύρ Ἐκνάστ] μοὶ ἤχεν ἔλθῃ ἀπ' ἀγκῶναν, ἤδη σὰς συντροφεύω διὰ τῆς παρούσης ἐν μου ἐδόθη ἀπὸ τινα ἐδῶ. σὰς πέμπω προσέτι καὶ δίω Πάτρα ἐπιμερίδων λοζάνης καὶ ἀγγλίας μὲ τὸ ἐθνικὸν πλοῖον τοῦ Κύρ Χριστοδοῦλου Γ. ἀποστόλη. ἄνευ δ' ἄλλης αἰτίας διαμαρτυροῦμε μὲ τὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἔσοχ.

τατηνὸς δοῦλος

Κωνστ. Γεροστάθης

Ναῦπλιοι

Πρὸς τὸν ἔσοχώτατον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Κορφή 4)16 7βρίου 1830

Τὴν σεβαστὴν μοι ἐπιστολὴν τῆς ὑπὸ τὰς τὸ Ἰουλίου, δι' ἣς εὐαρεστήθη νὰ μοὶ ἀναγγήλῃ τὴν παραλαβὴν τῶν διαφόρων σταλθέντων τῆς γραμμάτων, καὶ ἐπιμερίδων ἐν καιρῶ. ἀνέφερα ὁμοῦ μὲ τοὺς χαιρετισμοὺς σας, καὶ διὰ τοῦ βιβλίου διακοίνωσίν σας πρὸς τὸν κύρ. Δημήτριον Μόστραν, ὅστις θέλω σὰς γράφῃ πρὸς τοῦτο ἰδιαιτέραν. ἢς τὴν παροῦσαν, ὁποῦ διευθίνω πρὸς τὸν ἐν Πάτρας κύρ Ἀλέξανδρον ἀξιώτην ἐμπεριέχονται τρία γράμματά σας, μοὶ ἤλθον κατ' αὐτὰς μέσον ἀγκῶνος, διὰ τοῦ ἰδίου πέμπω καὶ ἐν Πάκον μὲ ἐπιμερίδας λοζάνης. Ἐκ αὐγούστ. 27 δίχως δίχως δὲ ἄλλην αἰτίαν διαμένω μὲ τὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἐξοχώτητος

τατηνὸς δοῦλος

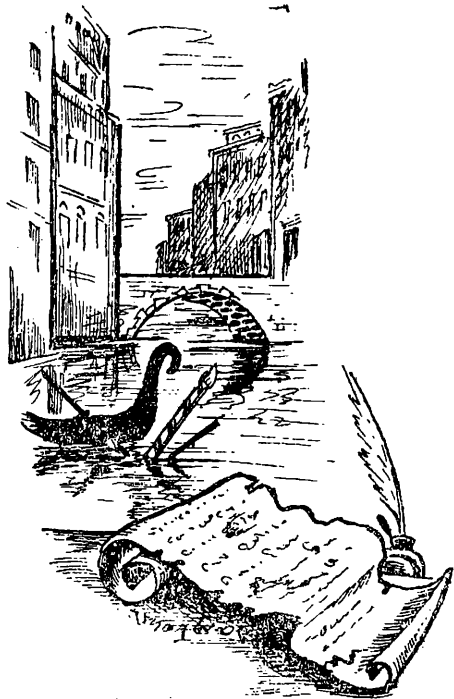
Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Χθὲς κατευοδώθη ὁ ἀνταδελγός σας Κ. Γεώργιος ἀπὸ Ἰταλίαν ἐν καλῇ ὑγείαν.

(Συνεχίζεται)

Η ΑΡΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ 1697 - 1787*

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΟΥ Α. Μ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

διότι λείπει ακόμη και τι. Δὲν ἐξήρασαν τὰ καθληθέντα διὰ τὸν διακανονισμόν τῆς ἀνιαρᾶς ὑποθέσεως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Γιάννη Παλιχωρήσιος κατέβαλε τὸ ὑπόλοιπον ἢ ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ μετρήσῃ τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα, πού θὰ ἐπιστρέψῃ ἵνα λάβῃ τὸ χαρτί τοῦ Διευθυντοῦ.

Ὁ Καδῆς οὕτως παραπονεῖται διότι δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολὴν πού σὰς ἔγραψεν. Παρακαλῶ νὰ τοῦ κάμητε τέσσαρας λέξεις ἀπάντησιν, ἂν ἡ Α.Ε. ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Καδῆ.

Οἱ Χαροσιῆδες, οἱ Βοστινιάνοι (66) καὶ οἱ εἰσπράκτορες τῶν ἄλλων φόρον δὲν παύουν νὰ ἐκβιάζουσιν καθημερινῶς τοὺς κατοίκους. Στενοχωροῦν καὶ τοὺς ὑπηκόους μας. Ἀπιδέσῃ καὶ ἀπὸ τὰ συχνὰ παρίονά των καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους πού ὑφίσταται. Θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν μέτρα δραστήρια ἵνα προσπατηθοῦν οἱ ὑπήκοοί μας, πού ἔρχονται εἰς τοῦτο τὸ σφάλμα. Ἐκουράσθηκα νὰ γράψω καὶ εἰς τὸν αὐτόθι ἐξοχώτατον Αὐθέντην καὶ εἰς τὸν Ἐξοχώτατον Γενικὸν Προβλε

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

πτήν. Χρειάζονται ἔργα διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐληκόντων καὶ ἄλλα λόγια καὶ χαιρέα, τὰ ὁποῖα οἱ Τοῦρκοι δὲν λαμβάνουν ὑπὸ σημείωσιν.

Εἶναι δέκα πέντε χρόνια πού εὐρίσκαμαι εἰς αὐτὸ τὸ ἐπικίνδυνον ἀξίωμα. Νὰ εἶμαι καθηραμένος ἂν ἔχω μία πιάστρα, ἕναν παρῶ, ἕνα ἄσπρο. Δὲν εἰσπράττω τίποτε ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους, δὲν πῆρα ἀπὸ κανένα ἕνα σολδίδιον καὶ ἔχω καθημερινὰ ἕξοδα διὰ κιαφέ, ταμπάκο, ἐνοίκιον καὶ διὰ δῶρα καθὼς καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς ὑπηρεσίας. Τί εἶναι αὐτὰ τὰ ἄθλια τέσσαρα τέκενγια, πού μοῦ δίδονται ὡς ἀμοιβή κατὰ μῆνα; Μὲ ἔξεγύνωσαν οἱ Ἀλβανοὶ καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ πάρω οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀποζημίωσιν... Συγχωρῆσατέ μοι ἂν σᾶς ἐνοχλῶ μὲ τὴν φλυαρίαν μου...».

19 Σεπτεμβρίου 1760. Ἄρτα. Ὁ αὐτὸς ὑποπρόξενος γράφει εἰς τὸν Ἐκτακτον προβλεπτήν.

«... ἐλήφθη ἡ τιμὰ τῆς Ὑμετ. Ἐξοχ. διὰ τῆς ὁποίας μὲ διατάσσει νὰ παραδώσω τὴν βάρκαν μὲ ὅλα τὰ ἔξαρθήματα, ὅπως ἀκριβῶς ἠερίσκειτο τότε, εἰς τὸν Διοικητὴν καὶ εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην καὶ νὰ λάβω τὰς ἀναγκαίας ἀποδείξεις παραλαβῆς μετὰ πάσης ἐξασφαλίσεως. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέτυχα τὴν ἔκκλειστον ἐπιστολὴν τοῦ Βοεβόδα ὡς καὶ ἄλλην ἀποδείξιν παραλαβῆς τοῦ Μουσταφᾶ Ρεῖζ καὶ ἐλπίζω νὰ διησφαλίσθῃ τελείως τὸ Δημόσιον.

Ὡς πρὸς τοὺς ἐκβιασμοὺς πού κίμινουν εἰς βάρος τῶν ὑπηκόων μας οἱ Χαρατζήδες καὶ οἱ ἄλλοι φορατζήδες, οὗτοι γίνονται καὶ ἐπαναλαμβάνονται καθ' ἐκάστην. Τὰ ἐπιανελημένα διαβήματά μου καὶ αἱ διαμαρτυρίαι μου εἰς τίποτε δὲν ἐχρησίμευσαν, διότι αὐτοὶ κοιτάζουσιν μόνον τὸ συμφέρον των καὶ ἀπαντοῦν ὅπως αὐτοὶ νομίζουσιν. Μόνον ὁ θεὸς βλέπει τοὺς κόπους μου, τοὺς ἰδρωτὰς μου καὶ τοὺς κινδύνους πού διατρέχω...».

Ἴδου τῶρα ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βοεβόδα (ἐλληνιστί)

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον καὶ ἀκριβόν μας φίλον Προβλεπτήν Ἐστραορδινάριον τῆς Ἁγίας Μαίρας ἀπὸ τὸν ἐνδοξότατον Χυσὸν Ἀγῶ Βοϊβόντα τῆς Ἄρτας, φιλικοὺς χαιρετισμοὺς πέμπομεν. Τὸ ἠγαπητὸν σας γράμμα ἐλάβομεν μᾶζι μὲ τὴν βάρκαν τοῦ Ἀχμέτη, ἀνεμιοῦ Μουσᾶ Ἀμπάζη, τὴν ὁποίαν ἐπαρადώσαμε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Μουσταφᾶ Ρεῖζη, τὴν ὁποίαν μὲ τὴν κρίσιν τὴν βασιλικὴν ἐπεπερῶθη ὁ Ἀχμέτης ἀπὸ τὸν αἰώνην Μουσταφᾶ Ρεῖζη, ὁ ὁποῖος εἶναι καθολικὸς νοικοκύρης τὴν σήμερον εἰς τὴν αἰωνῆν βάρκαν καὶ εἰς βεβαίωσιν τῆς περιλαβῆς ὑπογράφεται καὶ αὐτὸς εἰς τὴν παροῦσαν, ὡς τόσον εὐχαριστοῦμεν τὴν καλὴν σας ἀγάπην. Διὰ δὲ ἐκεῖνα ὁποῦ μᾶς γράφετε πὼς οἱ Χαρατζαῖοι οἱ ἰδικοὶ μας πιάνουν τοὺς ραγιάδες σας τόσον εἰς τὸ μᾶζωμα ὅσον καὶ εἰς τὰ σκαλώματα, καὶ τοὺς γυρεῖουν χαράτζι, αὐτὸ δὲν εἶναι τρῶπος νὰ τὸ ἀγίσωμε νὰ γενῆ ἔπιωντας καὶ νὰ ἀγαποῦμε νὰ φυλάττωνται τὰ ὄρια τῆς ἀγάτης καὶ καλῆς γειτονίας ἀπαρασάλευτα. Ὅμως κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν βασιλικῶν ἀκτινυμέδων, τοὺς ραγιάδες μας πιάνουν καὶ γυρεῖουν νὰ πλερώσουν τὸ βασιλικὸ χαράτζι, τὸ ὁποῖον πρέπει ἢ ἐξοχότης τῆς νὰ δώσῃ ὀρδινίαν εἰς Πρεβέξαν καὶ Βόνιτσαν, ὁποῦ ὅσοι ραγιάδες μας εὐθειοῦν, νὰ πλερώσουν τὸ βασιλικὸ Χαράτζι, διὰ νὰ μὴ γίνεταί ζημίαι εἰς τὸ Βασιλικὸν τὸ μηρὶ (67) καὶ τρέχουν σκάνδαλα εἰς τὴς φιλίας ὁποῦ ἔχουμε ἀνιμετάξυ μας, τὰ ὁποῖα δὲν ἀγαθοῦμε. Τὴν ἄνωθεν βάρκαν τὴν ἐπεριλάβαμε φτιασμένην καθὼς σᾶς γράψαμε μὲ ὅλα τῆς τὰ χρειαζόμενα καθὼς ἦτον ὅταν τὴν ἐπήρατε καὶ τὴν ἐπαρადώσαμε τοῦ Μουσταφᾶ Ρεῖζη, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπογράφεται καὶ τῆς εὐχόμεθα ἀπὸ τὸν θεὸν καθε εὐτυχίαν.

1760 Σεπτεμβρίου 8 Ἄρτα

(Παραπλεύρως Τυρκικῆ σφραγὶς καὶ ὑπογραφή).

Ἄλλη ἀποδείξις ὁμοίως Ἑλληνιστί.

Διὰ τοῦ παρόντος φανερώνω ἐγὼ ὁ ὑποκείμενος γεγραμμένος Μουσταφᾶ Ρεῖζης, ὅτι τὴν βάρκαν ὁποῦ εἶχαν πάρη τὰ περὶαντία (68) τοῦ Βενεζιάνου ἀπὸ τοὺς ἀρβαίτες, ἢ ἀπὸ αἱ ἦτο τοῦ Ἀχμέτ νιοῦ τοῦ Μουσᾶ Ἀμπάζη καὶ ὄντας ἀκόμη ζωντα-

νός, με ἐπῆρην εἰς τὴν κρίσιν τὴν βασιλικὴν καὶ με ἔκαμε χούκιμη (69) καὶ τοῦ τὴν ἐπλήρωσα καὶ ἔγινα ἐγὼ ὁ ἴδιος νοικοκύρης με τὴν κρίσιν, με τὸ νὰ τὴν ἔστειλε ὁ ἔξοχώτατος Ἐστραορδινάριος τοῦ ἐκλαμπροτάτου βίτζε κόνσολε (70) Βένετου κ. Μαρίου δὲ Λούνα, τὴν ἐπερίλαβα ἐγὼ φκιασμένα καὶ γερήν, με τὰ πανιά τῆς, σίδερα καὶ τὴν ταίναν τῆς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα χρειαζόμενα, καθὼς ἦτον ὄταν τὴν ἐπῆραν τὰ περγαντήνια ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους τοὺς Ἀρβανίτες καὶ εἰς τὸ ἔξης ἡ ἀφεντεία νὰ μὲνη ἀποταξήτης τὸσον ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ Ἀχμέτη, ὅσον καὶ ἀπὸ ἐμένα καὶ εἰς βεβαίωσιν τῆς αὐτῆς περιλαβῆς ἔδωσα τὸ παρόν μου γράμμα βεβαιωμένον με τὴν βούλαν μου.

1760 Σεπτεμβρίου 8 Ἄρτα

(Παραπλείρως σφραγὶς καὶ Τυρκικὴ ὑπογραφή).

Ἄρτα 12 Ὀκτωβρίου 1760. Ὁ Ὑποπρόξενος γράφει:

«... Ἡ Ὑμετέρα ἔξοχότης θὰ ἔχει ἀσφαλῶς ἐνοχληθῆ πολὺ ἀπὸ τὰ συνεχῆ γράμματά μου, διὰ τῶν ὁποίων ξηαιτοῦμαι τὴν προστασίαν τῶν ἀτυχῶν τούτων Βενετῶν ὑπῆκόων, οἱ ὁποῖοι κλαίουν καὶ δδύρονται ἐντός τῶν φυλακῶν ποὶ τοὺς ἔρριξαν οἱ βάρβαροι οὗτοι, ἀλλὰ θὰ με συγχωρήσῃ καὶ θὰ με κρίνῃ ἐπιεικῶς, διότι κάμνω ὅ,τι ἤμπορῶ σύμφωνα με τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων μου καὶ φροντίζω νὰ προστατεύσω τοὺς ὑπῆκόους μας, παρουσιαζόμενος συχνὰ ἐνώπιον τῶν προγεγραμμένων τούτων Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ διοικηταὶ καὶ ἔξουσιασταὶ τῆς χώρας ταύτης. Οὗτοι θεωροῦν ἐπιτρεπόμενον νὰ συλλάμβάνουν καὶ νὰ ἐκβιάζουν τοὺς ἀτυχεῖς Βενετοὺς ὑπῆκόους, χωρὶς ποσῶς νὰ λογαριάζουν τὰ ἄρθρα τῆς Συνθήκης Εἰρήνης, οὔτε σέβονται τὰς ὑπογραφὰς ἢ τὰ χαρτιά ἐν γένει, ἐνῶ ἔξ ἄλλου οὐδὲν ἀποτέλεσμα φέρουν τὰ λογικά καὶ ἔντονα διαβήματά μου, τέλος τίποτε πλέον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον. Εἶθε μόνον ὁ Θεὸς νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἔξοχώτατον Βαῦλον παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλη ὅπως ἐκθέσῃ εἰς τὸν Μέγαν Αὐθέντην τὰς τυραννικὰς μεθόδους, τὰς φυλακίσεις, τοὺς ἐκβιασμοὺς κατὰ τῶν ὑπῆκόων μας, ὅπου ἐφαρμόζοιεν οἱ προγεγραμμένοι οὗτοι Ἀλβανοὶ, τοὺς ὁποίους ἐποποθέτησεν ὁ Σουλεμὰν πασᾶς καὶ εἶναι ὅλοι ἰδιόκοι του ἀνθρώποι.

Πολλὰς καὶ διαφόρους διαμαρτυρίας ἔκαμα εἰς τούτον ἐδῶ τὸν Βοεβόδαν ὁ ὁποῖος πράγματι δὲν εἶναι Βοεβόδας διωρισμένος ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἀλλ' ἓνας ἀπλὸς Ἀλβανός, πρᾶκτωρ τοῦ Σουλεμὰν πασᾶ, τὰς ἔκαμα διὰ τὸν Ἀναστάσιον ἢ Κούση, ὑπῆκοον Βενετόν, Πρεβεζάνον, ὁ ὁποῖος ἦτο γραμματικὸς εἰς τὸ Ἰχθυοτροφεῖον Μᾶζωμα καὶ τὸν ἔφεραν ἐδῶ σιδηροδέσιμον καὶ τὸν ἔρριξαν εἰς αὐτὰς τὰς ἀνηλεεῖς φυλακὰς. Ἡθέλῃσα νὰ τὸν ἀπελευθερώσω, ἀλλ' ὁ Βοεβόδας μου ἀπήγγειλεν ὡς ἔξης: «Ἐγὼ ἔστειλα καὶ τὸν συνέλαβα καὶ ἄς πεθάνῃ στὴ φυλακῇ, διότι εἶναι 700 ὑπῆκοοι τοῦ Μεγάλου Αὐθέντου ἐξ Ἄρτης εἰς τὴν Πρεβεζαν καὶ ἐγὼ θέλω νὰ εἰσπράξω τὸ χαράτζι ποὺ εἶναι Βασιλικὸ μερί, δηλαδὴ Βασιλικὸ χοῦμα. Ἐγὼ φιλικῶς τοῦ εἶπα, ὅτι δὲν εἶναι καλὲς αὐτὲς αἱ ἐχθρότητες με τοὺς ὑπῆκόους τοῦ Πρίγκηπος, ποὺ εἶναι τὸσον φίλος καὶ ἀκόμη περισσότερον διότι χάρις εἰς ἡμᾶς ἐνοίκισαν τὰ Ἰχθυοτροφεῖα.

Ἄλλὰ εἰς τίποτε δὲν ὠφέλησαν τὰ διαβήματά μου, αἱ παρακλήσεις μου. Μάλιστα αὐτὸς προσέθεσε καὶ κάτι ἐκφράσεις τὰς ὁποίας κρίνω περιττὸν νὰ παραθέσω καὶ οὔτε τὰς προσέχω, ἔφ' ὅσον ἄλλωστε προέρχονται ἀπὸ ἓνα προγραφέντα Ἀλβανόν. Καὶ ἓνα πτωχὸν στρατιώτην ποὺ εἶχα στὸ σπιτί μου καὶ ἠτοιμαζόμεν νὰ τὸν στείλω αὐτόθι καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐφυλάκισεν καὶ ζητεῖ τὸ χαράτζι. Κάθε μέρα παρουσιάζονται ὑπῆκοοι ἀπὸ τὴν Λευκάδα, Κεφαλληνίαν, Παξοὺς καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη Βενετικά καὶ ἐπειδὴ τοὺς ἐνοχλοῦν, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τρέξω δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὰς προστατεύσω...».

(Συνεχίζεται)

(69) Δίκη (70) Ὑποπρόξενος.

Ο ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΟΥ «ΣΚΟΥΦΑ»

Ο Σύλλογος «Σκουφάς» από αρκετά χρόνια είχε έτοιμο ένα ραδιοφωνικό σταθμό και έκανε κατά καιρούς δοκιμαστικές εκπομπές. Σάν σωματείο όμως φιλόνομο και με διοίκηση υπεύθυνη, τόσο έναντι των αρχών, όσο και έναντι της γενικής συνειδήσεως των μελών του, δεν ήταν δυνατόν να προχωρήσει στην τεχνική λειτουργία του σταθμού, χωρίς προηγουμένη νομοθετική ρύθμιση του όλου θέματος των εκτός Ε.Ι.Ρ σταθμών και χωρίς λήψη της σχετικής άδειας. Ένω όμως ο «Σκουφάς» σεβόμενος τους νόμους —και τον έαυτό του— ανέμενε τη ρύθμιση, διάφοροι ιδιώτες ή νεοϊδρυθόμενοι σύλλογοι δήθεν φίλων του ραδιοφώνου —στην πραγματικότητα εμπόρων μουσικής χαμηλής ποιότητας— ξεκίνησαν τις επιχειρήσεις των σ' ύλες τις γύρω πόλεις, θέτοντας σε λειτουργία, χωρίς άδεια και χωρίς κανένα απόλύτως έλεγχο, τους ραδιοφωνικούς των σταθμούς. Έτσι αναγκάστηκε κι' ο «Σκουφάς» ν' αρχίσει τη λειτουργία του σταθμού του, ύπο τόν αυστηρό έλεγχο ειδικών επιστημόνων και ύπο διεύθυνση που έγγυάται ότι τὸ πρόγραμμά του θά είναι πάντα ύψηλης ποιότητας. Σήμερα —λίγους μήνες από την έναρξη της τακτικής λειτουργίας του— ο σταθμός του «Σκουφά» παρέχει τή βάσιμη έλπίδα ότι θά γίνει ο καλλίτερος από τους εκτός ΕΙΡ ραδιοφωνικούς σταθμούς.

Η «ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΣΑ» ΤΟΥ κ. ΟΡΛΑΝΔΟΥ

Ένα λαμπρό βιβλίο, που αποτελεί τιμή για τις ελληνικές εκδόσεις, κυκλοφόρησε τελευταία: «Η Παρηγορητίσσα της Αοτης» του ακαδημαϊκού κ. Άν. Κ. Ορλάνδου. Γαλλικό σὲ χαρατὶ πολυτελείας, κοσμεῖται από 157 εἰκόνες και 30 πίνακες, από τους οποίους οἱ 20 εγχρωμοί. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου και σὲ 42 σελίδες, ὑπάρχει περίληψη τοῦ ὅλου ἔργου στη γαλλική γλώσσα. Τὸ ἑλληνικὸ κείμενο πιάει 180 σελίδες.

Μὲ τὸ σπάνιο αὐτὸ βιβλίο οἱ μελέτες γύρω από τὴν Παρηγορητίσσα παίρουν τὴν ὀριστική τους σφραγίδα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ τὸ προμηθευτὴ για τὴ βιβλιοθηκη του ὁ σύλλογος «Σκουφάς».

ΟΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ Ε.Ο.Τ

Ἐπικροτοῦμε ἀπόλυτα τὴν ἰδέα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀργανισμοῦ Τουρισμοῦ νὰ ὀργανώσει καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις στις ἐπαρχίες. Ἐχουμε νὰ παρατηρήσουμε ὅμως, πὼς παράλληλα με τις ἐκδηλώσεις αὐτές θά πρέπει ὁ Ε.Ο.Τ νὰ προγραμματίσει τὴ διαμόρφωση σὲ κάθε ἐπαρχία κατάλληλων χώρων, ὥστε οἱ ἐκδηλώσεις νὰ γίνονται κατὰ κάποιο πολιτισμικό και ἀξιοπρεπὲ τρόπο. Ἴσως ἴαυρεπε νὰ προηγηθῆ ἡ διαμόρφωση τῶν χώρων. Ἄφου ὅμως αὐτὸ δὲν ἔγινε, ἄς προχωρήσει ὁ Ε.Ο.Τ, ἔτσι και τώρα, στὸν προγραμματισμὸ τῶν ἔργων ὑποδομῆς, χωρίς τὰ ὁποῖα ἡ ὄλη προσπάθεια θά πέσει στὸ κενό. Ἄν μάλιστα οἱ χώροι διαμορφωθοῦν κατὰ τρόπο ὥστε νὰ ἐξυπηρετοῦν ὄχι μόνον καλοκαιρινὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Ε.Ο.Τ, ἀλλὰ και ἄλλες (π.χ. διερχομένους θιάσους, κινηματογραφικὲς προβολές κλπ), τότε εἶναι βέβαιο πὼς θά προσφερθῆ σημαντικὴ ὑπηρεσία στοὺς ἐπαρχιώτες και θ' ἀνασχεθῆ κατὰ κάποιο τρόπο τὸ κῆμα φυγῆς των πρὸς τὴν πρωτεύουσα ἡ τοῦλάχιστο θ' ἀφαιρεθῆ από αὐτοὺς ἡ ἠθικὴ αἰτιολόγηση τῆς φυγῆς. Δὲν πρέπει νὰ παραλείψουμε ὅτι τὰ ἔξοδα κατασκευῆς τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων θά ὑπερκαλυφθοῦν από τις εἰσπράξεις σὲ ἐλάχιστα χρόνια.

Τὰ «αγαπάνω βέβαια ἄφορον ἐπαρχίες που

δὲν διαθέτουν κατάλληλους χώρους, π.χ. μιὰ μεγάλη αἴθουσα συγκεντρώσεων, ἓνα μεγάλο κινηματοθέατρο, κλπ. Μιὰ τέτοια ἐπαρχία, μὲ ἀνεπτυγμένο ὅμως καὶ πολυάριθμο φιλόξενο κοινό εἶναι καὶ ἡ Ἄρτα.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΣΚΟΥΦΑ

Γιορτάζονται —υποτίθεται— τὸ 150 χρόνια ἀπὸ τὴν ἴδρυσή τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας. Καὶ στὴν Ἄρτα, πατριίδα τοῦ πρωτοεργάτη τῆς Φιλικῆς Νικολάου Σκουφᾶ, οὔτε μιὰ λέξη εἰπώθηκε, οὔτε ἓνας ἀπειταλμένος τῆς πνευματικῆς πρωτεύουσας φάνηκε. Λαμπρὸς ἀλήθεια ὁ γιορτασμός!

Σ' οὕτῃ λοιπὸν τὴν ἀκατάδεχτη πνευματικὴ ἡγεσία τῆς πρωτεύουσας ἀπευθυνόμαστε. Καὶ τῆς γνωρίζουμε πὼς στὸ χωριὸ Κομπότι, δέκα χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὴν Ἄρτα, σάξεται ἀκόμα τὸ σπίτι τοῦ ἰδρυτῆ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, τὸ σπίτι τοῦ Νικολάου Σκουφᾶ. Σπίτι παλιό, μὲ τίς καμάρες καὶ τὸ χαγιάτι του, πὸν ἄν δὲν ληφθοῦν μέτρα, σύντομα θὰ καταρρεύσει. Τὸ σπίτι αὐτό, ἀκόμα κι' ἂν δὲν ἦταν τὸ σπίτι τοῦ Σκουφᾶ, θὰ ἔπρεπε νὰ κηρυχθῆ ἱστορικὸ καὶ διατηρητέο, μὲ βάση τὴν ἰσχύουσα νομοθεσία. Ἀλλὰ εἶναι καὶ σπίτι τοῦ Σκουφᾶ. Αὐτὸ ἀρκεῖ —νομίζουμε— γιὰ ν' ἀρχίσουν τὰ πνευματικὰ σωματεία τῆς Ἀθήνας ἐκστρατεία πρὸς κάθε κατεύθυνση, ὥστε σύντομα τὸ σπίτι αὐτὸ ν' ἀπαλλοτριωθῆ, νὰ ἐπισκευασθῆ καὶ νὰ γίνῃ ἓνα τοπικὸ ἱστορικὸ νεοελληνικὸ μουσεῖο, στὸ ὁποῖο νὰ συγκεντρωθοῦν ἀναμνηρτικὰ —καὶ ὑπάρχουν ἀκόμα πολλὰ στὴν περιφέρειά μας— τῶν ἀπελευθερωτικῶν μας ἀγώνων. Παράλληλα πρέπει νὰ κινηθῆ ὁ σύλλογος «Σκουφᾶς», ὁ Δῆμος Ἀρταίων, ἡ Κοινότητα Κομποτίου κ.λ.π. Ζητᾶμε μήπως πολλά;

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΜΑΣ

Μὲ ἐλάχιστη δαπάνη ὁ φτωχὸς μας Δῆμος μπορεί νὰ ἐκτιχῇ μιὰ μόνιμη καὶ ἐπιποσειακὴ διαφώμιση τῶν μνημείων καὶ τῶν ἀξιοθεάτων τῆς πόλεως μας (Γέφυρα, Παρηγορήτισσα, Κάστρο,

Ἁγία Θεοδώρα, Ἁγιοι Βασίλειος-κλπ), ὥστε νὰ συγκατοῦνται γιὰ λίγες ὥρες οἱ διερχόμενοι τουρίστες, Ἕλληνες καὶ ξένοι. Συγκεκριμένα: Νὰ παραγγεῖλοῦν εἰκοσι πινακίδες φωσφορίζουσες, (σὲ μέγεθος μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὲς τοῦ τοποθετήσε ἢ Νομισματικῆς ἐπιτελοῦντος Ἄρτινου καὶ Καλοῦργου), μὲ καλλιτεχνικὴ παρουσίασις (σκίτσα) τῶν μνημείων μας. Οἱ πινακίδες αὐτὲς νὰ τοποθετηθοῦν κατὰ μῆκος τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ζοῦ τῆ μέχρι Μπούσης καὶ ἀπὸ Καλοῦργου μέχρι Γέφυρα Ἄρτης, οἱ ἐπιγραφὰς τους δὲ νὰ γίνωνται εἰς δύο—τρὶς ἐθνικαῖες γλώσσες, ὥστε οἱ ξένοι νὰ καταλαβαίνουν περὶ τίνος πρόκειται. Πιστεύουμε ὅτι ὁ κ. Δημάρχος καὶ τὸ Δημικὸ Συμβούλιο θὰ βροῦν τὴν πρότασίν μας ἐνδιαφέροντα καὶ τὴν συζητήσουν. Ἀργότερα μπορεί νὰ τυπωθοῦν μικροὶ ὁδηγοὶ ὀκτασέλιδοι καὶ πολύχρωμοι ὅπως ἔχουν οἱ περισσότερες πόλεις πὸν νὰ ὑπάρχουν στὰ φέρον—μῶν, στὰ ξενοδοχεῖα κλπ. Ἀλλ' αὐτὸ γιὰ νὰ γίνῃ χρειάζεται μελέτη καὶ κοῦμα. Ἀργότερα λοιπὸν...

ΤΑ 150ΧΡΟΝΑ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

Πολὺς ὁ θόρυβος στὶς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες—ἀπὸ πῆρουν—γιὰ τὴν προσεχίμαστί τοῦ γιορτασμοῦ τῆς ἐπιτελοῦν τῶν 150χρονῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας. Κινητοποιήθηκαν ὑπουργεῖα, λογυτεχνικὰ σωματεῖα, ἀκαδημαϊκοὶ, σοσιήθησαν ἐπιτροπές, ὑποεπιτροπές. Γίποτε ὅμως τὸ ἀξιολογὸν δὲν ἔγινε μέχρι σήμερα. Καὶ γεννιέται τὸ εὐλόγον ἐρώτημα. Γιατί αὐτὸς ὁ θόρυβος; Δὲν θὰ ἦσαν προτιμότερο νὰ μείνουν οἱ φιλικοὶ στὴν γαλήνια ἀφάνειά τους, ἐκεῖ πὸν τοὺς τοποθέτησε ὁ μετεπανοστασιακὸς κοζιμασιασμός; Ἀντὶς οἱ περιφρημες ἐπιτροπές, ἀφοῦ δὲν μπόρεσαν νὰ κάνουν κάτι σοβαρότερο, δὲν μπόρεσαν, ἔτιε δὴν τρεῖς εἰκόνας τῶν ἰδρυτῶν τῆς Φιλικῆς νὰ τυπώσουν, ὥστε νὰ τοποθετοῦνται στὶς ἐθνικὲς γιορτὲς διπλα στὶς εἰκόνας τῶν «ἐνδόξων» Ζαΐμηδων, Λόντηδων καὶ Μαυρομιχαλαίων;

ΤΑ ΦΛΑΟΥΤΑ ΤΟΥ ΣΠΥΡ. ΜΑΓΓΟΥ

Ἡ Ἐλένη Μάγγου—Ἀνδροεοπούλου, κόρη τοῦ ὀνομαστοῦ συμπατριώτη μας φλουτίστα τῆς Κρατικῆς Συμφωνικῆς μας ὀρχήστρας Σπυρίδωνος Μάγγου, εἶχε τὴν εὐγενὴ καλωσύνη νὰ δωρήσῃ στὸν Σύλλογον «Σκουφᾶ» δύο φλάουτα τοῦ πατέρου τῆς. Μὲ τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ παίχτηκε ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Σπυρ. Μάγγο τὸ οἴημα τοῦ ραδιοφ. σταθμοῦ Ἀθηνῶν, ὅταν ἰδρύθηκε καὶ τὸ ἀκούμε ἀπὸ τότε κάθε μέρα. Ἡ δωρεὰ ἔγινε ἀπὸ τὴν ἰδια τὴν κόρη τοῦ Μάγγου σὲ ἐπίσημὴν τῆς στὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου.

Τὸ Δ Σ τοῦ «Σκουφᾶ» τὴν εὐχαρίστησε θερμὰ, ἀπεφάσισε δὲ νὰ τοποθετήσῃ τὰ δύο φλάουτα σὲ κροστᾶλλον προθήκη στὴν αἴθουσα τῆς Μουσικῆς Σχολῆς τοῦ «Σκουφᾶ», ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἀπεφοίτησε καὶ ὁ Σπυρίδωνος Μάγγος.

ΝΟΜΙΤΙΣΤΙΚΕΣ Γεωπολιτικές

Από την 1η Μαΐου 1964 μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1965 αξίζει να σημειωθούν οι εξής εκδηλώσεις των διαφόρων σωματείων και οργανώσεων της πόλης μας.

— Στις 4 του Μάη οργανώθηκε από τον Σύλλογο «Σκουφά» ποιητικό πρωινό αφιερωμένο στην συντοπίτισσα μας ποιήτρια Μαρία Μοκαδίου (Ο λογογράφος κ. Μιχαήλ Περάνθης έπρολόγησε τη γιορτή και ο άλλωτε Δήμαρχος Άρσταιών κ. Γ. Παπαβασιλείου μίλησε για τη ζωή και το έργο της ποιήτριας. Ο ήθοποιός κ. Γρηγόρης Βαφιάς απήγγειλε χαρακτηριστικά κωμύματα από το έργο της ποιήτριας. Επίσης απήγγειλαν ποιήματα της οι Βίκη Κούταξια, Γιώργος Εύταξιας και Χαρίλαος Μαυρομάτης.

— Στις 6 του Μάη το θεατρικό τμήμα του «Σκουφά» ξαναέβασε το «Νησί της Άφροδίτης» του Α. Πάργη.

— Σε δύο Κυριακές του Μάη έγιναν οι εκλογές για την ανάδειξη νέου Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου «Σκουφά» για την προσεχή τριετία. Οι εκλεγέντες είναι κατ' αλφαβητική σειρά οι: Νικ. Αλιβέρτης, Γεωργ. Αγαλογίδης, Παν. Βάγιας, Εύαγγελία Βάσου—Μπακαίτσου, Δημ. Βαφιάς, Γεωργ. Μανόπουλος, Θεόδ. Μποτώλης, Βασίλ. Πετρόπουλος, Άγγελος Στεργίου, Άντωνίος Στρατής, Ευστάθ. Τατοΐδουλος, Κων. Γαίτης, Ίωανν. Τσοούλιους.

— Στις 28 Ίουνίου οργανώθηκε — στα πλαίσια του γιορτασμού της Νεντικής Έβδομάδας— ναυτική γιορτή στο Μερίδι Βάλτου, όπου πήραν μέρος οργανώσεις και αθληταί από την Άρτα.

— Στις 28 Ίνιου οργανώθηκε έκθεση χειροτεχνίας στις αίθουσες του Άου Δημοτ. Σχολείου Άρτας.

— Στις 12 Ίουλίου δόθηκε χορός στο «Ξενία» από το Σώμα Έλληνηδων Όδηγητών.

— Στις 12 Αύγυσιου, ύστερα από πρόσκληση του Συλλόγου «Σκουφά» εμφανίστηκε στην Άρτα (Παναμφρακικό Στάδιο) η γνωστή χορωδία των Παρισίων. Εό πρόγραμμα της πηήρξε πλυύσιο και τό παρακολούθησαν χιλιάδες Άρτινύ.

— Στις 9 Αύγουστου ο Σύλλογος «Σκουφά» έλαβε μέρος στις χορευτικές επιδείξεις Ίωαννίνων (ύπαλληλο θέατρο) η γνωστή χορωδία φρουσταελλοσόρων από τό χωριό Νηοίστα ΝΕ. Χορεύτηκε με επιτυχία ο «καρχελλάρης».

— Στις 26 Δεκεμβρίου δόθηκε στο «Ξενία» ο Χριστουγεννιάτικος χορός του «Σκουφά».

— Την πρωτοχρονιά δόθηκε στο «Ξενία» ο χορός των Φοιτητών.

— Στις 16 Γενάρη η φιλορμονική του «Σκουφά» πήρε μέρος στις γιορτές των Ίωαννίνων, γά τον πολιούχο «Άγιο Γεώργιο».

— Στις 27 Φεβρουαρίου δόθηκε στο «Ξενία» ο χορός των Γεωπόνων.

ΕΚΔΡΟΜΕΣ

— Στις 21 Ίουνίου οργανώθηκε από τον «Σκουφά» εκδρομή στην Πάργα, με επίσκεψη του Νεκρομαντείου της Άχερουσίας.

— Την ίδια μέρα ο Σύλλογος Κουρών—Κομμάτων Άρτης εξέδραμε στη Ζάκυνθο.

— Στις 28 Ίουνίου οργανώθηκε εκδρομή του «Σκουφά» στη Λευκάδα.

— Στις 12 Ίουλίου οργανώθηκε εκδρομή του «Σκουφά» στη Ναύπακτο.

— Στις 23 Ίουλίου οργανώθηκε εκδρομή του «Σκουφά» στη Βονιτσα—Λευκάδα—Πρέβεζα.

— Στις 7 και 8 Αύγουστου οργανώθηκαν από τον «Σκουφά» εκδρομές στη Δωδώνη, γά την παρακολούθηση των παραστάσεων του Έθνικου Θεάτρου. Έξασοί αττινύ παρακολούθησαν τις παραστάσεις.

— Στις 15—16 Αύγουστου οργανώθηκε από τον «Σκουφά» εκδρομή στη Ζάκυνθο—Πύργο—Όλυμπια.

— Στις 23 και 30 Αύγουστου οργανώθηκαν από τον «Σκουφά» εκδρομές στη Λευκάδα, γά τη συμμετοχή στις γιορτές Δόγου και Ίεργης.

— Στις 24 Αύγουστου οργανώθηκε από τον «Σκουφά» εκδρομή στην Πρέβεζα, γά την παρακολούθηση επιδείξεων του Γ' ουγκοσλαβικύ μπυλέτιου.

— Στις 12—15 Σεπτέμβρη οργανώθηκε από τον «Σκουφά» εκδρομή στη Θεσσαλονίκη γά την επίσκεψη της Διεθνούς Έκθεσης.

— Στις 17—20 Σεπτέμβρη οργανώθηκε από τους ύπαλληλους της ΑΕΗ Άρτης εκδρομή στη Θεσσαλονίκη (Διεθνή Έκθεση).

Διαλέξεις

— Στις 6 του Γενάρη μίλησε στην αίθουσα «Παλλύς» ο γαίρως κ. Γεώργιος Καρασιώλης, με θέμα: «Ο «Πρωτομάστορας» του Καζαντζάκη

ἀπὸ ψυχαναλυτικῆ σκοπιά. Ἡ διάλεξι δόθηκε ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου. Ὁ ὁμιλητής, ἀληθινὸς δεξιολέγων τοῦ λόγου, ἐκράτησε ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν του μέχρι τέλους καὶ ἀπέσπασε, πολὺ δίκαια, τὰ ζωηρὰ χειροκροτήματά τους. Τὴν ὑποδειγματικὴ αὐτὴ διάλεξι, τὴν ὠργάνωσε ὁ Σύλλογος Φοιτητῶν Ἀρτης.

ΒΙΒΛΙΑ :

- Δημ. Σταμέλου: *Μακρυγιάννης*
- Μαρίας Σκοτινιώτου: *Πηγάδια καὶ πόρτες (διηγήματα)*
- Ἀρίστον Σταθοπούλου: *Φωτιές στὸν κάμπο (διηγήματα)*
- Κων. Γ. Σιάμοσση: *Αἱ ἑλληνικαὶ Τράπεζαι καὶ ἡ ΕὐΚ*
- Ἐκδ. Ἐτ. Θρακικῶν Μελετῶν: *Ἰωάννης Μακρυνιώτης*

— Ἐκδ. Ἐτ. Θρακικῶν Μελετῶν: *Τὸ Α' χρονικόν, Β' Πανήγυρις Σηλυμβρίας*

— Ἐκδ. Ἐτ. Θρακικῶν Μελετῶν: *Θρακικὸ ἀγωνιστὰ τοῦ 1821*

— Ἐκ. Ἐτ. Θρακικῶν Μελετῶν: *Τὸ πνευματικὸν ἔργον τοῦ Πολυδώρου Παπαχριστοδοπούλου*

— Ἐκδ. Ἐτ. Ἡπειρ. Ἔστιας: *Πεπραγμένα σιαθμοῦ Γεωρ. ἐρευνῆς Ἰωαννίνων*

— Μιλτ. Λογυθῆτον: *Προσαρμογὴ τοῦ Ἑλλ. Τουρισμοῦ εἰς τὰς συνθήκας τῆς ΕὐΚ*

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ :

Νέα Ἔστια, Ἐπιθεώρησι Τέχνης, Ἡπειρ. Ἔστια, Ἐνδοχώρα, Κυπριακὰ χρονικά, Ἑλληνικὰ Θέματα, Εὐήμερια, Τραπεζικὴ, Δελτίον Ἄγρ. Τραπεζῆς, Πειραϊκὴ—Πατραϊκὴ, Δελτίον Ἑλλήν. Βιβλιογραφίας, Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς Ἐθνολ. Ἐπιχειρίας Ἑλλάδος, Εὐβοϊκὸς Λόγος, Ἑλλήν. Γράμματα

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ :

Ἡπειρος, Κυκλαδικὰ Νέα, Διανοούμενος, Λευκαδίτικα, Πάτρια τῶν Ἑλλήνων.

